

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет перекладознавства

Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І. В. Корунця

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ТЕРМІНОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО
ДИСКУРСУ ТА СПОСОБИ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Студента групи МПа 53-18
денної форми навчання
факультету перекладачів
спеціальності 035 Філологія,
спеціалізації 035.041 Германські мови і
літератури (переклад включно),
перша – англійська,
освітньо-професійної програми
Перекладознавство: професійно-
орієнтований переклад (англійська мова і
друга іноземна мова)
Кубіцького Вадима Ігоровича

Допущена до захисту
«___» _____ 2019 року

Завідувач кафедри
_____ проф. Ніконова В.Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
професор Максимов С. Є.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка: ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

School of Translation Studies

Korunets Department of English and German Philology and Translation

Master Qualifying Paper in Translation Studies

STRUCTURAL AND SEMANTIC SPECIFICS
OF ENGLISH MILITARY AND TECHNICAL DISCOURSE
TERMINOLOGY AND WAYS OF TRANSLATING IT INTO UKRAINIAN

Group MPa 53-18
Faculty of translation
Full-time student
Majoring 035 Philology,
Specialization 035.041 Germanic
Languages and Literature (including
Translation), English as the first language,
Educational Programme Translation
Studies: Specialized Translation (English
and Second Foreign Language)
Vadym I. Kubitskyi

Research supervisor:
S. E. Maksimov
Candidate of Philology
Professor

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця

Затверджую:

Завідувач кафедри англійської і німецької філології
та перекладу імені професора І.В. Корунця
_____ (підпис)
д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.
“10” вересня 2019 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студента II курсу 53-18 групи факультету перекладознавства КНЛУ
Кубицького Вадима Ігоровича

(ПІБ студента)

спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Тема роботи Структурно-семантичні особливості термінології англійськомовного військово-технічного дискурсу та способи її перекладу українською мовою

Науковий керівник кандидат філологічних наук, доцент, професор Максимов С. Є.

Дата видачі завдання “10” вересня 2019 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2018 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2018 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2018 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2019 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2019 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2019 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	17 жовтня 2019 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2019 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2019 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента П курсу 53-18 групи факультету перекладознавства спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)
Кубіцького Вадима Ігоровича

(ПІБ студента)

за темою Структурно-семантичні особливості термінології англійськомовного військово-технічного дискурсу та способи її перекладу українською мовою

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	☐ усі компоненти присутні , ☐ один компонент відсутній ☐ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ незначні помилки в оформленні ☐ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

(підпис керівника)

(_____)
(ПІБ керівника)

” ” _____ 2019 року.

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студента II курсу 53-18 групи факультету перекладознавства спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Кубицького Вадима Ігоровича

(ПІБ студента)

за темою Структурно-семантичні особливості термінології англійськомовного військово-технічного дискурсу та способи її перекладу українською мовою

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — <i>загалом 10 балів</i> (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

(ПІБ рецензента)

(підпис рецензента)

” ____ ” _____ 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ	5
1.1 Термінологія як мовне явище	5
1.1.1 Термін та його основні характеристики	5
1.1.2 Системність термінології та основні підходи до класифікації термінологічних одиниць	8
1.1.3 Військова термінологія в системі термінології англійської мови	10
1.2 Термінологія як перекладознавча проблема	14
1.2.1 Основні засади перекладу термінологічних одиниць	14
1.2.2 Способи перекладу термінологічних одиниць	17
1.3 Поняття та мовна специфіка військово-технічного дискурсу	20
1.3.1 Дискурсивна парадигма сучасних лінгвістичних досліджень	20
1.3.2 Військово-технічний дискурс та його основні характеристики	23
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2	
СЕМАНТИКА ТА СТРУКТУРА АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ	29
2.1 Тематичні групи військових термінів у текстах військово-технічного дискурсу	29
2.2 Структурні параметри військових термінів у текстах військово-технічного дискурсу	41
2.2.1 Однокомпонентні терміни	41
2.2.2 Багатокомпонентні терміни	44
Висновки до розділу 2	53
РОЗДІЛ 3	
СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ	

АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ	55
3.1 Використання еквівалентів як спосіб відтворення термінів військово-технічного дискурсу при перекладі.....	55
3.2 Лексичні трансформації при відтворенні термінології військово-технічного дискурсу.....	59
3.3 Лексико-семантичні перекладацькі трансформації як засіб передачі термінології військово-технічного дискурсу при перекладі	64
3.4 Граматичні трансформації при відтворенні термінології військово-технічного дискурсу українськомовних перекладах	71
3.5 Комплексне застосування перекладацьких трансформацій як засіб перекладу термінології військово-технічного дискурсу	77
Висновки до розділу 3	81
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ.....	93
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	93
ДОДАТКИ.....	94
Додаток А. Терміни військово-технічного дискурсу та їх переклад українською мовою	94
Додаток Б. Тематичні групи військових термінів у текстах військово-технічного дискурсу.....	118
Додаток В. Способи відтворення англійськомовної термінології військово-технічного дискурсу в українськомовних перекладах	119
SUMMARY	120

ВСТУП

Спеціальні підмови – це та частина словникового складу мови, що найбільш динамічно розвивається і виконує надзвичайно важливу роль в сучасному суспільстві, яке характеризується як «інформаційне», все ширше спираючись на наукові дослідження і отримані знання та спеціалізуючись у найрізноманітніших галузях науки, техніки, виробництва та інших видів діяльності.

Звернення до дослідження особливостей термінології на матеріалі текстів військово-технічного дискурсу обумовлено безпрецедентним обсягом її використання в таких текстах, в фокусі уваги яких виявляються військові конфлікти та засоби їх ведення. Крім того, сучасні військові тексти в силу того, що вони повинні блискавично реагувати на зміни військової доктрини, є важливим джерелом нових, ще не зафіксованих у словниках термінів, які створюють значні труднощі в разі потреби перекласти їх іншою мовою.

Проблема відтворення при перекладі термінології військово-технічного дискурсу нерозривно пов'язана із загальними питаннями термінології як явища мови, тому у вітчизняному і зарубіжному мовознавстві наявні роботи, що розглядають окремі аспекти цього явища. Так, загальними питаннями термінології займалися такі учені, як А. Аліпова [1], О. С. Ахманова [3], Б. Н. Головін [5], С. В. Грін'юв [7], Т. Ф. Долгая [65], І. С. Квітко [18], В. М. Лейчик [28; 29], Г. П. Мацюк [33], М. В. Медвідь [34], О. Павлова [37], Р. Г. Попович [41], О. О. Реформатський [44], Л. О. Симоненко [50], О. В. Суперанська [52], Р. Теммерман [74].

Лінгвістичні аспекти галузевих термінологій вивчали Л. С. Аністратенко [2], Г. Грегуль [6], О. С. Петрина [39], Т. О. Петрова [40], зокрема, військова термінологія вивчалася В. Георгієвою [69], А. А. Данилевич [9], Ю. Ю. Дубровою [11; 12], А. В. Зарбаїловою [13], Р. Р. Ісєєвим [14], В. П. Коровушкіним [23], І.-Г. Метеа [71], Є. Г. Піріковим [43],

О. О. Романовою [45], Ю. Н. Сдобною [49], А. Уїлсоном [76], З. М. Хадиєвою [55], В. М. Шевчуком [58].

Питання перекладу термінологічних одиниць висвітлено у працях Б. Л. Бойко [4], Р. Гатона [68], Н. Т. Занон [77], А. О. Кульчицької [26], Ж. Г. Мацак [32], Л. О. Пекарської [38], Ю. А. Сахарова [47], П. Фабер-Бенітеза [66], Ф. О. Циткіна [56], Т. А. Яковлевої [62]. Особливостями перекладу військових термінів займалися О. В. Ковтун [19], В. О. Комарістов [20], І. М. Матюшин [31], Л. Л. Нелюбін [35], Г. М. Стрелковський [51].

Однак огляд теоретичних джерел демонструє проблему недостатньої вивченості термінології військово-технічного дискурсу, зокрема, необхідність вивчення структурно-семантичних характеристик таких термінів. Більш докладного аналізу потребує і специфіка перекладу термінів військово-технічного дискурсу, оскільки у такому вигляді проблема досі не піднімалася у сучасній перекладознавчій спільноті.

Таким чином, **актуальність теми** дослідження обумовлена недостатньою вивченістю особливостей термінів військово-технічного дискурсу досліджуваної мови за останні десятиліття, важливістю дослідження структурно-семантичних особливостей військово-технічної термінології та способів її перекладу українською мовою.

Мета кваліфікаційної роботи магістра – визначити структурно-семантичні особливості термінології англійськомовного військово-технічного дискурсу та способи її перекладу українською мовою.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення низки дослідницьких **завдань**:

- розглянути термінологію як мовне явище і перекладознавчу проблему;
- визначити поняття та охарактеризувати мовну специфіку військово-технічного дискурсу;
- проаналізувати тематичні групи військових термінів у текстах військово-технічного дискурсу;

- дослідити структурні параметри військових термінів у текстах військово-технічного дискурсу;
- висвітлити використання еквівалентів як спосіб відтворення термінів військово-технічного дискурсу при перекладі;
- представити лексичні, лексико-семантичні та граматичні трансформації як засіб передачі термінології військово-технічного дискурсу при перекладі;
- охарактеризувати комплексне застосування перекладацьких трансформацій як засіб перекладу термінології військово-технічного дискурсу.

Об'єктом дослідження є термінологія англійськомовного військово-технічного дискурсу в оригіналі та українськомовному перекладі.

Предмет дослідження – структурно-семантичні особливості термінології англійськомовного військово-технічного дискурсу та добір еквівалентів і перекладацькі трансформації як способи її перекладу українською мовою.

У ході дослідження застосовано наступні **методи**:

- метод суцільної вибірки при доборі ілюстративного матеріалу дослідження;
- описовий метод як засіб тлумачення основних характеристик термінологічної одиниці;
- методи структурного та семантичного аналізу як засіб лінгвістичної характеристики термінології військово-технічного дискурсу;
- методи перекладознавчого аналізу при дослідженні способів відтворення українською мовою термінології англійськомовного військово-технічного дискурсу;
- методи кількісних підрахунків для узагальнення одержаної інформації.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в наступному: у роботі вперше у вітчизняному мовознавстві синтезовано поняття військово-технічного дискурсу, представлені визначальні структурні та семантичні параметри термінів військово-технічного дискурсу та розглянуто добір еквівалентів і перекладацькі трансформації як способи їх перекладу українською мовою.

Практичне значення одержаних результатів зумовлене тим, що лінгвістична характеристика термінів військово-технічного дискурсу становить внесок до теорії термінології та лексикології англійської мови, а також до вивчення мов спеціального призначення. Перекладознавчий аналіз термінології є внеском до теорії і практики перекладознавства.

Матеріали дослідження можуть бути використані в процесі навчання лексикології англійської мови, термінології, дискурс-аналізу і перекладознавства (професійно-орієнтований переклад).

Структура кваліфікаційної роботи магістра. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи, трьох списків використаних джерел, трьох додатків та резюме.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1 Термінологія як мовне явище

1.1.1 Термін та його основні характеристики. У різних джерелах констатується високий рівень досліджень у термінологічній сфері передусім в англійській [39; 74; 77], російській [3; 28; 52], українській [39; 45; 50] мовах та ін. Термін – це матеріалізація абстракції об'єкта спеціальної сфери у вигляді лексичної одиниці природної мови [29: 21—22].

Лінгвісти визначають дві головні особливості терміну. По-перше, він тісно пов'язаний із певною науковою чи технічною сферою: те саме слово в різних галузях може отримувати різні смисли (наприклад, курс у транспортній галузі, банківській сфері, політиці, освіті, медицині) [39: 16]. По-друге, зміст терміну розкривається через точне, логічне визначення [45: 57]. Л. О. Симоненко [50] наголошує, що у визначенні терміну на передній план виходить співвідношення терміну і поняття, оскільки будь-яка наука є чіткою системою взаємопов'язаних понять, виділення яких відбувається на основі наукового узагальнення суттєвих (основних) ознак [50: 220].

Хоча В. М. Лейчик [28] вважає, що створення загальновизнаного визначення терміну є неможливим, оскільки термін є належністю та об'єктом низки наук, кожна з яких прагне виділити в терміні ознаки, вагомі з її точки зору [28: 135—144], у сучасній лінгвістиці здійснена низка спроб надати визначення поняттю «термін».

В. Т. Бусел (ВТСУМ) визначає **термін** як слово або словосполучення, яке точно й однозначно визначає чітко окреслене спеціальне поняття будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо, його співвідношення з іншими поняттями в межах спеціальної сфери

(ВТСУМ: URL). Б. Н. Головін та Р. Ю. Кобрін [5] вважають, що термін – це слово або словосполучення, що має спеціальне значення, виражає і формує професійне поняття та застосовується у процесі пізнання й освоєння наукових та професійно-технічних об'єктів і зв'язків між ними [5: 5]. За О. О. Пономарівим [41], «термін – це одиниця історично сформованої термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, виражається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови й підпорядковується її законам» [41: 91]. І. С. Квітко [18] пропонує таке визначення: термін – складне явище, специфіка якого визначається як належністю до двох систем (логіко-понятійної системи певної галузі знання та лексичної системи загальнолітературної мови), так і особливостями функціонування переважно у сфері професійного спілкування [18: 6]. О. С. Ахманова [3] називає терміном слово або словосполучення спеціальної (наукової, технічної тощо) мови, створене (прийняте, запозичене) для точного вираження спеціальних понять і позначення спеціальних предметів [3: 474].

У цій роботі можна погодитися з визначенням Т. О. Петрової [40], яка вважає, що термін – це «мовний знак, що має дефініцію, є засобом пізнання довколишнього світу й головною пізнавальною одиницею фахової мови, підпорядковується як термінологічним (тобто є знаком спеціальної мовної системи), так і мовним законам, належить до певної терміносистеми, де займає своє місце й може мати системні відношення, здатний утворювати словотвірні деривати, відповідає сучасним літературним нормам [...] мови» [40: 18].

Визначальні **рис**и терміну представлено в роботі Р. Аліпової [1]: «термін – це, по-перше, слово або словосполучення спеціальної (наукової, технічної, військової тощо) мови, створюване (прийняте, запозичене тощо) для точного вираження спеціальних понять і позначення спеціальних предметів; по-друге, слово, яке не допускає модуляції; по-третє, слово або

словосполучення, що є точним позначенням певного поняття в області науки, техніки, мистецтва, суспільного життя; і, нарешті, слово, наділене якістю позначати наукове поняття, яке складає разом з іншими поняттями даної галузі науки або техніки одну семантичну систему» [1: 16—17].

Крім співвіднесеності терміна з поняттям, в сучасному термінознавстві виділяється ряд інших важливих **вимог**, яким повинен відповідати термін: однозначність, точність, відповідність нормам літературної мови, стислість, відсутність емоційності та експресивності, вмотивованість, системність тощо [29: 43]. С. В. Гриньов [7], зокрема, виділяє такі вимоги: 1) дотримання мовних норм, що передбачає уникання професійного сленгу; 2) стислість термінів, оскільки протилежне перешкоджає широкому використанню його в мові; 3) можливість побудувати похідну форму з короткої форми терміну; 4) інваріантність форми, іншими словами, відсутність різних варіантів (фонетичних, морфологічних, словотворчих, синтаксичних тощо); 5) мотивація терміну – семантична прозорість, що дозволяє уявити собі об'єкт чи явище, що називається терміном; 6) відсутність конфліктів між лексичним значенням терміну як слова і значенням, яке використовується в термінології; 7) однозначність терміну в певній системі термінів; 8) відсутність синонімів [7: 118—119].

Як справедливо зазначає М. В. Медвідь [34], є такі додаткові критерії виділення термінів: 1) термін повинен бути абсолютно однозначним, у будь-якому контексті виражати лише одне поняття; 2) формальна структура термінів повинна відтворювати зв'язки між поняттями; це допоможе у багатьох випадках знаходити в текстах інформацію про ті класи предметів, які прямо ніде не названі; 3) повинна бути можливість формальних перетворень термінів з метою отримання нових термінів для позначення новоутворених понять; 4) можливість автоматичного перекладу термінів з природних мов на інформаційну мову і навпаки; 5) термін повинен бути коротким [34: URL].

Г. Грегуль [6] виокремлює також «впровадженість» терміну, тобто, його прийняття науковою спільнотою. Дослідниця уточнює, що у разі співіснування кількох назв одного поняття перевагу слід надавати впровадженому термінові, який є найпоширенішим і найвизначнішим у певній галузі знань [6: 295]. Надійним критерієм термінологізації Ф. Циткіна [56] вважає включення слова в одно- чи двомовний фаховий словник і функціонування його в науковому мовленні для вираження спеціального поняття [56: 46].

Дослідники допускають, що терміном може бути і слово, і словосполучення, і аббревіатура, і символ, і поєднання слова й букв-символів, а також поєднання слова та цифр-символів. Ключовим у визначенні терміну є дотримання **«триєдиної основи терміну – предметне знання, логічне осмислення і мовне вираження»** [52: 17], а також його зв'язок зі спеціальним поняттям та системою понять [40: 15].

Таким чином, термін є одиницею термінології та визначається як мовний знак, що має дефініцію, є засобом пізнання довколишнього світу й головною пізнавальною одиницею фахової мови, підпорядковується як термінологічним, так і мовним законам, належить до певної терміносистеми, де займає своє місце й може мати системні відношення, здатний утворювати словотвірні деривати, відповідає сучасним літературним нормам мови. Основними визначальними характеристиками терміну як мовної одиниці є штучність, точність та системність, а також мотивованість, однозначність та впровадженість.

1.1.2 Системність термінології та основні підходи до класифікації термінологічних одиниць. Термінологія є автономним сектором будь-якої мови, що тісно пов'язаний із науковою, професійною діяльністю. Терміни кожної галузі науки, техніки, виробництва утворюють власні **терміносистеми**, які визначаються насамперед поняттєвими елементами професійного знання в їх відтворенні мовними засобами [54: 9].

Обґрунтування системності термінології міститься в теорії термінологічного поля О. О. Реформатського [44], який стверджує, що поле для терміну – це конкретна термінологія, поза якою слово втрачає свою характеристику терміну [44: 51]. Усередині галузевих терміносистем лексика поділяється на **термінологічні поля** та **мікрополя**, де окремі слова пов'язані одне з одним тематично, поняттєво та лінгвістично. Тематичний зв'язок відбувається завдяки предметним знанням, на основі яких і для точнішого викладу яких створюються одиниці спеціальної лексики. Поняттєвий зв'язок особливо необхідний для термінів, за допомогою яких членується й стає доступною для сприйняття певна галузь знання (пізнання). Лінгвістичний зв'язок супроводжує тематичний і поняттєвий, тому що не назвавши поняття неможливо пояснити, що це таке, і зробити явище, відкрите одним ученим, надбанням усього людства. Термінологічні поля як основу **системної класифікації** термінології підтримує О. В. Суперанська [52]: «Для будь-якого терміну суттєву роль відіграє термінологічне поле, до якого він уходить і поняття якого позначає. Для спеціаліста достатньо буває згадки про це поле, щоб сприймати термін однозначно й не мати потреби в жодних дефініціях» [52: 74].

Термінологія сучасної літературної мови дуже багата й розгалужена відповідно до наявних у нинішньому суспільстві знань. В. М. Русанівський [46] усю термінолексику поєднав у такі **тематичні групи**: 1) наукова; 2) суспільно-політична; 3) суспільно-економічна; 4) юридична [46: 169].

В останні десятиліття в термінології виникли поняття про основні підкласи термінів **відповідно до ступеню фіксованості** в рамках певної термінології: 1) терміни є досить формальними, прийнятими та інституціоналізованими в певній галузі науки технічними позначеннями, тобто назвами понять: *agents; audit; cartons; company; correspondence*; 2) прото-терміни є спеціальними лексемами, які виникли і використовувалися до виникнення науки, і тому називають не поняття (які виникають при введенні науки), а особливі уявлення; 3) пре-терміни – це

спеціальні лексеми, які використовуються для іменування новостворених концептів, але все ще не відповідають основним вимогам до термінів: *purchase order*; 4) терміноїди – це спеціальні слова, які відносяться до так званих природних понять, тобто тих, які ще недостатньо сформовані, неоднозначно розуміються і не мають чітких меж і визначень; 5) псевдо-терміни – це спеціальні лексеми, що називають гіпотетичні, помилкові поняття, які не відповідають дійсності [37: 50—51].

Згідно з класифікацією Г. П. Мацюк [33], запропонованою для встановлення **співвідношень у плані вираження** між загальноживаною і термінологічною лексикою, поділяємо терміни на три типи: 1) лексична одиниця не виступає в ролі терміну самостійно, а існує як термін у поєднанні з іншим терміном: *метали* – *банківські метали*, *паніка* – *біржова паніка*; 2) функціонує лише як термін: *overdraft* / *овердрафт*, *affidavit* / *афідавіт*; 3) використовується і як термін, і як загальноживане слово: *девізи* – *платіжні засоби в чужоземній валюті*; *advice* (*порада*) – *авізо* [33: 68—71].

Термінологія кожної галузі, таким чином, утворює систему – терміносистему, в якій терміни поділяються на термінологічні поля та мікрополя, а всю сукупність термінів можна класифікувати відповідно до певних ознак, зокрема, відповідно до тематики, за ступенем фіксованості, за співвідношенням у плані вираження між загальноживаною і термінологічною лексикою тощо.

1.1.3 Військова термінологія в системі термінології англійської мови. Стандартизована військова та пов'язана з нею термінологія є основою спільної воєнної доктрини. Вона дає змогу спільним силам організувати, планувати, відпрацьовувати та виконувати операції спільною мовою, яка чітко сформульована і зрозуміла (DOD: 1). Військова термінологія – це мовне вираження військової діяльності. З'являється кодова мова, яка використовує прості слова в певних формах, але призводить до точних результатів. За відсутності такої кодової мови, яка може бути розшифрована виконавцем,

розуміння деталей місій було б неможливим, і практично «виконання» на полі було б катастрофічним [71: 203].

Військова термінологія являє собою терміни та мову військових організацій та персоналу як дискретної категорії [69: URL]. В. Н. Шевчук [58] дає наступне визначення військової термінології: «впорядкована сукупність військових термінів мови, які відображають понятійний апарат військової науки і пов'язані з формами і способами ведення війни, з питаннями стратегічного використання збройних сил, а також оперативно-тактичного застосування об'єднань, з'єднань, частин і підрозділів, з їх організацією, озброєнням і технічним оснащенням» [58: 97]. Тлумачний словник термінів прикордонної служби та суміжних з нею областей визначає військову термінологію як «сукупність військових слів і словосполучень, що позначають певні військові поняття як основну частину військової лексики» (ТПС: URL) З цієї точки зору військова термінологія, як і будь-яка інша, має певну внутрішню організацію і являє собою «сукупність одиниць термінологічної номінації понять військової науки» [43: 102].

Перейдемо до визначення поняття **військового терміну**. І. М. Матюшин [31] розуміє під військовим терміном лексичну одиницю, яка виконує функцію номінації певного референта військової справи у сфері офіційної військової комунікації [31: 8]. В. П. Коровушкін [23] визначає військовий термін як стандартну лексичну або синтаксичну номінативну одиницю з нейтральною конотацією, що позначає загальновійськове або військово-спеціальне науково-технічне поняття і функціонально закріплене за професійно-корпоративною областю військової справи конкретного суспільства і відповідною військовою сферою функціонування національної мови у військовому соціумі [23: 58].

Л. А. Пекарська [38] виділяє наступні **особливості військової термінології**: 1) багаторівнева організація, тобто «підсистеми», що описують різні аспекти військової справи; 2) використання термінів найрізноманітніших наукових і технічних галузевих терміносистем;

3) регламентований характер більшості термінів; 4) відсутність емоційно-експресивних відтінків [38: 95—96].

Ю. Н. Сдобнова [49] називає **галузеві групи** військової термінології «терміносфери», до числа яких вона відносить терміносфери родів військ і видів Збройних сил, терміносфери військової техніки, організаційну терміносфери, загальнотактичну терміносфери, штабну терміносфери, військово-політичну терміносфери, командно-стройову терміносфери, військово-топографічну терміносфери [49: 199].

Військова терміносистема є складником національної терміносистеми, що має свої особливості формування та функціонування, зумовлені специфікою військової підмови та військової справи загалом [63: 17]. Склад сучасної англійськомовної військової та військово-технічної термінології, за Л. Л. Нелюбіним [35], не постійний. Він безперервно змінюється через зникнення з ужитку ряду слів, зміни значень, безперервного поповнення новими термінами, наприклад, у зв'язку з реорганізацією видів збройних сил, появою та розробкою нових зразків військового озброєння та військової техніки, нової стратегії ведення бойових дій тощо [35: 14]. Військова термінологія складається в національній мові поетапно, відображаючи лінгвокультурну ситуацію, характерну для конкретної епохи [55: 62].

Тематична класифікація військової термінології включає такі групи за сферою її вживання: 1) терміни різних родів військ – терміни, які вживаються для опису понять в формуваннях збройних сил: частин, з'єднань, об'єднань, установ, закладів, організацій і органів управління, наприклад, *artillery* “артилерія”, *infantry* “піхота”, *airborne troops* “повітряно-десантні війська”; 2) штабні терміни – терміни, які широко використовуються в органах військового управління особовим складом, наприклад, *headquarters* “штаб”, *staff car* “штабний вагон”; 3) загальнотактичні терміни – терміни, які використовуються при вирішенні загальнотактичних завдань, веденні загальновійськового бою і його підготовці, наприклад, *defense* “оборона”, *provost corps* “польова жандармерія”; 4) організаційні терміни – терміни, які

використовуються в різних одиницях військових сил, наприклад, *unit* “підрозділ”, *battalion* “батальйон”; 5) військово-топографічні терміни – терміни, які використовуються у вивченні місцевості, орієнтуванні, здійсненні вимірювань на місцевості, наприклад, *topographic map* “топографічна карта”, *cartography* “картографія”; 6) командно-стройові терміни – терміни, які використовуються в стройовій підготовці та командній мові військовослужбовців, наприклад, *Arms, port!* “Зброя на груди!”, *Eyes, right!* “Рівняння праворуч!” [9: URL].

Утворюються військові терміни за рахунок таких **способів словотвору**: 1) афіксації: *rocketeer*; 2) основоскладання: *warhead*; 3) конверсії: *to mortar*; 4) абревіації: *copter*, *ROAD*; 5) переносу значення: *Diesel*; 6) зміни значення: *acquisition* “виявлення цілей”; 7) розширення значення: *to land* “робити посадку на будь-яку поверхню”; 8) звуження значення: *cruiser* “крейсер”; 9) запозичення з інших галузей науки і техніки: *tank* “броньована бойова машина на гусеничному шасі, зазвичай з гарматним основним озброєнням”; 10) з інших мов: *bunker* “ добре укріплена захисна або оборонна споруда ”. Поряд з однозначними термінами, які мають чіткі семантичні межі, представлені багатозначні терміни: *security* “охорона”, “забезпечення”, “бойове забезпечення”, “безпека”, “контррозвідка” [35: 14—15].

Отже, військова термінологія представлена сукупністю військових термінів, що визначаються як стандартні лексичні або синтаксичні номінативні одиниці, що позначають загальновійськове або військово-спеціальне науково-технічне поняття і функціонально закріплені за певною областю військової справи конкретного суспільства. Основними тематичними групами військової термінології є терміни різних родів військ, штабні, загальнотактичні, організаційні, військово-топографічні та командно-стройові терміни, а основні способи утворення таких термінів – афіксація, основоскладання, конверсія, абревіація, перенос значення, зміна, розширення або звуження значення, запозичення з інших галузей науки і техніки або з інших мов.

1.2 Термінологія як перекладознавча проблема

1.2.1 Основні засади перекладу термінологічних одиниць. Основне завдання перекладу – підбір одиниць однієї мови, еквівалентних одиницям іншої мови з метою якнайповнішої передачі сенсу. Мова йде не про тотожність, а саме про **еквівалентність**. В. Н. Комісаров відмежовує еквівалентність від тотожності наступним чином: «Припустимо, ми перекладаємо англійське речення *The student is reading a book* як ‘студент читає книгу’. У більшості випадків такий переклад буде цілком правильним і не вимагає яких-небудь поліпшень. Очевидно, однак, що повної тотожності тут немає. В англійському оригіналі міститься вказівка, що мова йде про якусь особу, відомі співрозмовникам, і, навпаки, про якусь невизначену книгу. У перекладі така вказівка відсутня, як і інформація про те, що дія відбувається в момент мовлення, а не повторюється регулярно. З іншого боку, мова перекладу змушує нас повідомити, що читач – це особа чоловічої статі, хоча в оригіналі мова могла йти і про жінку. Всі ці втрати і додавання зазвичай не будуть перешкоджати перекладу виконувати свою функцію» [22: 116].

У процесі перекладу перекладач зближує дві лінгвістичні системи, одна з яких експліцитна і стійка, а інша – потенційна і адаптивна. Перед очима перекладача представлений так званий «пункт відправлення». Завдання перекладача – створити так званий «пункт прибуття». Спочатку перекладачеві потрібно проаналізувати текст оригіналу, оцінити дескриптивний, афективний та інтелектуальний зміст одиниць перекладу, які він вичленував; також йому потрібно відновити ситуацію, описану в повідомленні, зважити і оцінити стилістичний ефект і т. д. Але крім перерахованих операцій перекладачеві потрібно вибрати якесь одне рішення [21: 146].

А. О. Кульчицька [26] вважає, що оптимальним є такий шлях перекладання термінів: «**поняття – український термін**», а не «іншомовний

термін – український термін», з якої мови не відбувався б переклад. Тобто пошук терміну-відповідника починається з аналізу властивостей нового поняття. Цілком можливо, що котрась з властивостей дасть можливість віднайти іншу назву цьому поняттю, ніж вона є у мові, з якої здійснюється переклад [26: URL].

Спираючись на роботи дослідників в області теорії перекладу, О. В. Тихонова та Д. Н. Белов [53], виділяють наступні **компетенції перекладача**, необхідні для успішного відтворення при перекладі військової термінології:

1) мовна компетенція – використання всіх доступних мовних засобів адекватно ситуації спілкування, взаємин між комунікантами, їх рольових функцій і реєстру спілкування;

2) комунікативна компетенція – формування правильних висновків з висловлювання на основі фонових знань, введення необхідних для розуміння рецепторами перекладу фонових знань в процесі перекладу; фонові знання мають вирішальне значення, оскільки саме вони разом зі знанням військової термінології складають те, чим відрізняється військовий перекладач від своїх колег по перекладу в інших областях;

3) текстотворча компетенція – вміння створювати тексти різних типів та жанрів: військово-наукові, військово-технічні, військово-інформаційні, військово-публіцистичні, військово-ділові тексти, статuti, настанови і т.д.;

4) технічна компетенція – спеціальні знання, вміння та навички, необхідні для здійснення перекладацької діяльності: а) уміння виконувати паралельні дії на двох мовах і перемикатися з однієї мови на іншу; б) вміння розуміти текст «по-перекладацьки»; в) вміння бачити глибинну структуру висловлювання і поверхневу, уміння переключатися між ними; г) уміння здійснювати максимально точний переклад при відсутності прямих відповідностей; д) вміння правильно вибирати і застосовувати різні прийоми перекладу, щоб подолати труднощі, пов'язані з особливостями вихідної

мови; е) уміння аналізувати текст оригіналу, виявляти в ньому перекладацькі проблеми і успішно їх вирішувати;

5) особливий вид компетенції – стратегічна компетенція – полягає в умінні заповнювати недоліки у володінні мовою як мовними, так і позамовними засобами; сюди також входить знання визначають переклад факторів (прагматичних, соціокультурних, дискурсивних та лінгвістичних) і вимір їх впливу на вибір загальної стратегії перекладу для подальшої максимізації використання цих факторів в певній комунікативній ситуації;

6) операційна компетенція – вміння розрізняти мовні картини світу різних мовних колективів, володіти на базі цих картин перекладацькими категоріями і виконувати адекватний переклад за допомогою таких категорій [53: 525–528].

За Б. Л. Бойко та Л. О. Корякіною [4], для правильного перекладу терміну слід дотримуватися наступного **алгоритму**:

1) провести аналіз тексту, в якому зустрілося нове поняття, відсутнє в словнику. Однак навіть максимально широкий мовний контекст може не містити в собі ніяких вказівок на те, в якому значенні вживається в даному випадку та чи інша одиниця. Для отримання необхідної інформації необхідно звернутися до екстралінгвістичною ситуації (досліджувати обстановку, в якій відбувається комунікативний акт, і учасників комунікації);

2) як правило, терміни перекладаються журналістом-перекладачем, військовим перекладачем або посадовою особою МЗС або Генерального штабу збройних сил країни. Тому, зіткнувшись з новим поняттям, необхідно переглянути новинні портали на мовою про закордонні армії, де можна знайти відповідну за змістом статтю і варіант перекладу;

3) якщо подібних статей або публікацій мовою перекладу немає, то перекладачеві слід вивчити в межах оригіналу область застосування терміну. Контекст, необхідний і достатній для визначення значення слова, може допомогти виявити ієрархічну залежність терміну, його родову і видову приналежність;

4) провести структурний аналіз терміну. Оскільки більша частина термінів в англійській мові є дво- і багатоскладовими, то переклад кожного слова окремо може допомогти проникнути в суть терміну;

5) вивчивши семантику терміну в його відношенні до позначуваного ним поняття, слід спробувати знайти відповідний об'єкт в українській військовій дійсності і потім відповідний термін в українській мові;

6) якщо об'єкт, що співвідноситься з терміном, відсутній в українській військовій дійсності або ж обсяг пов'язаного з ним поняття різко відрізняється від поняття українською мовою, то необхідно представити свій варіант перекладу. Для цього слід використовувати метод перекладу за функціональною тотожністю, шляхом визначення функції терміну в даному мовному творі [4: 5—6].

При перекладі термінології, таким чином, варто дотримуватися схеми «поняття – український термін», що дозволить найбільш точно передати значення кожного конкретного терміну. Алгоритм перекладу термінології включає аналіз контексту та споріднених текстів з метою визначення можливості добору еквіваленту терміну або з'ясування необхідності утворення терміну-неологізму, структурний та семантичний аналіз і власне переклад терміну.

1.2.2 Способи перекладу термінологічних одиниць. Відповідно до критерію перекладності, термінологія може бути розділена на наступні групи:

1) терміни на позначення понять іноземної дійсності, які є такими ж, як поняття вітчизняної реальності (терміни що мають повну концептуальну еквівалентність);

2) терміни на позначення понять іноземної дійсності, які не представлені у вітчизняній реальності, але співвідносяться з загальноприйнятою термінологією мови перекладу (терміни, що мають часткову концептуальну еквівалентність);

3) терміни на позначення понять іноземної дійсності, які відсутні та не мають загальноприйнятої термінології мовою перекладу (терміни третьої групи, які не мають еквівалентів у мові перекладу) [14].

Головним способом термінів є переклад за допомогою лексичного еквівалента. **Еквівалент** – постійний лексичний відповідник, який точно збігається зі значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти в рідній мові, служать опорними пунктами в тексті, від них залежить розкриття значення інших слів. Наприклад: *Army Corps* – ‘армійський корпус’, *brigades* – ‘бригада’, *regiment* – ‘полк’ [19: 80].

Основною проблемою перекладу термінів можна назвати те, що економічна лексика може мати кілька **варіантів перекладу**. Даний факт дозволяє Т. О. Яковлевій та Л. В. Сусловій [62] розподілити терміни на одноперекладні і різноперекладні:

1) одноперекладні терміни – терміни, що мають один варіант перекладу в мові. Як приклад одноперекладного терміну можна розглянути *exchange risks*. Дане словосполучення визначається однозначно і перекладається як ‘валютні ризики’;

2) різноперекладні терміни – терміни, що мають кілька варіантів перекладу в мові відповідно. Різноперекладним терміном можна назвати термін *account*. Він має різні значення: ‘рахункова формула’, ‘рахунок (бухгалтерського обліку)’, ‘фінансовий звіт’, ‘регістр’, ‘звітність’ [62: URL].

Отже, у ряді випадків нема необхідності використовувати абсолютні еквіваленти. Якщо зміст поняття, яке виражене терміном, що перекладається, частково відображене в тексті, то тоді допускається заміна абсолютного еквівалента відносним. Під **відносним еквівалентом** розуміють термін, що виражає поняття, родово відносно до поняття, вираженому терміном, що перекладається [32: 168].

Одним із факторів, що ускладнюють здійснення еквівалентного перекладу, виступає те, що більшість сучасних терміносистем у світовому масштабі досі знаходяться на стадії формування, що веде до їх **асинхронного**

наповнення термінологічними одиницями в різних мовах. Розбіжність у розвитку галузей двох країн тягне за собою відсутність перекладацьких відповідностей для винаходів, поширених в одній країні і мало представлених в іншій [47: 183].

Відповідно, Р. Гаутон [68] представляє наступні **стратегії перекладу термінів**:

1) переклад за допомогою калькування, в якому зберігається англійська орфографія. Такі слова не транслітеровані, тобто, вони локалізуються в тому сенсі, що їх фонологія адаптована для відображення засобами фонологічної системи мови перекладу;

2) утворення нового терміну через транслітерацію. Нові науково-технічні терміни формуються через процес транслітерації шляхом адаптації фонологічної структури слова до звукової системи мови перекладу [68: 82].

А. В. Зарабаїлова [13] стверджує, що **структура терміну обумовлює стратегію перекладу**, тобто вибір прийому перекладу. Найбільш поширеними прийомами перекладу простих і складних (багатокомпонентних) термінів є:

1) модуляція: *after-action review* – ‘розбір результатів виконання завдання’;

2) конкретизація: *army artillery* – ‘польова артилерія’;

3) калькування: *battlefield* – ‘поле бою’.

Використання описового перекладу обумовлене не тільки різною лексико-синтаксичної сполучуваністю одиниць мови, але й відмінностями військової структури двох країн, як наслідок, відсутністю тих або інших понять в українській мові: *spot report* – ‘термінове донесення про поточну обстановку’ [13: 129].

При перекладі скорочень необхідно якомога достовірніше зрозуміти їх реальне смислове значення, виходячи з контексту. Скорочений термін може мати непрямий / алегоричний контекст або підлаштовуватися під певну словникову форму. Тому при перекладі скорочень і абревіатур

використовується **умовно-смісловий (аналітичний) переклад**. Використання аналітичного перекладу допомагає зрозуміти, що означає той чи інший невідомий термін, скорочення, аббревіатура, що зустрівся в перекладається матеріалі і не зафіксований ні в одному зі словників або глосаріїв [14: 9].

Для того, щоб перекладати англійські аббревіатури, використовуються наступні методи: 1) переклад повної форми англійського скорочення, тобто калькування; 2) переклад розшифровки англійського скорочення і створення на його основі скорочення мовою перекладу; 3) транскрипція і транслітерація англійського скорочення; 4) повне запозичення англійського скорочення, тобто включення його в український текст у тій формі, в якій воно використовується в англійській мові; 5) для перекладу скорочень також може застосовуватися описовий переклад [20: 28].

Отже, основними способами перекладу термінів є використання повних, відносних еквівалентів та перекладацьких трансформацій. До останніх належать такі перетворення, як калькування, транскрипція / транслітерація, модуляція, конкретизація та описовий переклад.

1.3 Поняття та мовна специфіка військово-технічного дискурсу

1.3.1 Дискурсивна парадигма сучасних лінгвістичних досліджень.

Термін «дискурс» має давню історію. Дослідники стверджують, що він з'явився ще в латинській мові як *discursus* і мав значення “бігти туди і назад”. Як термін, «дискурс» був відроджений у середині минулого століття із впровадженням структурної лінгвістики [64: 298]. У другій половині ХХ століття дискурс вивчали через призму його соціального та ідеологічного сенсу, а не тільки мовного [73]. Це був той час, коли дослідники намагалися визначити поняття дискурсу і відрізнити його від тексту текстом. Існують численні визначення терміну «дискурс», однак жодне з них не визнається точним, повним і всеосяжним. Так, О. С. Кубрякова [24] зазначає, що

«дискурс» – це термін, який охоплює не тільки нову мовну реальність, але навіть її вищу реальність [24: 24] в тому сенсі, що саме дискурс знаходиться на вершині лінгвістичної ієрархії. Поняття «дискурс» також використовується для вираження конкретної ментальності, для того, щоб зобразити і створити унікальні «світи» та мовлення (зокрема, текст) у його формуванні відповідно до когнітивного виміру адресата [64: 298].

Дискурс як лінгвістичний термін уперше було використано в назві статті американського лінгвіста З. Харріса ще у 1952. Повною мірою цей термін був затребуваний в лінгвістиці приблизно двома десятиліттями пізніше [59: 295]. Як справедливо зазначає М. Л. Макаров [30], широке вживання дискурсу по відношенню до понять «мова», «текст», «діалог» сьогодні все частіше зустрічається в лінгвістичній культурі, в той час як в філософській, соціологічній або психологічній термінології воно вже стало нормою [30: 50]. Згідно з твердженням Н. Фейклоу, дискурси – це «способи представлення аспектів світу» [67: 811], а різні дискурси, на думку Дж. Лі, – «різні точки зору на світ [...], пов'язані з різними ставленнями людей до світу» [70: 85]. Текст дає уявлення про взаємозв'язки між різними особистостями, а також представлені соціальні позиції [75: 13].

Згідно з словником літературознавчих термінів (СЛТ), **дискурс** (лат. *discursus* – міркування, фр. *discours* – промова, виступ) – сукупність висловлювань, що стосуються певної проблематики, розглядаються у взаємних зв'язках з цією проблематикою, а також у взаємних зв'язках між собою (СЛТ: URL). В. Чернявська [57] виділяє два основних напрямки розуміння поняття «дискурс»: з одного боку, дискурс позначає конкретну комунікативну подію, що фіксується у письмовому та усному мовленні та здійснюється в певному когнітивно і типологічно обумовленому комунікативному просторі, з іншого під дискурсом розуміється сукупність тематично співвіднесених текстів; причому, зміст дискурсу розкривається не одним окремим текстом, а інтертекстуальність, у комплексній взаємодії багатьох окремих текстів [57: 14—17]. Найбільш чітко розмежованим є

визначення професора О. С. Ахманової (АСЛТ), дискурс – зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, узятий в подвійному аспекті; мова, розглянута як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і механізмах їх свідомості (когнітивних процесах) (АСЛТ: URL).

Як правило, коли йдеться про **структуру дискурсу**, згадується дві ознаки цього поняття: зв'язність та окремість, де зв'язність – ознака співвіднесеності різних типів дискурсу, а окремість – тематична, просторово-часова тощо ознака певного дискурсу [25: URL]. У структурі дискурсу прийнято розрізняти макроструктуру (глобальну) і мікроструктуру (локальну). Макроструктура – членування дискурсу на великі складові, в той час як мікроструктура – це виділення в дискурсі мінімальних одиниць (фрази, вислови тощо). В. Б. Кашкін пропонує ввести також гіперструктуру і метаструктуру дискурсу. Гіперструктура відповідає за зв'язки тексту з іншими текстами і дискурсами. Метаструктура містить інформацію про дискурсивні практики комуніканта, про його емоції, психічний стан, оцінки тощо [17: URL].

Пропонований при **соціолінгвістичному підході** поділ дискурсів на інституційні та персональні є загальноприйнятим у вітчизняній дискурсології, а типологія інституційних дискурсів вважається найбільш розробленою її частиною.

Оскільки військово-технічний дискурс належить до інституційного дискурсу, зупинимося на характеристиці цього типу дискурсу більш докладно. У трактуванні **інституційного дискурсу** більшість вітчизняних дослідників спирається на роботи В. І. Карасика [15; 16], який визначає інституційний дискурс як спеціалізований клішований різновид спілкування між людьми, які можуть не знати один одного, але повинні спілкуватися відповідно до норм даного соціуму [16: 239]; це «комунікація у своєрідних масках» [15: 12]. Аналогічне розуміння інституційного дискурсу

представлено у дисертації М. Ю. Олешкова [36]: «інституційний дискурс – це форма суспільної практики, статусно-орієнтований різновид спілкування, при якому комуніканти реалізують себе в обмеженому наборі рольових характеристик, виступаючи в якості представників певних статусних груп» [36: 13].

Інституційному дискурсу, на думку вченого, об'єктивно притаманні такі системоутворюючі **ознаки**: 1) статусно кваліфіковані учасники; 2) локалізований хронотоп; 3) конвенційно обумовлена в рамках даного соціального інституту мета; 4) ритуально зафіксовані цінності; 5) інтенціонально «закріплені» стратегії (послідовності мовних дій в типових ситуаціях); 6) обмежена номенклатура жанрів; 7) обумовлений арсенал прецедентних феноменів (імен, висловлювань, текстів і ситуацій) [36: 24].

Дискурс, таким чином, визначається як зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, узятий в подвійному аспекті; мова, розглянута як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і механізмах їх свідомості (когнітивних процесах). Інституційний дискурс є різновидом дискурсу та представляє форми суспільної практики, статусно-орієнтований різновид спілкування, при якому комуніканти реалізують себе в обмеженому наборі рольових характеристик, виступаючи в якості представників певних статусних груп.

1.3.2 Військово-технічний дискурс та його основні характеристики.

У світовій історії армія як соціальний інститут завжди займала важливе місце в державній системі. Сьогодні вона не тільки бере безпосередню участь у вирішенні військових конфліктів, а й бере активну участь у політичному житті будь-якої держави. Армія включає в себе складну систему взаємовідносин особистостей зі своїми правилами і законами комунікації. Вивчення мови армії в її структурному, змістовному і функціональному

аспектах ведеться в рамках лінгвістичної когнітивістики, теорії дискурсу, термінознавства та низки інших дисциплін [61: 1].

Військово-технічний дискурс знаходиться на перетині військового і науково-технічного дискурсів. **Військовий дискурс** утворюється інституціональним спілкуванням, яке використовує певну систему професійно орієнтованих мовних засобів. Воєнний дискурс являє собою вузькоспеціалізовану професійну комунікативну область [11: 42]. Військовий інституційний дискурс прирівнюється до соціальної практики: «регламентоване інституційне мовотворення, характерне для збройних сил в сукупності всіх комунікативних реалізацій і в єдності з соціокультурними, прагматичними, психологічними факторами» [48: 21].

Інституційний військовий дискурс рефлектує «структурні особливості армії як соціального інституту і характеризується специфічною «міліарною» комунікацією, схильністю до постійної динаміки; гендероцентричним (маскулінним) характером; посиленою хронотопністю, тенденцією до регіоналізації (закріпленістю за окремою територією), з одного боку, універсальністю (по відношенню до всієї держави) – з іншого; тісним взаємозв'язком з певними типами інституційного дискурсу (діловим, політичним, навчальним, технічним, економічним), що відображають ситуації зіткнення військової сфери та інших сфер життєдіяльності військовослужбовців; посиленою ієрархічністю і номенклатурністю в мовному вираженні» [12: 165].

Науково-технічний дискурс – це тип дискурсу, який використовується наукою і технологією для викладу і опису нових відкриттів, теорій, гіпотез, учинь, для аналізу та подання технологій. Маючи основною метою передачу подібного типу інформації, науково-технічний дискурс характеризується як джерело отримання безпосередньої корисної інформації, втрачаючи при цьому поетичність, образність викладу і будь-яку емоційність [10: URL].

За своєю прагматичною спрямованістю англомовний науково-технічний дискурс належить до інформативного / аргументативного типу дискурсу [41: 42]. Невід'ємною складовою його змісту є ілокутивна сила переконливості, що спонукає читача сприймати зміст науково-технічного дискурсу як вірогідний.

Автор науково-технічного тексту, як ініціатор спілкування, створює певний текст і розгортає його у певній логічній послідовності. При цьому він виконує певну стратегічну і тактичну програму досягнення прагматичних цілей свого спілкування з читачем. У такому розумінні, дискурс науково-технічного тексту є інформативним, тому що автор намагається надати читачеві певну інформацію у формі переконливих аргументів з метою подальшого розширення, або, навіть, зміни світобачення, світосприйняття та діяльності адресата [8: 302—303].

Таким чином, **військово-технічний дискурс** можна визначити як регламентоване інституційне мовотворення, характерне для збройних сил в сукупності комунікативних реалізацій, які мають на меті виклад і опис нових відкриттів, теорій, гіпотез, учінь, для аналізу та подання технологій, і в єдності з соціокультурними, прагматичними, психологічними факторами.

Існує низка класифікацій **жанрів військово-технічного дискурсу**. Так, Г. М. Стрілковський [51] виділяє два стандартні різновиди військово-технічних текстів, виходячи з їх функціонального призначення: 1) тексти інформаційного змісту (військово-наукові, військово-інформаційні і військово-публіцистичні); 2) тексти, які регламентують життя і діяльність військ (статути і настанови, військово-ділові тексти (накази, накази, розпорядження, доповіді, донесення, зведення)), – цю групу прийнято називати «військовими документами» [51: 100—101].

Глобальними **рисами військово-технічного дискурсу**, як зазначають О. А. Кучинська та О. В. Ларченкова [27], є темпоральний (мінливий) характер всієї військової системи щодо цілей, завдань і вимог, поставлених державною владою, по відношенню до якої військова доктрина є вторинною

системою, субординація всіх органів влади у військових відомствах і відповідно підлеглого складу, авторитарність, тобто, жорстка централізацію керівництва і відповідальність посадових осіб. Звідси випливає, що буде віддаватися пріоритет одним жанрами в порівнянні з іншими, в яких будуть зберігатися персуазивність, чіткість і логічність викладення думки, стандартність побудови тексту, різна комунікативна насиченість і комунікативна напруженість [27: 114].

Розглядаючи військово-технічні тексти, Ю. Ю. Дуброва [11] підкреслює такі їх специфічні характеристики: 1) продуцент тексту – абстрагований; 2) адресата чітко визначено, що пов'язано з регламентацією його прав і обов'язків і соціальною функцією; 3) високий ступінь інформаційної насиченості, змістовно-фактуальний тип інформації, експліцитність, однозначність, компресивність інформації; 4) високий ступінь інтертекстуальності, що проявляється в ієрархічній залежності жанрів; 5) низький ступінь інтердискурсивності; 6) високий ступінь стандартизації [11: 10].

Військово-технічні матеріали та військові документи, що формують формальний військовий дискурс, мають ряд загальних **лексичних особливостей**: це часте використання термінології, яка безперервно змінюється за рахунок випадання з обігу деяких слів, зміни значень, поповнення новими термінами у зв'язку з реорганізацією видів збройних сил, появою нових зразків озброєння і бойової техніки, розробкою нових методів ведення війни: це наявність скорочень і індексних позначень і умовних знаків для зразків озброєння і військової техніки. Система умовних позначень затверджена для всіх видів збройних сил і є єдиною для окремого виду озброєння або техніки, тому людина, що має уявлення про систему умовних позначень може без труднощів розшифрувати їх. Наприклад, *СН-47А* позначає наступне: *СН* –вантажний вертоліт (*cargo helicopter*), *47* – номер конструкції, *А* – перша модифікація [60: 1055].

Отже, військово-технічний дискурс в цій роботі визначається як регламентоване інституційне мовотворення, характерне для збройних сил в сукупності комунікативних реалізацій, які мають на меті виклад і опис нових відкриттів, теорій, гіпотез, учінь, для аналізу та подання технологій, і в єдності з соціокультурними, прагматичними, психологічними факторами. Жанри військово-технічного дискурсу включають інформаційні та регламентуючі тексти, а його основними рисами є персуазивність, чіткість і логічність викладення думки, стандартність побудови тексту, різна комунікативна насиченість і комунікативна напруженість.

Висновки до розділу 1

1. Термін – це мовний знак, що має дефініцію, є засобом пізнання довколишнього світу й головною пізнавальною одиницею фахової мови, підпорядковується як термінологічним, так і мовним законам, належить до певної терміносистеми, де займає своє місце й може мати системні відношення, здатний утворювати словотвірні деривати, відповідає сучасним літературним нормам мови. Термінологія кожної галузі утворює систему – терміносистему, в якій терміни поділяються на термінологічні поля та мікрополя, а всю сукупність термінів можна класифікувати відповідно до певних ознак (тематика, ступінь фіксованості, співвідношення у плані вираження між загальноживаною і термінологічною лексикою тощо). Військовий термін – це стандартна лексична або синтаксична номінативна одиниця з нейтральною конотацією, що позначає загальновійськове або військово-спеціальне науково-технічне поняття і функціонально закріплений за професійно-корпоративною областю військової справи конкретного суспільства і відповідною військовою сферою функціонування національної мови у військовому соціумі. Характерними рисами військової термінології є багаторівнева організація, використання термінів найрізноманітніших

наукових і технічних галузевих терміносистем, регламентований характер та відсутність емоційно-експресивних відтінків.

2. При перекладі термінології перекладач повинен володіти наступними компетенціями: мовна, комунікативна, текстотворча, технічна, стратегічна та операційна. Переклад термінології передбачає аналіз контексту та споріднених текстів з метою визначення можливості добору еквіваленту терміну або з'ясування необхідності утворення терміну-неологізму, структурний та семантичний аналіз і власне переклад терміну. Основними способами перекладу термінів є використання повних, відносних еквівалентів та перекладацьких трансформацій (калькування, транскрипція / транслітерація, модуляція, конкретизація та описовий переклад).

3. Тексти військово-технічного дискурсу є прикладом інституційного дискурсу – форми суспільної практики, статусно-орієнтований різновид спілкування, при якому комуніканти реалізують себе в обмеженому наборі рольових характеристик, виступаючи в якості представників певних статусних груп. Військово-технічний дискурс в роботі визначається як регламентоване інституційне мовотворення, характерне для збройних сил в сукупності комунікативних реалізацій, які мають на меті виклад і опис нових відкриттів, теорій, гіпотез, учінь, для аналізу та подання технологій, і в єдності з соціокультурними, прагматичними, психологічними факторами. Військово-технічний дискурс включає інформаційні та регламентуючі тексти, основною лексичною характеристикою яких є наявність значної кількості термінологічних одиниць, аббревіатур і скорочень, а комунікативно-прагматичною інтенцією (настановою) виступають інформування та персуазивність, переконання, спонукання до певних дій, пов'язаних із технічними особливостями військової техніки та правилами її використання.

РОЗДІЛ 2

СЕМАНТИКА ТА СТРУКТУРА АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ

2.1 Тематичні групи військових термінів у текстах військово-технічного дискурсу

Вивчення тематичної організації військових термінів, що використовуються у текстах військово-технічного дискурсу, дозволяє висвітлити ключові лексико-семантичні поля таких термінів, а розуміння їх значень є необхідною передумовою створення адекватного перекладу військово-технічних термінів. Відповідно до тематики, терміни військово-технічного дискурсу в роботі класифіковано на такі тематичні групи:

1) території, на яких здійснюються військові дії:

- *territorial waters* (A, 21) «акваторії поміж береговою лінією і лінією морського кордону держав» (DOD: URL);
- *neutral territory* (A, 59) «розділена зона, що межує принаймні з однією з держав, які погодилися створити нейтральну територію» (DOD: URL);
- *civilian population centres* (A, 79) «населені пункти, де проживає цивільне населення» (DOD: URL);

2) військові формування:

- *naval forces* (A, 11) «окремий вид збройних сил багатьох країн, призначений головним чином, для ведення морської війни і вогневої підтримки наземних військових дій» (DOD: URL);
- *SOF* (*special operations forces*) (A, 12) «унікальний рід військ, військовослужбовці якого підготовлені за особливою програмою вишколу, до складу якого входять підрозділи і частини різних спеціальних служб, Видів збройних сил (сухопутних військ, авіації, флоту, морської піхоти тощо) та поліції, (міліції, жандармерії), внутрішніх військ, а також

антитерористичні підрозділи, які призначені для боротьби і знищення терористичних формувань, проведення спеціальних операцій, організації партизанської війни, диверсійних актів в глибокому тилу противника і виконання інших складних бойових завдань (мала війна)» (DOD: URL);

- *Blue Force* (A, 14) «дружні (і незважаючи на назву, також ворожі) збройні сили, що можуть бути відстеженні шляхом застосування систем GPS» (DOD: URL);

- *breakaway states* (A, 18) «це державні утворення, які, володіючи всіма ознаками державності (контроль над територією, система управління, фактичний суверенітет), не мають повного чи часткового міжнародного дипломатичного визнання й, таким чином, не можуть де-юре виступати в якості суб'єкта міжнародних відносин» (DOD: URL);

- *eyes on the ground* (A, 19) «один або більше спостерігачів у зоні інтересу» (DOD: URL);

- *Coastguard* (A, 22) «спеціалізована воєнізована служба ряду держав, призначені для контролю за дотриманням правового режиму територіальних та внутрішніх вод, морської економічної зони та континентального шельфу, що знаходяться у юрисдикції держави, забезпечення безпеки судноплавства у територіальних водах, надання допомоги суднам і літальним апаратам, що зазнали аварії, розвідка погоди, охорона риболовства, а також боротьба із контрабандою» (DOD: URL);

- *intelligence* (A, 23) «спеціальна служба, один з учасників розвідувального співтовариства держави, яка здійснює розвідувальну діяльність у воєнній, воєнно-політичній, воєнно-технічній, воєнно-економічній, інформаційній і екологічній сферах» (DOD: URL);

- *rapid reaction unit* (A, 25) «частина (експедиційна армія) збройних сил, яка призначена для вирішення раптово виникаючих завдань в різних регіонах» (DOD: URL);

- *GS (general staff)* (A, 26) «орган управління військами в мирний та воєнний час; являє собою групу офіцерів і завербованого персоналу, яка забезпечує двосторонній потік інформації між командуючим офіцером і підлеглими військовими формуваннями» (GMT: URL);

- *border patrol* (A, 27) «правоохоронний орган, місія якого полягає у виявленні та попередженні в'їзду до країни нелегальних іноземців, терористів та терористичної зброї, а також для запобігання незаконному обігу людей та контрабанди» (GMT: URL);

- *interior troops* (A, 28) «парамілітарні підрозділи схожі на жандармерію у колишньому Радянському Союзі та у деяких країнах наступницях, включаючи Росію (до 2016 року), Україну (до 2014 року), Білорусь, Казахстан (до 2014 року), Азербайджан, Таджикистан, Грузію (до 2004) та решті колишніх РСР» (GMT: URL);

- *tank company* (A, 30) «тактичний підрозділ сухопутних військ, призначається для виконання тактичних завдань як самостійно, так і у взаємодії з підрозділами інших родів військ і підрозділами забезпечення та тилу, підрозділами інших військових формувань або можуть бути додані їм під час вирішення спеціальних завдань» (DOD: URL);

- *separatist* (A, 31) «людина, що підтримує політику і практику відокремлення, відділення частини території (сецесії) держави з метою створення суверенної держави, дезінтеграцію країни, переходу до складу іншої держави (іредентизм) чи набуття статусу дуже широкої автономії» (DOD: URL);

- *soldier* (A, 32) «категорія рядового складу військовослужбовців» (DOD: URL);

- *OPCEN (operation center)* (A, 33) «спеціальний, необов'язковий, некомандуючий штаб, що сприяє плануванню та проведенню військових операцій» (GMT: URL);

- *emergency service* (A, 36) «сукупність організаційно об'єднаних органів управління, сил та засобів, призначених для вирішення завдань щодо запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру й окремих їх наслідків, проведення пошукових, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт» (GMT: URL);

- *security agency* (A, 41) «урядова організація, яка здійснює розвідувальну діяльність для внутрішньої безпеки нації» (GMT: URL);

- *military forces* (A, 50) «організовані збройні сили для ведення воєнних дій» (GMT: URL);

- *party to the conflict* (A, 58) «сторона конфлікту, одна із воюючих сторін» (GMT: URL);

- *commander* (A, 62) «військове звання старшого офіцерського складу у Військово-морських силах та Береговій охороні США, Великої Британії, Канади, Австралії, Південної Африки та інших військово-морських силах країн світу» (GMT: URL);

- *organized armed groups* (A, 80) «організовані групи супротивника, що не належать до збройних сил країни» (GMT: URL);

- *prisoners of war* (A, 83) «особа, що належить до Збройних сил сторони, яка перебуває в стані війни, добровольці, партизани, учасники руху Опору та інші комбатанти, а також деякі некомбатанти – військові кореспонденти, члени екіпажів торговельного флоту і цивільної авіації та інші, які під час війни опинилися у владі ворожої сторони» (GMT: URL);

3) приміщення військового призначення:

- *Command Centre* (A, 2) «комунікаційний центр, що також слугує для прийняття рішень військовим керівництвом» (DOD: URL);

- *on-board radio room* (A, 8) «кімната в морському судні, призначена для внутрішніх комунікацій на борту судна, або між судном та його рятувальними шлюпками та рятувальними плотами під час військових операцій, або для зв'язку в межах групи суден» (GMT: URL);

- *border x-points* (A, 17) «прикордонні пункти, тобто, точки, в яких можливий легальний перетин кордону країни» (DOD: URL);

- *joint operations centre* (A, 39) «спільно укомплектований штаб командувача спільними силами, створений для планування, моніторингу та керівництва виконанням рішень командування» (GMT: URL);

- *command and control* (A, 95) «процес цілеспрямованого впливу командувачів (командирів), штабів на війська, що здійснюється для підтримки готовності військ до виконання завдань за призначенням, їх підготовки та успішного виконання ними завдань у ході ведення операції (бойових дій)» (GMT: URL);

4) системи військового зв'язку:

- *military communications* (A, 5) «всі аспекти комунікації або передачі інформації збройними силами» (GMT: URL);

- *one-time pad* (A, 6) «у криптографії, система симетричного шифрування, винайдена в 1917 році співробітниками AT&T Мейджором Джозефом Моборном і Гільбертом Вернамом; є єдиною системою шифрування, для якої доведена абсолютна криптографічна стійкість» (DOD: URL);

- *shore relay station* (A, 7) «наземний широкомовний передавач, який повторює (або передає) сигнал радіостанції на область, яка не охоплюється вихідною станцією» (DOD: URL);

- *mobile sensor* (A, 10) «датчики, що встановлюються у засобах спостереження військового призначення» (GMT: URL);

- *military transmission* (A, 49) «комунікація між військовими засобами зв'язку» (GMT: URL);

- *air defence radar* (A, 91) «електронна система, що використовується для виявлення, визначення відстані до, і відображення різних типів цілей» (GMT: URL);

5) військова техніка:

- *frigate* (A, 3) «тип або клас військових кораблів, відповідно до чинного розуміння – клас військових кораблів, що спроможні самостійно здійснювати операції у відкритому морі» (GMT: URL);

- *UAV* (*unmanned aerial vehicle*) (A, 15) «літальний апарат, який літає та сідає без фізичної присутності пілота на його борту» (GMT: URL);

- *warship* (A, 54) «корабель, який належить збройним силам будь-якої держави, має зовнішні розпізнавальні знаки державної належності, знаходиться під командуванням офіцера, який перебуває на службі уряду цієї держави та прізвище якого занесене до відповідного списку військовослужбовців, а також укомплектований екіпажем, який підпорядковується регулярній дисципліні» (GMT: URL);

б) озброєння:

- *munition* (A, 4) «складова частина озброєння, безпосередньо призначена для враження живої сили противника, знищення його військової техніки, руйнування укріплень, споруд, а також виконання інших завдань (освітлення місцевості, задимлення, розкидання агітаційної літератури тощо)» (DOD: URL);

- *IED* (*improvised explosive device*) (A, 37) «вибухові предмети, вироблені індивідуально або групою осіб, завдяки хімічним сполукам різних компонентів, а також промислового виробництва, різної форми і розмірів, що за своїми характеристиками призначені для ураження людей, тварин, пошкодження різних об'єктів, техніки, будівель тощо дією вибухової хвилі чи уламків, які отримали напрямок руху в результаті їх термічного розкладу» (DOD: URL);

- *weapon* (A, 65) «сукупність технічних пристроїв та засобів, що застосовується для ураження живої сили противника, його техніки, спорудження та інших цілей під час ведення бойових дій; озброєння» (DOD: URL);

- *cluster munition* (A, 66) «авіабомби і артилерійські снаряди, що складаються з виштовханого заряду і сотень вибухонебезпечних малих бойових елементів» (DOD: URL);

- *cyber weapon* (A, 67) «зловмисна програма, що використовується для військових, воєнізованих або розвідувальних цілей» (DOD: URL);

- *booby trap* (A, 74) «пристрій або установка, призначені для вбивства, пошкодження або здивування особи або тварини, що несвідомо активуються присутністю або діями жертви» (DOD: URL);

- *tangible equipment* (A, 75) «військове обладнання, що має фізичну форму» (DOD: URL);

- *logic bomb* «програма, яка запускається при певних часових або інформаційних умовах для здійснення шкідливих дій» (DOD: URL);

7) сфери військової діяльності:

- *civil defence* (A, 35) «система заходів щодо захисту людей і матеріальних цінностей у разі військових дій, стихійних лих або техногенних катастроф, а також підготовка таких заходів» (DOD: URL);

- *operational environment* (A, 40) «поєднання умов, обставин і впливів, які визначатимуть використання військових сил і допомагатимуть командувачу підрозділами приймати рішення» (DOD: URL);

8) військові дії:

- *annexation* (A, 1) «насильницьке приєднання державою всієї або частини території іншої держави в односторонньому порядку» (DOD: URL);

- *border incursion* (A, 20) «ворожий вхід на територію» (DOD: URL);

- *border protection* (A, 16) «захист кордонів від незаконного переміщення зброї, наркотиків, контрабанди та людей, одночасно сприяючи законній торгівлі та подорожам» (DOD: URL);

- *regular peacetime task* (A, 29) «військові завдання, що виконуються військовими формуваннями країни у мирний час та мають на меті збереження обороноздатності країни» (DOD: URL);

- *military action* (A, 44) «у загальному вигляді являє собою форму ведення бойових дій оперативними (оперативно-стратегічними) об'єднаннями збройних сил» (DOD: URL);

- *cyber attack* (A, 48) «спроба реалізації загрози, дії військових або їх шкідливих програм, які спрямовані на захоплення інформаційних даних віддаленого комп'ютера супротивника, отримання повного контролю над ресурсами комп'ютера або на виведення системи з ладу» (DOD: URL);

- *emergency response* (A, 52) «нагляд за забезпеченням техногенної та природної безпеки, організовують проведення роботи із запобігання надзвичайній ситуації (НС) техногенного та природного походження і реагування у разі їх виникнення з метою захисту населення і довкілля, зменшення матеріальних втрат» (DOD: URL);

- *armed conflict* (A, 53) «збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт); один з видів воєнного конфлікту (іншим видом є війна); у край гостра форма вирішення протиріч між державами, що характеризується двостороннім застосуванням збройних сил» (DOD: URL);

- *requisition* (A, 56) «вилучення цивільного майна у військових цілях» (DOD: URL);

- *military operation* (A, 57) «сукупність узгоджених й взаємозв'язаних за метою, завданнями, місцем й часом одночасних і послідовних битв, бойових та спеціальних дій, ударів, маневру та дій військ (сил), що проводяться на театрі воєнних дій або стратегічному (операційному) напрямі за єдиним замислом і планом для вирішення стратегічних, оперативних завдань у визначеному районі у встановлений період часу» (DOD: URL);

- *capture* (A, 60) «взяття об'єкту під контроль» (DOD: URL);

- *attack* (A, 61) «вид бойових дій, який застосовується з метою розгрому противника та оволодіння важливими районами» (GMT: URL);
 - *warfare* (A, 64), *hostilities* (A, 69) «комплекс заходів спрямований на захоплення чужих природних, енергетичних та людських ресурсів» (GMT: URL);
 - *non-international armed conflict* (A, 73) «військовий конфлікт між силами всередині держави» (GMT: URL);
 - *belligerent reprisal* (A, 81) «дії, які в іншому випадку були б незаконними, але які у виняткових випадках вважаються законними згідно з міжнародним правом, коли вони використовуються як примусові заходи у відповідь на незаконні дії противника» (GMT: URL);
 - *countermeasures* (A, 82) «заходи або дії, які спрямовані на протидію атакувальним заходам» (GMT: URL);
 - *bombing* (A, 85) «складова військової стратегії, що має за мету знищення економічного та воєнного потенціалу держави противника, знищуючи його основні економічні джерела, елементи потенціалу цілісної економічної системи, що використовуються і можуть бути використані у військових цілях, а також волю громадськості вести війну, без застосування сухопутних військ або військово-морських сил» (DOD: URL);
 - *defensive measures* (A, 92) «оборонні заходи, спрямовані на знищення атакуючих літаків або ракет або знищення їхньої ефективності» (DOD: URL);
 - *precautions* (A, 93) «дії, прийняті заздалегідь» (DOD: URL);
 - *reconnaissance* (A, 98) «розвідка для здобуття відомостей про противника, що проводиться особисто командиром і офіцерами штабів перед майбутніми бойовими діями» (DOD: URL);
- 9) **результати військових дій:**
- *coverage* (A, 9) «покриття території оборонними засобами країни» (DOD: URL);

- *superfluous injury* (A, 68), *unnecessary suffering* (A, 71) «вплив певних методів або засобів ведення війни, які марно посилюють страждання осіб» (DOD: URL);

- *incidental harm* (A, 70) «згубні наслідки бойових дій, що не могли бути передбачені при їх плануванні» (DOD: URL);

- *injure* (A, 76) «нанесення фізичної шкоди» (DOD: URL);

- *starvation* (A, 77) «критична форма недоїдання, загрозливий дефіцит споживання калорій потрібних для підтримки життя організму» (DOD: URL);

- *incidental loss of civilian life* (A, 87) «загибель цивільних осіб, заподіяна військовими діями» (DOD: URL);

- *collateral damage* (A, 88) «збиток, що виник випадково в ході атаки обраної цілі» або «супутні ушкодження» (DOD: URL);

- *casualties* (A, 90) «людські втрати в особовому складі на фронті й в тилу, а також матеріальний збиток воюючих держав, зазнаний ними в ході та в результаті військових дій» (DOD: URL);

10) **військові стратегії і тактики:**

- *SA (situation awareness)* (A, 13) «сприйняття елементів навколишнього середовища та подій щодо часу або простору, розуміння їхнього значення та прогнозування їхнього майбутнього статусу» (DOD: URL);

- *briefing* (A, 34) «короткий публічний виступ, на якому учасники певних подій або заходів надають інформацію про поточний перебіг справ, позиції сторін, повідомляють раніше невідомі деталі та відповідають на питання журналістів» (DOD: URL);

- *due regard* (A, 55) «у прийнятті рішень і в його щоденній діяльності військова організація свідомо враховує необхідність робити те, що викладено в його загальні обов'язки» (DOD: URL);

- *military advantage* (A, 72) «переваги, що отримуються як наслідок ведення бойових дій» (DOD: URL);

- *tactic* (A, 78) «наймасовіша галузь та найстаріша складова (як і стратегія) воєнного мистецтва, що охоплює теорію і практику підготовки і ведення бою підрозділами, частинами, з'єднаннями» (DOD: URL);

- *perfidy* (A, 100) «одне з діянь, що порушують міжнародні закони війни; форма обману, вчиненого у порушення загальноприйнятих норм порядності для досягнення військової переваги» (DOD: URL);

11) цілі військових операцій:

- *ground target* (A, 24) «військова ціль, що знаходиться безпосередньо на землі» (DOD: URL);

- *military objective* (A, 42; A, 46), *lawful military objective* (A, 89) «об'єкти, які за своїм характером, місцем розташування, призначенням або використанням здійснюють ефективний внесок у військові дії і повне або часткове знищення, захоплення або нейтралізація яких, за обставин, що у той час наявні, надають певну військову перевагу» (DOD: URL);

- *dual-use objects* (A, 43) «об'єкти, які можуть мати як військове, так і цивільне застосування» (GMT: URL);

12) цивільні об'єкти та особи:

- *civilian object* (A, 45) «всі об'єкти, які не є військовими цілями» (DOD: URL);

- *protected civilians* (A, 47) «особи, які не є членами збройних сил» (GMT: URL);

13) військові документи:

- *classified material* (A, 38) «інформація у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення якої може завдати шкоди національній безпеці держави і яка спеціально охороняється державою» (DOD: URL);

- *information of military value* (A, 51) «інформація, що є необхідною для здійснення військових операцій» (DOD: URL);

• *Customary IHL (international humanitarian law)* (A, 84) «сукупність неписаних правил міжнародного публічного права, які регулюють поведінку під час збройного конфлікту» (DOD: URL).

Кількісна інформація щодо представленості окремих тематичних груп у текстах військово-технічного дискурсу представлена у Додатку Б. Основні тематичні групи термінів військово-технічного дискурсу представлено на рис. 2.1.

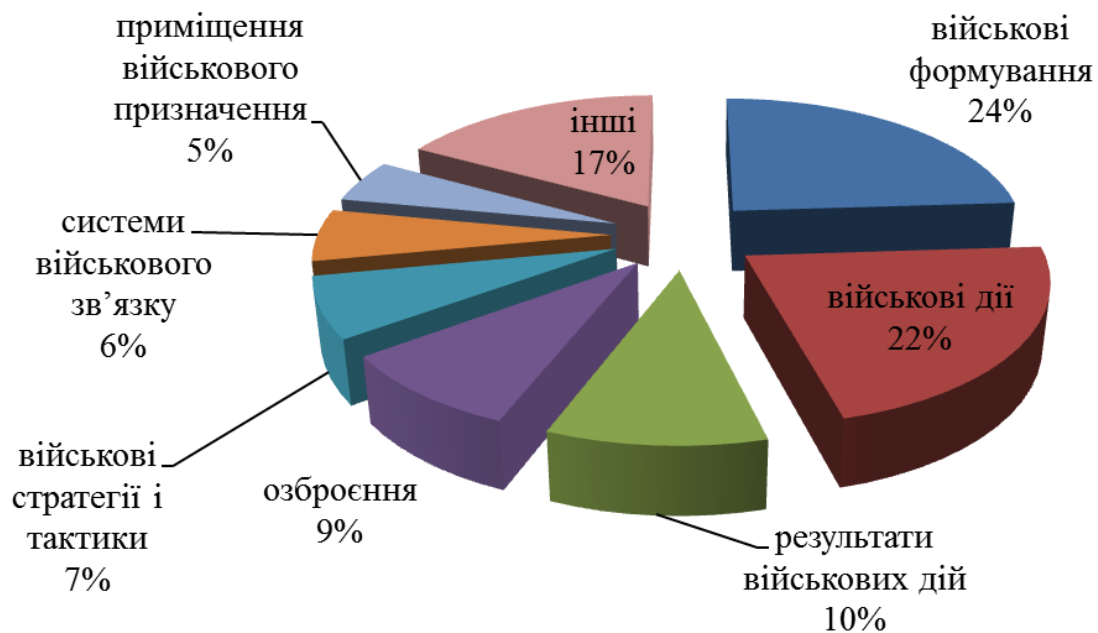

Рисунок 2.1. – Тематичні групи військових термінів у текстах військово-технічного дискурсу

Отже, у текстах військово-технічного дискурсу представлені 13 основних груп термінів: «території, на яких здійснюються військові дії», «військові формування», «приміщення військового призначення», «системи військового зв'язку», «військова техніка», «озброєння», «сфери військової діяльності», «військові дії», «результати військових дій», «військові стратегії і тактики», «цілі військових операцій», «цивільні об'єкти та особи» і «військові документи». Найбільш частотними є терміни, що належать до груп «військові формування» (24%), «військові дії» (22%), «результати

військових дій» (10%), «озброєння» (9%), «військові стратегії і тактики» (7%), «системи військового зв'язку» (6%) та «приміщення військового призначення» (5%).

2.2 Структурні параметри військових термінів у текстах військово-технічного дискурсу

Аналіз структури військово-технічної термінології дозволяє виявити закономірності її будови, що, у свою чергу, полегшує її розуміння та відтворення при перекладі. Відповідно до структури, англійськомовні військово-технічні терміни поділяються на однокомпонентні, або терміни-слова, та багатокомпонентні, або термінологічні словосполучення.

2.2.1 Однокомпонентні терміни. Однокомпонентні терміни представлені термінами-словами, утвореними на основі слів загальнолітературної мови шляхом переосмислення або засобами словотвору, наявними в англійській мові. Відповідно, в роботі виділено такі групи однокомпонентних військово-технічних термінів:

1) терміни, утворені шляхом **переосмислення одиниць загальної лексики:**

- *intelligence* (A, 23): *The Coastguard has no organic Intel capability with al intelligence coming from the Land Forces HQ* (NUFS: 59);
- *soldier* (A, 32): *The National Guard soldiers are then reverting to cell phones GSM which is easily intercepted and located* (NUFS: 62);
- *frigate* (A, 3): *The ship is an operationally capable multi-role Frigate* (NUFS: 53);
- *weapon* (A, 65): *International Group of Experts adopted the same approach by concluding that the general rules that determine the legality of weapons will also determine the lawfulness of cyber methods and means of warfare* (TM: 13);

- *capture* (A, 60): *It does not bear on the issue of whether or not destruction, damage, capture, or neutralization of the object will yield a definite military advantage* (TM: 11);

- *attack* (A, 61): *All other questions with regard to qualification as a military objective are addressed through application of the requirement to take precautions in attack (Rules 52-58)* (TM: 11);

- *injure* (A, 76): *Second, to qualify as cyber booby traps, codes or malware must be “designed, constructed, or adapted to kill or injure”* (TM: 18);

- *casualties* (A, 90): *However, as stated in the AMW Manual, excessiveness “is not a matter of counting civilian casualties and comparing them to the number of enemy combatants that have been put out of action”* (TM: 29);

- *perfidy* (A, 100): *In the conduct of hostilities involving cyber operations, it is prohibited to kill or injure an adversary by resort to perfidy* (TM: 44);

2) терміни, утворені шляхом **афіксації**:

a) **префіксації**:

- *countermeasures* (A, 82): *As dealt with in this Manual, belligerent reprisals are distinct from countermeasures (Rule 9)* (TM: 20);

- *precautions* (A, 93): *As noted in Article 49(3) of Additional Protocol I, the provisions on precautions “apply to any land, air or sea warfare which may affect the civilian population, individual civilians or civilian objects on land* (TM: 32);

б) **суфіксації**:

- *separatist* (A, 31): *The Motorola equipment was identified as running at AES 256 Encryption (the GS of the AF indicated 40bit in December 2014) but the signals are being suppressed by the separatist forces* (NUFS: 62);

- *commander* (A, 62): *What is required is sufficiently reliable information that would lead a reasonable commander to conclude the enemy is using the potential target for military purposes, that is, to make an effective contribution to military action* (TM: 12);

- munition (A, 4): *There are some maintenance issues and resupply of munitions is currently impossible as the service suppliers are based in Russia (NUFS: 53);*

- annexation (A, 1): *Since the illegal annexation of Crimea by Russia, the Ukrainian Navy command staff are have no dedicated HQ facilities and they are currently hosted by Land Command South in Odessa (NUFS: 52);*

- requisition (A, 56): *The notion of dual-use targeting must be distinguished from the question of whether civilian objects may be requisitioned, or otherwise used, for military purposes (TM: 11);*

- bombing (A, 85): *Consider a situation in which the armed forces of State A are bombing military medical facilities in State B, which is not a Party to Additional Protocol I (TM: 20);*

- starvation (A, 77): *For the purposes of this Manual, the term “starvation” means deliberately depriving a civilian population of nourishment (including water) with a view to weakening or killing it (TM: 19);*

- briefing (A, 34): *Based on the briefing received and discussions conducted, there appears to be only a basic OPCEN or SITCEN at the National Guard HQ with limited C2 capabilities (NUFS: 62);*

3) терміни, утворені шляхом **словоскладання**:

- Coastguard (A, 22): *The Coastguard (Sea Guard) Division was able to save approximately 90% of its assets, but the majority of the personnel returned to Crimea (NUFS: 59);*

- warship (A, 54): *For instance, the system may provide precise real-time information regarding ship, including warship, location (TM: 11);*

- warfare (A, 64): *However, in the Nuclear Weapons Advisory Opinion, the International Court of Justice affirmed that “the established principles and rules of humanitarian law... appl[y] to all forms of warfare, and to all kinds of weapons, those of the past, those of the present and those of the future” (TM: 13);*

4) абрєвіатури:

- *SOF (special operations forces) (A, 12): It also covers requirements of the Marines (SOF) where limited information is as yet available (NUFS: 54);*
- *GS (general staff) (A, 26): The capabilities demonstrated by the SBGS were considerably more developed than those observed at AF GS and other security (NUFS: 60);*
- *OPCEN (operation center) (A, 33): A to visit the OPCEN was declined as it was indicated that staff could answer any questions (NUFS: 62);*
- *UAV (unmanned aerial vehicle) (A, 15): The UKR Navy has made repeated requests for UAVs to the Armed forces GS without success despite ongoing European Reassurance Initiative (ERI) funding by US EUCOM to provide Tactical UAVs to the UKR Armed Forces (NUFS: 56);*
- *IED (improvised explosive device) (A, 37): In 2014 they had to deal with 32000 incidents involving explosives / IEDs, including EODs within the ATO, but also 600 explosives in public locations (NUFS: 63);*
- *SA (situation awareness) (A, 13): UKR Navy wants support for SA / Recognised Surface Picture (RSP) / RMP Management and visualization (NUFS: 55);*

5) терміни-запозичення: фр. *reconnaissance* (A, 98): *State A must suspend its cyber attack until it can satisfy itself that the attack would be proportionate, for example by conducting further reconnaissance in order to ascertain the likely harm to the civilian population that will be caused by the disabling of the emergency services communication system (TM: 39).*

Таким чином, основними засобами творення однокомпонентних термінів є переосмислення значення загальнолітературного слова, афіксація, словоскладання, абрєвіація та запозичення.

2.2.2 Багатокомпонентні терміни. До багатокомпонентних термінів належать термінологічні одиниці, утворені шляхом поєднання декількох лексичних одиниць у словосполучення. Це – такі структурні типи термінів:

1) **ДВОКОМПОНЕНТНІ ТЕРМІНИ**, утворені за схемами:

а) **прикметник + іменник**:

- *territorial waters* (A, 21): *The Odessa Region covers the disputed Transnistria/Moldova and Romanian borders and the Ukraine Territorial Waters and Exclusive Economic Zone in the Black Sea* (NUFS: 58);

- *neutral territory* (A, 59): *However, the party may not acquire network bandwidth, whether governmental or private, through actions on neutral territory or involving neutral platforms outside belligerent territory* (Rules 91 and 92) (TM: 11);

- *naval forces* (A, 11): *The majority of the Naval Commands' requirements centre on the long term restructuring and rebuilding of Ukrainian Naval Forces* (NUFS: 54);

- *Blue Force* (A, 14): *This will fully equip the SOF Regiment (Man-Pack and Vehicular Mount) and also provide Falcon III C2 software and Blue Force Tacking capabilities* (NUFS: 56);

- *interior troops* (A, 28): *The National Guard was the former Interior Troops of UKR, and was officially formed in 13 March 2014 (note the UKR Interior Troops have been in place since 1992)* (NUFS: 61);

- *military forces* (A, 50): *Although an attacker may not know with certainty which roads will be travelled by enemy military forces (or which road will be taken if another is blocked), so long as it is reasonably likely that a road in the network may be used, the network is a military objective subject to attack* (TM: 9);

- *military communications* (A, 5): *The ship is fitted with legacy military communications (1 kW and 4 kW HF transceivers of Russian 1990's manufacture) which are proven insecure (after a recent multinational exercise Russia published transcripts of communications from the UKR vessel to demonstrate their capability)* (NUFS: 53);

- *mobile sensor (A, 10): The UKR Navy proposes the unification of existing sensors from Navy, SBGS and should and for additional mobile sensors (Navy) to be deployed along the coast (NUFS: 53);*
- *military transmission (A, 49): It may be impossible to know over which part of the network military transmissions, as distinct from civilian ones, will pass (TM: 9);*
- *cyber weapon (A, 67): For the purposes of this Manual, cyber weapons are cyber means of warfare that are by design, use, or intended use capable of causing either (i) injury to, or death of, persons; or (ii) damage to, or destruction of objects, that is, causing the consequences required for qualification of a cyber operation as an attack (Rule 30) (TM: 14);*
- *tangible equipment (A, 75): The alternative view is that only tangible equipment may constitute a device for the purposes of this Rule (TM: 18);*
- *logic bomb (A, 96): For instance, in some cases, such as the placement of a logic bomb as part of a rootkit, there may be many opportunities to cancel or suspend an attack (TM: 38);*
- *civil defence (A, 35): The State Emergency Service of Ukraine (SESU) is responsible for state policy in the sphere of civil defence, and the protection of the population and territory from any emergency situations, preventing such situations and reacting to them (NUFS: 63);*
- *operational environment (A, 40): UKR Armed Forces have limited experience of working within a NATO-led operational environment (NUFS: 71);*
- *military action (A, 44): Any use or future use contributing to military action renders an object a military objective (Rule 38) (TM: 8);*
- *cyber attack (A, 48): The planned cyber attack will be conducted against the facility's cooling system in order to cause the facility to overheat, and thereby damage the servers it contains (TM: 8);*

- *emergency response (A, 52): The internet is used heavily for civilian emergency response, civil defence, disaster relief, and law enforcement activities (TM: 10);*
- *armed conflict (A, 53): A complicated case involves a system that generates imagery or location data for civilian use but that is also useful to the military during an armed conflict (TM: 11);*
- *military operation (A, 57): Consider the case of military forces requiring more network bandwidth to conduct military operations (TM: 11);*
- *belligerent reprisal (A, 81): This Rule is based on the various prohibitions on belligerent reprisal set forth in the Geneva Conventions, the relevant provisions of which are discussed below (TM: 20);*
- *defensive measures (A, 92): Similarly, a single cyber attack might be planned to convince the enemy that a particular target set is going to be the focus of forthcoming attacks, thereby causing the enemy to misdirect its defensive measures (TM: 29);*
- *superfluous injury (A, 68): It is prohibited to employ means or methods of cyber warfare that are of a nature to cause superfluous injury or unnecessary suffering (TM: 15);*
- *incidental harm (A, 70): Any incidental harm to them caused during an attack would be governed by the rule of proportionality and the requirement to take precautions in attack (Rules 51 to 58) (TM: 16);*
- *collateral damage (A, 88): Incidental death or injury to civilians, or damage or destruction of civilian objects, is often termed “collateral damage” (TM: 27);*
- *due regard (A, 55): For instance, it would clearly be lawful to alter the position data of vessels, although the requirement of “due regard” would apply vis-à-vis merchant vessels and neutral warships (TM: 11);*
- *military advantage (A, 72): The term “superfluous injury or unnecessary suffering” refers to a situation in which a weapon or a particular use of a weapon*

aggravates suffering without providing any further military advantage to an attacker (TM: 16);

- *military objective* (A, 42; A, 46): An object used for both civilian and military purposes – including computers, computer networks, and cyber infrastructure – is a military objective (TM: 8);

- *civilian object* (A, 45): As a matter of law, status as a civilian object and military objective cannot coexist; an object is either one or the other (TM: URL);

б) іменник + іменник:

- *breakaway states* (A, 18): A total of 7000 Km of border needs to be protected. Of this only 170 km of automated border surveillance systems have been installed (Optical Electronic Surveillance System OESS), operated and sustained at border to Transnistria (a breakaway state located mostly on a strip of land between the River Dniester and the eastern Moldovan border with Ukraine) (NUFS: 57);

- *eyes on the ground* (A, 19): In the ATO the SBGS currently provide most of information about border incursions to the ATO/MoD (eyes on the ground) (NUFS: 57);

- *border patrol* (A, 27): Border patrols are up to 100 km away from Division HQ (NUFS: 60);

- *tank company* (A, 30): Approximately 5000 National Guard troops are currently in the ATO AOR. This represents 5 Battalions strength units and 2 Tank Companies (NUFS: 61);

- *emergency service* (A, 36): It is responsible for providing emergency services such as ambulances, fire brigade etc. (NUFS: 63);

- *security agency* (A, 41): The Ukrainian Government and Ministry of Defence is currently in the process of restructuring and modernizing their Armed Forces and Defence and Security Agencies (NUFS: 71);

- *party to the conflict* (A, 58): To acquire the required bandwidth, a party to the conflict may, subject to the Rules in this Manual, engage in network

throttling of civilian (or governmental) systems or block network access by civilians in its own or enemy territory (TM: 11);

- *prisoners of war (A, 83): Nevertheless, the International Group of Experts agreed that it is incontrovertible that reprisals using cyber means are prohibited if undertaken against the wounded, sick, shipwrecked, medical personnel, medical units, medical establishments, or medical transports, chaplains; prisoners of war; and interned civilians and civilians in the hands of an adverse party to the conflict who are protected by Geneva Convention IV, or their property (TM: 20);*

- *Command Centre (A, 2): The building was built for a different purpose and is not well suited as a Command Centre (NUFS: 52);*

- *command and control (A, 95): For instance, consider a situation in which an attacker seeks to disrupt enemy command and control (TM: 37);*

- *one-time pad (A, 6): Urgent information is sent via encoded Morse, using off-line one-time pad (very secure, but painstakingly slow) (NUFS: 53);*

- *cluster munition (A, 66): Consider the case of an Unmanned Combat Aerial System (UCAS) armed with cluster munitions (TM: 13);*

- *booby trap (A, 74): Both Protocols define a booby trap as “any device or material which is designed, constructed or adapted to kill or injure, and which functions unexpectedly when a person disturbs or approaches an apparently harmless object or performs an apparently safe act” (TM: 18);*

- *border incursion (A, 20): The SBGS are testing a new tool to manage incidents (e.g. information on Border incursions) which may potentially integrate with their SA tool (NUFS: 58);*

- *border protection (A, 16): The State Border Guard Service of Ukraine is responsible for Border Protection and Control for Ukraine’s territory (NUFS: 57);*

- *ground target (A, 24): The system is capable of tracking ground targets (from animal/human to vehicles) and air targets up to 300m (NUFS: 60);*

в) дієприкметник (Participle II) + іменник:

- *protected civilians* (A, 47): *Accordingly, an attacker is required to consider any expected harm to protected civilians or civilian objects or to clearly distinguishable civilian components of the military objective when determining whether an attack would be lawful* (TM: 8);

- *classified material* (A, 38): *The MFA needs the capability to share classified material and conduct secure communications between its offices in Kiev, and its embassies, permanent missions and consulates around the world* (NUFS: 63);

г) прикметник + аббревіатура: *Customary IHL (international humanitarian law)* (A, 84): *With regard to belligerent reprisals other than against the persons and objects enumerated in this Rule, the ICRC Customary IHL Study concludes that to be lawful reprisals: (1) may only be taken in reaction to a prior serious violation of the law of armed conflict and only for the purpose of inducing the adversary to comply with the law; (2) may only be carried out as a measure of last resort when no other lawful measures to induce the adversary to respect the law exist; (3) must be proportionate to the original violation; (4) must be approved by the highest level of government; and (5) must cease as soon as the adversary complies with the law* (TM: 20);

2) трикомпонентні терміни, утворені за схемами:

а) прикметник + іменник + іменник:

- *civilian population centres* (A, 79): *As part of its campaign of starvation, it launches cyber operations for the exclusive purpose of disrupting transportation of food to civilian population centres and targets food processing and storage facilities in order to cause food stocks used by civilians to spoil* (TM: 19);

- *rapid reaction unit* (A, 25): *When potential incursions are identified the team cue the Rapid Reaction Unit to investigate* (NUFS: 60);

- *on-board radio room* (A, 8): *The user/operator interface is constrained to the on-board radio room (two bulk-head doors and passage of ~ 5 m from the frigate's Combat Information Centre (CIC))* (NUFS: 53);

- *joint operations centre (A, 39): Provision of NATO Doctrine, Implementation Guidance and Standards for Situational Awareness, ISR and operation of a Joint Operations Centre (JOC / SITCEN) (NUFS: 63);*

- *regular peacetime task (A, 29): The National Guard performs 18 regular peacetime tasks with separate units not committed to the ATO (NUFS: 61);*

б) іменник + іменник + іменник:

- *shore relay station (A, 7): The HARRIS Radio is currently employed for secure HF Data traffic (email) between ship and shore, with the shore relay station having a similar 5800HF 20W Radio but without amplification (NUFS: 53);*

- *air defence radar (A, 91): For instance, a cyber operation could occur in conjunction with another form of military action, such as a cyber attack on an installation's air defence radar during conventional strikes on that installation (TM: 29);*

в) прикметник + прикметник + іменник:

- *non-international armed conflict (A, 73): This Rule is derived from the Mines Protocol and Amended Mines Protocol. It reflects customary international law in both international and non-international armed conflict (TM: 17);*

- *lawful military objective (A, 89): As this Rule makes clear, the fact that civilians or civilian objects suffer harm during a cyber attack on a lawful military objective does not necessarily render said attack unlawful per se (TM: 27);*

г) іменник + прикметник + іменник: *information of military value (A, 51): Recent conflicts have highlighted the use of social networks for military purposes. For example, Facebook has been used for the organization of armed resistance operations and Twitter for the transmission of information of military value (TM: 9);*

д) дієприкметник Participle II + прикметник + прикметник: *organized armed groups (A, 80): Denying foodstuffs to enemy armed forces or organized armed enemy groups does not violate this rule, even if the incidental effect affects civilians (TM: 19);*

3) чотирьохкомпонентні терміни, утворені за схемою **прикметник + іменник + прикметник + іменник**: *incidental loss of civilian life* (A, 87): *A cyber attack that may be expected to cause incidental loss of civilian life, injury to civilians, damage to civilian objects, or a combination thereof, which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated is prohibited* (TM: 27).

Таким чином, у ході дослідження виявлено такі групи багатоконпонентних термінів військово-технічного дискурсу: двокомпонентні терміни (прикметник + іменник, іменник + іменник, дієприкметник Participle II + іменник, прикметник + аббревіатура), трикомпонентні терміни (прикметник + іменник + іменник, іменник + іменник + іменник, прикметник + прикметник + іменник, іменник + прикметник + іменник, дієприкметник Participle II + прикметник + прикметник) та чотирьохкомпонентні терміни (прикметник + іменник + прикметник + іменник).

Кількісні параметри структурної організації англійськомовної військово-технічної термінології представлено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Структурні типи військово-технічних термінів

Структурні групи	Кількість	Частка
1. Однокомпонентні	33	33%
переосмислення значення	10	10%
афіксація	12	12%
словоскладання	3	3%
аббревіація	7	7%
запозичення	1	1%
2. Багатоконпонентні	67	67%
а) двокомпонентні	55	55%
прикметник + іменник	34	34%
іменник + іменник	18	18%
дієприкметник Participle II + іменник	2	2%

Продовження таблиці 2.1

Структурні групи	Кількість	Частка
прикметник + аббревіатура	1	1%
б) трикомпонентні	11	11%
прикметник + іменник + іменник	5	5%
іменник + іменник + іменник	2	2%
прикметник + прикметник + іменник	2	2%
іменник + прикметник + іменник	1	1%
дієприкметник Participle II + прикметник + прикметник	1	1%
в) чотирьохкомпонентні	1	1%
прикметник + іменник + прикметник + іменник	1	1%
Загалом:	100	100%

Отже, в текстах військово-технічного дискурсу найчастіше представлені багатокомпонентні терміни (67%), серед яких основну масу складають двокомпонентні (55%) лексичні одиниці. Основними схемами творення двокомпонентних термінів військово-технічного дискурсу є прикметник + іменник (34%) та іменник + іменник (18%). Серед багатокомпонентних також широко представлені трикомпонентні терміни (11%), більшість яких твориться за схемою прикметник + іменник + іменник (5%).

Частка однокомпонентних термінів, або термінів-слів становить 33%. У цій групі найбільш розповсюджені такі засоби утворення термінів, як афіксація (12%) та переосмислення значення лексичних одиниць загальної літературної мови (10%), а також аббревіація (7%).

Висновки до розділу 2

1. За семантичним критерієм, у текстах військово-технічного дискурсу представлені 13 основних груп термінів: «території, на яких здійснюються військові дії», «військові формування», «приміщення військового призначення», «системи військового зв'язку», «військова техніка»,

«озброєння», «сфери військової діяльності», «військові дії», «результати військових дій», «військові стратегії і тактики», «цілі військових операцій», «цивільні об'єкти та особи» і «військові документи». Найбільш частотними є терміни, що належать до груп «військові формування» (24%), «військові дії» (22%), «результати військових дій» (10%), «озброєння» (9%), «військові стратегії і тактики» (7%), «системи військового зв'язку» (6%) та «приміщення військового призначення» (5%).

2. Відповідно до структури, англійськомовні військово-технічні терміни поділяються на однокомпонентні, або терміни-слова, та багатокомпонентні, або термінологічні словосполучення. Основними засобами творення однокомпонентних термінів є переосмислення значення загальнолітературного слова, афіксація, словоскладання, аббревіація та запозичення. Серед багатокомпонентних термінів військово-технічного дискурсу виявлено: двокомпонентні терміни (прикметник + іменник, іменник + іменник, дієприкметник Participle II + іменник, прикметник + аббревіатура), трикомпонентні терміни (прикметник + іменник + іменник, іменник + іменник + іменник, прикметник + прикметник + іменник, іменник + прикметник + іменник, дієприкметник Participle II + прикметник + прикметник) та чотирьохкомпонентні терміни (прикметник + іменник + прикметник + іменник). За кількісним показником, в текстах військово-технічного дискурсу найчастіше представлені багатокомпонентні терміни (67%), серед яких основну масу складають двокомпонентні (55%) лексичні одиниці. Основними схемами творення двокомпонентних термінів військово-технічного дискурсу є прикметник + іменник (34%) та іменник + іменник (18%). Серед багатокомпонентних також широко представлені трикомпонентні терміни (11%), більшість яких твориться за схемою прикметник + іменник + іменник (5%). Частка однокомпонентних термінів, або термінів-слів становить 33%. У цій групі найбільш розповсюджені таких засоби утворення термінів, як афіксація (12%) та переосмислення значення лексичних одиниць загальної літературної мови (10%) та аббревіація (7%).

РОЗДІЛ 3

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ

3.1 Використання еквівалентів як спосіб відтворення термінів військово-технічного дискурсу при перекладі

Зважаючи на те, що військова сфера у тому чи іншому вигляді здавна існує як в англійськомовних країнах, та і в Україні, деякі базові терміни військово-технічного дискурсу розвивалися у цих країнах паралельно.

Відповідно, англійськомовні терміни, що належать до цієї групи, мають українські **еквіваленти**, які повністю передають їх значення у мові перекладу. До таких термінів належить значна кількість однокомпонентних одиниць на позначення основних понять військово-технічного дискурсу:

- *munitions* ‘боєприпаси’: (A, 4) *There are some maintenance issues and resupply of munitions is currently impossible as the service suppliers are based in Russia* (NUFS: 53) – Наявні деякі проблеми, які зараз унеможливають технічне обслуговування і поповнення запасу боєприпасів, оскільки сервісні постачальники послуг розташовані в Росії;

- *intelligence* ‘розвідка’: (A, 23) *The Coastguard has no organic Intel capability with al intelligence coming from the Land Forces HQ* (NUFS: 59) – Берегова охорона не має можливості органічної інтелектуальної співпраці з розвідкою штабу сухопутних військ;

- *soldier* ‘солдат’: (A, 32) *The National Guard soldiers are then reverting to cell phones GSM which is easily intercepted and located* (NUFS: 62) – Солдати Національної гвардії потім повернулися до використання мобільних телефонів стандарту GSM, які легко перехоплюються і вистежуються;

- *capture* ‘захоплення’: (A, 60) *It does not bear on the issue of whether or not destruction, damage, capture, or neutralization of the object will yield a*

definite military advantage (ТМ: 11) – Воно не вирішує питання про те, чи дасть конкретну військову перевагу знищення, пошкодження, захоплення, або нейтралізація об'єкту;

- *injure* ‘поранити’: (А, 76) *Second, to qualify as cyber booby traps, codes or malware must be “designed, constructed, or adapted to kill or injure”* (ТМ: 18) – По-друге, щоб кваліфікуватися як кібер-пастка, коди або шкідливі програми повинні бути «спроектовані, сконструйовані або пристосовані для того, щоб убити або поранити»;

- *starvation* ‘голодування’: (А, 77) *For the purposes of this Manual, the term “starvation” means deliberately depriving a civilian population of nourishment (including water) with a view to weakening or killing it* (ТМ: 19) – Для цілей цього Керівництва термін «голодування» означає свідоме позбавлення цивільного населення харчування (у тому числі води) з метою його ослаблення або знищення;

- *casualties* ‘жертви’: (А, 90) *However, as stated in the AMW Manual, excessiveness “is not a matter of counting civilian casualties and comparing them to the number of enemy combatants that have been put out of action”* (ТМ: 29) – Проте, як зазначено в Керівництві з ведення протиповітряних та протиракетних бойових дій, надмірність – «це не питання підрахунку жертв серед цивільного населення і порівняння їх з кількістю ворожих бойових одиниць, яких було виведено з ладу»;

- *perfidy* ‘підступність’: (А, 100) *In the conduct of hostilities involving cyber operations, it is prohibited to kill or injure an adversary by resort to perfidy* (ТМ: 44) – При веденні військових дій, що передбачають проведення кібероперацій, забороняється вбивати або ранити супротивника, вдаючись до підступності.

Використання усталених еквівалентів у деяких випадках може призводити до заміни однокомпонентного терміну багатокомпонентним, однак такий багатокомпонентний термін сприймається як єдине ціле:

- *hostilities* ‘бойові дії’: (А, 69) *This Rule applies only to injury or suffering caused to combatants, members of organized armed groups, and civilians directly participating in hostilities* (ТМ: 16) – Це правило застосовується тільки щодо ушкоджень або страждань, заподіяних воюючим сторонам, членам організованих озброєних груп і цивільним особам, які безпосередньо беруть участь у бойових діях;

- *precautions* ‘запобіжні заходи’: (А, 93) *As noted in Article 49(3) of Additional Protocol I, the provisions on precautions “apply to any land, air or sea warfare which may affect the civilian population, individual civilians or civilian objects on land* (ТМ: 32) – Як зазначається в Статті 49 (3) Додаткового протоколу I, положення про запобіжні заходи «застосовуються до будь-яких бойових дій на землі, у повітрі або в морі, які можуть вплинути на цивільне населення, цивільних осіб або цивільні об'єкти на суходолі.

Відповідно, багатокомпонентні терміни також можуть замінюватися ємними однокомпонентними термінами, наприклад, *prisoners of war* ‘військовополонені’: (А, 89) *Nevertheless, the International Group of Experts agreed that it is incontrovertible that reprisals using cyber means are prohibited if undertaken against the wounded, sick, shipwrecked, medical personnel, medical units, medical establishments, or medical transports, chaplains; prisoners of war; and interned civilians and civilians in the hands of an adverse party to the conflict who are protected by Geneva Convention IV, or their property* (ТМ: 20) – Тим не менш, Міжнародна група експертів вирішила, що неспростовним є той факт, що репресалії з використанням кібер-засобів забороняються, якщо вони чиняться проти поранених, хворих, потерпілих корабельну аварію, медичного персоналу, медичних формувань, медичних установ, чи медичного транспорту, капеланів, військовополонених; інтернованих цивільних осіб і цивільних осіб в полоні супротивної сторони в конфлікті, які знаходяться під захистом Женевської конвенції IV, або їх майна.

Деякі англійськомовні терміни можуть мати українськомовні еквіваленти, які згортаються до усталеної аббревіатури, наприклад, *air defence*

radar ‘ППО РЛС (протиповітряної оборони радіолокаційна станція)’: (А, 91) *For instance, a cyber operation could occur in conjunction with another form of military action, such as a cyber attack on an installation’s air defence radar during conventional strikes on that installation* (ТМ: 29) – Наприклад, кібероперація може відбутися в поєднанні з іншою формою бойових дій, таких як кібератака на установки ППО РЛС під час звичайних ударів по цій установці.

В окремих випадках одне і те ж поняття має в англійській та українській мові терміни на позначення різного походження. Зокрема, якщо англійськомовний термін *one-time pad* базується на специфіці використання шифру, то його українськомовних еквівалент включає ім’я розробника цього шифру ‘шифр Вернама’: (А, 6) *Urgent information is sent via encoded Morse, using off-line one-time pad (very secure, but painstakingly slow)* (NUFS: 53) – Термінова інформація передається за допомогою азбуки Морзе з використанням оффлайнного шифру Вернама (спосіб дуже безпечний, однак занадто повільний).

Терміни, які практично запозичувалися англійською та українською мовами з інших мов, зокрема, грецької та латинської, також доцільно відтворювати при перекладі із застосуванням еквівалентів:

- *attack* ‘атака’: (А, 61) *All other questions with regard to qualification as a military objective are addressed through application of the requirement to take precautions in attack (Rules 52-58)* (ТМ: 11) – Всі інші питання стосовно кваліфікації в якості військової цілі вирішуються шляхом застосування вимоги вжити заходів обережності при атаці (Правила 52—58);

- *tactic* ‘тактика’: (А, 78) *For the Rule to be breached, starvation must be a tactic deliberately employed by one of the parties to the conflict against the civilian population* (ТМ: 19) – Щоб правило було порушене, голодування повинне бути тактикою, свідомо обраною щодо цивільного населення однією зі сторін конфлікту;

- *bomb* ‘бомбити’: (А, 85) *Consider a situation in which the armed forces of State A are bombing military medical facilities in State B, which is not a Party*

to *Additional Protocol I* (TM: 20) – Розглянемо ситуацію, в якій збройні сили держави А бомблять військові медичні установи держави Б, яка не є Стороною Додаткового протоколу I.

Таким чином, застосування еквівалентів як спосіб перекладу українською мовою англійськомовної термінології військово-технічного дискурсу доцільне у випадках однокомпонентних та деяких двокомпонентних термінів, які одночасно розвивалися в англійській та українській мовах на базі національних мов або ж традиційних мов наукового спілкування (грецька та латинська мови).

3.2 Лексичні трансформації при відтворенні термінології військово-технічного дискурсу

Застосування лексичних трансформацій дозволяє найбільш точно передати форму іншомовного терміну, роблячи її доступною для читача тексту перекладу. Це – формальні перетворення на лексичному рівні, що мають на меті якомога точніше передати звукове, графічне або семантичне наповнення іншомовного терміну. До лексичних трансформацій, що використовуються при відтворенні англійськомовної термінології військово-технічного дискурсу, належать практична транскрипція, транслітерація та калькування.

Практична транскрипція має на меті передачу звукової оболонки англійськомовного терміну засобами української мови. Найпростіший приклад практичної транскрипції – передача звукової форми терміну із незначною адаптацією до норм української мови:

- збереження звуку [g] / [г] у сполученні літер *ing* при перекладі, у той час, як вимова всіх інших звуків слова повністю передається при перекладі, наприклад, *briefing* ‘брифінг’: (А, 34) *Based on the briefing received and discussions conducted, there appears to be only a basic OPCEN or SITCEN at the National Guard HQ with limited C2 capabilities* (NUFS: 62) – На підставі

проведених брифінгу і обговорень, було визначено, що в штабі Національної гвардії є тільки основний операційний або ситуаційний центр з обмеженими можливостями С2;

- заміна звуків для більш благозвучного звучання, наприклад, заміна у слові *frigate* ['frɪgət] звуку [ɪ] на [e] та [ə] на [a] – ‘фрегат’: (А, 3) *The ship is an operationally capable multi-role Frigate* (NUFS: 53) – Судно являє собою багатоцільовий фрегат з широкими функціональними можливостями.

При застосуванні практичної транскрипції також може відбуватися адаптація суфіксів та закінчень термінологічних одиниць, наприклад, *annexation* ‘анексія’: (А, 1) *Since the illegal annexation of Crimea by Russia, the Ukrainian Navy command staff are have no dedicated HQ facilities and they are currently hosted by Land Command South in Odessa* (NUFS: 52) – Через незаконну анексію Криму Росією український командний склад військово-морського флоту не має ніяких спеціалізованих технічних засобів та штаб-квартири, і зараз він переміщений до наземного командування оперативного командування «Південь» – до Одеси.

Транслітерація передбачає передачу графічної форми термінологічної одиниці, однак також може включати модифікації, зокрема, опущення подвійних приголосних, як в *cyber attack* ['saɪbər ə'tæk] ‘кібератака’: (А, 48) *The planned cyber attack will be conducted against the facility's cooling system in order to cause the facility to overheat, and thereby damage the servers it contains* (TM: 8) – Планована кібератака буде проводитися проти системи охолодження об'єкта для того, щоб викликати перегрів об'єкту, і, таким чином, пошкодити сервери, які він містить.

Найбільш продуктивним серед лексичних перекладацьких трансформацій постає **калькування**, що передбачає буквальный поелементний переклад термінологічної одиниці і застосовується переважно при відтворенні двокомпонентних термінів:

- *territorial waters* ‘територіальні води’: (А, 21) *The Odessa Region covers the disputed Transnistria/Moldova and Romanian borders and the Ukraine*

Territorial Waters and Exclusive Economic Zone in the Black Sea (NUFS: 58) – Сектор Одеса охоплює конфлікт за кордон Придністров'я, Молдови і Румунії і територіальні води України та виняткову економічну зону в Чорному морі;

- *civil defence* ‘цивільна оборона’: (A, 35) *The State Emergency Service of Ukraine (SESU) is responsible for state policy in the sphere of civil defence, and the protection of the population and territory from any emergency situations, preventing such situations and reacting to them* (NUFS: 63) – ДСНС України відповідає за державну політику в галузі цивільної оборони та захисту населення і території від будь-яких надзвичайних ситуацій, запобігання таким ситуаціям і реагування на них;

- *civilian object* ‘цивільний об’єкт’: (A, 45) *As a matter of law, status as a civilian object and military objective cannot coexist; an object is either one or the other* (TM: URL) – З точки зору законодавства, статуси цивільного об’єкта і військової цілі не можуть співіснувати; об’єкт може бути або одним, або іншим;

- *military forces* ‘військові сили’: (A, 50) *Although an attacker may not know with certainty which roads will be travelled by enemy military forces (or which road will be taken if another is blocked), so long as it is reasonably likely that a road in the network may be used, the network is a military objective subject to attack* (TM: 9) – Хоча атакуючий не може бути впевненим у тому, якою дорогою будуть здійснюватися переміщення ворожих військових сил (або яка дорога буде обрана, якщо інша заблокована), поки є досить імовірним те, що дорога в мережі може використовуватися військовими, мережа вважається військовим об’єктом, що може бути атакований;

- *military operations* ‘військові операції’: (A, 57) *Consider the case of military forces requiring more network bandwidth to conduct military operations* (TM: 11) – Розглянемо випадок, коли військові сили потребують смуги мережі великої пропускної здатності для проведення військових операцій;

- *neutral territory* ‘нейтральна територія’: (A, 59) *However, the party may not acquire network bandwidth, whether governmental or private, through*

actions on neutral territory or involving neutral platforms outside belligerent territory (Rules 91 and 92) (TM: 11) – Тим не менш, сторона не може отримати пропускну здатність мережі, урядової або приватної, через дії на нейтральній території або з залученням нейтральних платформ за межами території бойових дій (Правила 91 і 92);

- *military use* ‘військове використання’: (А, 63) *It must be recalled that formerly civilian objects that have become military objectives through use will revert to being civilian as soon as the military use ceases (TM: 12)* – Слід нагадати, що цивільні об'єкти, які стають військовими цілями за критерієм використання, повертаються до цивільного стану, як тільки військове використання припиняється;

- *incidental harm* ‘випадкова шкода’: (А, 70) *Any incidental harm to them caused during an attack would be governed by the rule of proportionality and the requirement to take precautions in attack (Rules 51 to 58) (TM: 16)* – Будь-яка випадкова шкода, заподіяна в ході атаки, буде регулюватися за правилом пропорційності і вимогою вжити заходів обережності при атаці (Правила з 51 по 58);

- *military advantage* ‘військова перевага’: (А, 72) *The term “superfluous injury or unnecessary suffering” refers to a situation in which a weapon or a particular use of a weapon aggravates suffering without providing any further military advantage to an attacker (TM: 16)* – Термін «надмірні ушкодження або надмірні страждання» відноситься до ситуації, в якій зброя або конкретне використання цієї зброї посилює страждання без надання будь-якої подальшої військової переваги для атакуючого;

- *defensive measures* ‘оборонні заходи’: (А, 92) *Similarly, a single cyber attack might be planned to convince the enemy that a particular target set is going to be the focus of forthcoming attacks, thereby causing the enemy to misdirect its defensive measures (TM: 29)* – Так само, запланованою може бути одна кібератака, метою якої буде переконати супротивника, що військова ціль

поставатиме об'єктом майбутніх атак, тим самим змушуючи противника неправильно організовувати свої оборонні заходи;

- *military viability* ‘військова життєздатність’: (А, 94) *For the Rule to apply the options must be more than mere possibilities; they must be reasonable with regard to such factors as practicality, military viability, and technological prospect of success* (ТМ: 37) – Для застосування цього Правила можливі варіанти повинні бути більше, ніж просто можливостями; вони повинні бути розумними з урахуванням таких факторів, як практичність, військова життєздатність та технологічна перспектива успіху;

- *logic bomb* ‘логічна бомба’: (А, 96) *For instance, in some cases, such as the placement of a logic bomb as part of a rootkit, there may be many opportunities to cancel or suspend an attack* (ТМ: 38) – В деяких випадках, наприклад, при розміщенні логічної бомби в руткіті, може бути багато можливостей скасувати або призупинити атаку.

Застосування калькування є доцільним при перекладі однокомпонентних термінів, утворених шляхом словоскладання. При цьому вони можуть передаватися:

- українським однокомпонентним терміном, наприклад, *countermeasures* ‘контрзаходи’: (А, 82) *As dealt with in this Manual, belligerent reprisals are distinct from countermeasures (Rule 9)* (ТМ: 20) – На відміну від контрзаходів, репресалії відбуваються тільки під час збройного конфлікту, проводяться тільки у відповідь на порушення закону збройних конфліктів і можуть дозволяти використання збройних сил;

- українським двокомпонентним терміном, що сприймається як єдине ціле, наприклад, *warship* ‘військовий корабель’: (А, 54) *For instance, the system may provide precise real-time information regarding ship, including warship, location* (ТМ: 11) – Наприклад, система може надавати точну інформацію в режимі реального часу про розташування судна, у тому числі військового корабля.

У деяких випадках можливе застосування калькування для передачі трикомпонентних термінів, наприклад, *regular peacetime tasks* ‘регулярні завдання мирного часу’: (А, 29) *The National Guard performs 18 regular peacetime tasks with separate units not committed to the ATO* (NUFS: 61) – Національна гвардія виконує 18 регулярних завдань мирного часу з окремими одиницями, що не беруть участь в АТО.

У випадку перекладу аббревіатур вони розшифровуються, після чого їх компоненти перекладаються окремо:

- *GS (general staff)* ‘генштаб (генеральний штаб)’: (А, 26) *The capabilities demonstrated by the SBGS were considerably more developed than those observed at AF GS and other security* (NUFS: 60) – Можливості, які демонструються в ДПСУ, є значно розвиненішими, аніж можливості генштабу Збройних сил України і інших служб із забезпечення безпеки;

- *OPCEN (operational center)* ‘операційний центр’: (А, 33) *A to visit the OPCEN was declined as it was indicated that staff could answer any questions* (NUFS: 62) – Відвідування операційного центру було відхилене, оскільки зазначалося, що співробітники можуть відповісти на будь-які питання.

Таким чином, застосування лексичних перекладацьких трансформацій доцільне при передачі в українськомовних перекладах тих термінів, що мають семантично прозору структуру та можуть бути зрозумілими з урахуванням їх звукової / графічної форми або через розуміння значення їх компонентів.

3.3 Лексико-семантичні перекладацькі трансформації як засіб передачі термінології військово-технічного дискурсу при перекладі

Лексико-семантичні трансформації передбачають перетворення на рівні значення лексичної одиниці, тому такі трансформації застосовуються у разі необхідності модифікації значення термінологічної одиниці або її компоненту відповідно до того, яка саме вона повинна розумітися читачем.

До лекско-семантичних трансформацій, що використовуються при відтворенні англійськомовної термінології військово-технічного дискурсу, належать генералізація, диференціація, конкретизація та смисловий розвиток.

Генералізація полягає у розширенні значення термінологічної одиниці або її компонента та передбачає відтворення видового поняття родовим. Наприклад, термін *warfare* у значенні «бойові дії» у наступному контексті передано як «війна», оскільки саме такий переклад дозволяє врахувати будь-які форми бойових дій: (А, 64) *However, in the Nuclear Weapons Advisory Opinion, the International Court of Justice affirmed that “the established principles and rules of humanitarian law... appl[y] to all forms of warfare, and to all kinds of weapons, those of the past, those of the present and those of the future”* (ТМ: 13) – Однак в Консультативному висновку щодо Ядерної зброї Міжнародний суд ООН підтвердив, що «встановлені принципи і правила гуманітарного права... прийнятні до всіх форм війни і до всіх видів зброї, будь ті з минулого, теперішнього чи з майбутнього».

Компонент *belligerent* «воюючий; такий, що належить до воюючої сторони» терміну *belligerent reprisal* у цьому сполученні передається як «військовий», оскільки явище *belligerent reprisal* не залежить від того, яка точно із сторін здійснює такі дії. У результаті термін передається як «військова розправа»: (А, 81) *This Rule is based on the various prohibitions on belligerent reprisal set forth in the Geneva Conventions, the relevant provisions of which are discussed below* (ТМ: 20) – Це Правило засноване на різних заборонах щодо військових розправ, викладених в Женевських конвенціях, відповідні положення яких будуть розглянуті нижче.

Термін *military objective* містить компонент *objective* «ціль», що передається при перекладі як «об’єкт», таким чином, усі військові об’єкти прирівнюються до військової цілі, що не суперечить законодавству про військові конфлікти. Термін *military objective*, таким чином, передано як «військовий об’єкт»: (А, 42) *An object used for both civilian and military purposes – including computers, computer networks, and cyber infrastructure – is*

a military objective (ТМ: 8) – Об'єкт, що використовується як для цивільного, так і для військового призначення, у тому числі комп'ютери, комп'ютерні мережі, і кібер-інфраструктура, є військовим об'єктом.

Диференціація значення полягає у виборі одного із варіантів перекладу багатозначного слова, що дозволяє найбільш точно передати значення компонента термінологічної одиниці.

Наприклад, термін *rapid reaction unit* містить компонент *unit* ‘одиниця’, ‘частина’, ‘підрозділ’, однак в контексту термінологічної одиниці військово-технічного дискурсу цей компонент відтворено як ‘команда’ – ‘команда швидкого реагування’: (А, 25) *When potential incursions are identified the team cue the Rapid Reaction Unit to investigate* (NUFS: 60) – Коли потенційні вторгнення визначені, команди швидкого реагування вирушають для проведення оперативних заходів.

У терміні *interior troops* компонент *interior* ‘внутрішній’, ‘особистий’ передано як ‘внутрішній’ з огляду на те, що йдеться про диференціацію військ за сферою функціонування – ‘внутрішні війська’: (А, 28) *The National Guard was the former Interior Troops of UKR, and was officially formed in 13 March 2014 (note the UKR Interior Troops have been in place since 1992)* (NUFS: 61) – Національна гвардія являє собою колишні внутрішні війська України і була офіційно сформована 13 березня 2014 року (зверніть увагу, що українські внутрішні війська сформовані у 1992 році).

Компонент *company* ‘товариство’, ‘ватага’, ‘рота’ одиниці *tank companies* відтворено як ‘рота’ – ‘танкова рота’: (А, 30) *Approximately 5000 National Guard troops are currently in the ATO AOR. This represents 5 Battalions strength units and 2 Tank Companies* (NUFS: 61) – Близько 5000 військовослужбовців Національної гвардії зараз перебувають у зоні АТО. Це – 5 батальйонів і 2 танкові роти.

Прикметник *classified* ‘систематизований’, ‘секретний’ у термінологічній одиниці *classified material* передано як ‘засекречений’ – ‘засекречені матеріали’: (А, 38) *The MFA needs the capability to share classified*

material and conduct secure communications between its offices in Kiev, and its embassies, permanent missions and consulates around the world (NUFS: 63) – МЗС потребує можливості спільного використання засекречених матеріалів і створення захищеного зв'язку між своїми офісами в Києві, а також посольствами, постійними представництвами і консульствами по всьому світу.

Багатозначне слово *objective* ‘мета’, ‘прагнення’, ‘завдання’ як компонент терміну *military objectives* передається як ‘ціль’ – ‘військова ціль’: (А, 46) *This principle confirms that all dual-use objects and facilities are military objectives, without qualification* (ТМ: 8) – Цей принцип стверджує, що всі об'єкти подвійного призначення і споруди є військовими цілями, без кваліфікації.

Lawful military objective, у свою чергу, передано як ‘законна військова ціль’: (А, 89) *As this Rule makes clear, the fact that civilians or civilian objects suffer harm during a cyber attack on a lawful military objective does not necessarily render said attack unlawful per se* (ТМ: 27) – Це Правило чітко говорить, що той факт, що під час кібератаки законної військової цілі цивільним особам або цивільним об'єктам, не обов'язково робить вказану атаку незаконною як таку.

У словосполученні *military transmissions* компонент *transmission* ‘проходження’, ‘трансляція’, ‘передача’ відтворено як ‘передача’ – ‘військові передачі’: (А, 49) *It may be impossible to know over which part of the network military transmissions, as distinct from civilian ones, will pass* (ТМ: 9) – Може бути неможливо дізнатися, якою частиною мережі надходять військові передачі, а якою – цивільні.

Термін *information of military value* містить компонент *value* ‘вартість’, ‘значення’, що при перекладі відтворюється як ‘значення’ – ‘інформація військового значення’: (А, 51) *Recent conflicts have highlighted the use of social networks for military purposes. For example, Facebook has been used for the organization of armed resistance operations and Twitter for the transmission of*

information of military value (ТМ: 9) – Останні конфлікти підкреслили важливість використання соціальних мереж для військових цілей. Наприклад, Facebook використовувався для організації збройних операцій опору, а Twitter – для передачі інформації військового значення.

У терміні *emergency response* компонент *response* ‘реакція’, ‘відповідь’ відтворено при перекладі як ‘реагування’ – ‘надзвичайне реагування’: (А, 52) *The internet is used heavily for civilian emergency response, civil defence, disaster relief, and law enforcement activities* (ТМ: 10) – Інтернет активно використовується для цивільного надзвичайного реагування, цивільної оборони, ліквідації наслідків стихійних лих і діяльності правоохоронних органів.

Компонент *tangible* ‘реальний’, ‘матеріальний’ терміну *tangible equipment* українською мовою відтворено як ‘матеріальний’ – ‘матеріальне обладнання’: (А, 75) *The alternative view is that only tangible equipment may constitute a device for the purposes of this Rule* (ТМ: 18) – Альтернативна точка зору полягає в тому, що в цілях цього правила тільки матеріальне обладнання може являти собою пристрій.

Диференціація також є ефективним засобом передачі при перекладі термінологічних одиниць у вигляді простих слів, наприклад, *commander* ‘командир’, ‘ватажок’ при перекладі розуміється як термінологічна одиниця та передається як ‘командуючий’: (А, 62) *What is required is sufficiently reliable information that would lead a reasonable commander to conclude the enemy is using the potential target for military purposes, that is, to make an effective contribution to military action* (ТМ: 12) – Потрібна досить достовірна інформація, яка надасть можливість розумному командуючому перемогти ворога, використовуючи потенційну ціль для військових цілей, тобто, зробити ефективний внесок у військові дії.

Термін *reconnaissance* ‘дослідження’, ‘зондування’, ‘розвідка’ в контексті військово-технічного дискурсу передається як ‘розвідка’: (А, 98) *State A must suspend its cyber attack until it can satisfy itself that the attack would*

be proportionate, for example by conducting further reconnaissance in order to ascertain the likely harm to the civilian population that will be caused by the disabling of the emergency services communication system (TM: 39) – Держава повинна призупинити свою кібератаку до тих пір, поки вона не зможе переконатися в тому, що вона буде пропорційною, наприклад, шляхом проведення додаткової розвідки з метою визначення ймовірної шкоди цивільному населенню, яка буде викликана відключенням системи зв'язку аварійних служб.

Термін *warning* ‘застерігання’, ‘попередження’ як військовий термін відтворюється як ‘оповіщення’: (А, 99) *Other warning techniques may also be effective in giving warning of a cyber attack* (TM: 40) – Інші методи оповіщення також можуть поставати ефективними засобами оповіщення про кібератаку.

Конкретизація є трансформацією, протилежною генералізації та полягає у звуженні значення лексичної одиниці при перекладі, тобто, заміні родового поняття видовим. Наприклад, метафоричний термін *eyes on the ground* ‘один або кілька спостерігачів у зоні’ при перекладі відтворено вузькоспеціалізованим військовим терміном ‘розвідка’: (А, 19) *In the ATO the SBGS currently provide most of information about border incursions to the ATO/MoD (eyes on the ground)* (NUFS: 57) – Зараз Державна прикордонна служба України в зоні АТО забезпечує надання більшої частини інформації про перетин лінії розмежування силам АТО / Міністерству оборони (розвідка).

Ще один приклад – *cluster munitions*, у якому *cluster* ‘кластер’, ‘скупчення’ відтворено як ‘касетний’, оскільки наведений термін використовується на позначення боєприпасів у вигляді касет як компонентів боєприпасу – ‘касетні боєприпаси’: (А, 66) *Consider the case of an Unmanned Combat Aerial System (UCAS) armed with cluster munitions* (TM: 13) – Розглянемо випадок Антенної Системи Бойових Безпілотників (АСББ), озброєних касетними боєприпасами.

Трансформація **смиислового розвитку** полягає у заміні однієї лексичної одиниці іншою, яка логічно пов'язана з нею. Зокрема, така трансформація використовується при відтворенні терміну *coverage* 'покриття', 'зона дії', однак, оскільки термін використовується в контексті оборони по периметру ділянки, використовується іменник 'оборона': (А, 9) *The Navy has plans and aspirations for a network of mobile and fixed ground-based sensors, plus Over-the-Horizon (OTH) Radar, to provide coverage out into the Black Sea* (NUFS: 53) – Військово-морський флот має плани і прагнення щодо створення мережі мобільних і стаціонарних датчиків наземного базування, а також ОТН-радару, щоб забезпечити оборону в Чорному морі.

Термін *SOF* (*special operations forces*) містить компонент *operations*, однак при перекладі використано іменник 'призначення', що уточнює специфіку таких військ – 'війська спецпризначення': (А, 12) *It also covers requirements of the Marines (SOF) where limited information is as yet available* (NUFS: 54) – Це також охоплює вимоги щодо морської піхоти (військ спецпризначення), стосовно стану яких інформація поки що не доступна.

Компонент *breakaway* 'відрив', 'відхід' терміну *breakaway state* передається в перекладі як 'самопроголошений', щоб указати на те, яким чином ці держави «відірвалися» від інших – 'самопроголошена держава': (А, 18) *A total of 7000 Km of border needs to be protected. Of this only 170 km of automated border surveillance systems have been installed (Optical Electronic Surveillance System OESS), operated and sustained at border to Transnistria (a breakaway state located mostly on a strip of land between the River Dniester and the eastern Moldovan border with Ukraine)* (NUFS: 57) – В цілому захисту підлягають 7000 км кордону. З цієї кількості лише на 170 км були встановлені автоматизовані системи спостереження за кордоном (Оптико-Електронні системи відеоспостереження OESS), які експлуатуються і обслуговуються на кордоні з Придністров'ям (самопроголошена держава, яка розташована головним чином на смузї землі між рікою Дністер і східним кордоном Молдови з Україною).

Смисловий розвиток доцільний при перекладі терміну *emergency services*, де *emergency* ‘аварійний’, ‘допоміжний’ відтворено як ‘аварійно-рятувальний’ з метою точної ідентифікації функції таких служб – ‘аварійно-рятувальні служби’: (А, 36) *It is responsible for providing emergency services such as ambulances, fire brigade etc.* (NUFS: 63) – Вона несе відповідальність за забезпечення аварійно-рятувальних служб, таких як машини швидкої допомоги, пожежні команди і т.д.

Отже, застосування лексико-семантичних перекладацьких трансформацій є доцільним у випадку перекладу термінів, компоненти яких є багатозначними або відповідники яких мають неточні межі при перекладі, у таких випадках доцільне уточнення, розширення, звуження або модифікація значення терміну або його компонента при перекладі.

3.4 Граматичні трансформації при відтворенні термінології військово-технічного дискурсу українськомовних перекладах

Граматичні перекладацькі трансформації передбачають зміни на граматичному рівні термінологічної одиниці та викликані граматичними розбіжностями або різницею слововживання між мовою оригіналу та мовою перекладу. До граматичних трансформацій належать транспозиція, граматичні заміни, додавання та вилучення.

Транспозиція передбачає заміну порядку слів у словосполученні та застосовується при відтворенні багатокomпонентних термінів, наприклад, *Customary IHL* (*customary international humanitarian law*) відтворено як ‘міжнародне звичаєве гуманітарне право’, тобто, компонент ‘гуманітарне’ переміщено в іншу частину термінологічного словосполучення: (А, 84) *With regard to belligerent reprisals other than against the persons and objects enumerated in this Rule, the ICRC Customary IHL Study concludes that to be lawful reprisals: (1) may only be taken in reaction to a prior serious violation of the law of armed conflict and only for the purpose of inducing the adversary to*

comply with the law; (2) may only be carried out as a measure of last resort when no other lawful measures to induce the adversary to respect the law exist; (3) must be proportionate to the original violation; (4) must be approved by the highest level of government; and (5) must cease as soon as the adversary complies with the law (TM: 20) – Що стосується репресалій, що не спрямовані проти осіб і об'єктів, перерахованих у цьому Правилі, Дослідження Червоного Хреста з міжнародного звичаєвого гуманітарного права приходять до висновку, що законними репресалії можуть бути лише тоді, коли вони: (1) прийняті у відповідь на попереднє серйозне порушення закону про збройні конфлікти з метою спонукати противника виконувати закон; (2) застосовані тільки в якості крайньої інстанції, коли немає інших законних заходів спонукати противника поважати закон; (3) є відповідними до визначеного порушення; (4) схвалені на найвищому урядовому рівні; і (5) припинені, як тільки противник почав дотримуватися закону.

Граматичні заміни, що використовуються при відтворенні українською мовою англійськомовної термінології військово-технічного дискурсу, поділяються на морфологічні та синтаксичні.

Морфологічні заміни передбачають заміни у площині частиномовної приналежності термінологічних одиниць та представлені такими випадками:

1) заміна іменника прикметником, оскільки для української мови іменниково-іменникові словосполучення є значно менш типовими, ніж для англійської:

- *command centre* ‘командний центр’: (A, 2) *The building was built for a different purpose and is not well suited as a Command Centre* (NUFS: 52) – Будівля була побудована для інших цілей і не дуже добре підходить для використання в якості командного центру;

- *SA (situation awareness)* ‘ситуаційна обізнаність’: (A, 13) *UKR Navy wants support for SA / Recognised Surface Picture (RSP) / RMP Management and visualization* (NUFS: 55) – Український флот хоче підтримки ситуаційної

обізнаності (SA) / розпізнання зображення землі (RSP) / управління розпізнаним зображенням морської поверхні і візуалізації;

- ground targets ‘наземні цілі’: (A, 24) *The system is capable of tracking ground targets (from animal/human to vehicles) and air targets up to 300m* (NUFS: 60) – Система здатна відстежувати наземні цілі (від тварин / людини до транспортних засобів) і повітряних цілей до 300 м;

- border patrols ‘прикордонні патрулі’: (A, 27) *Border patrols are up to 100 km away from Division HQ* (NUFS: 60) – Прикордонні патрулі розташовані на відстані до 100 км від штаб-квартири;

- separatist forces ‘сепаратистські сили’: (A, 31) *The Motorola equipment was identified as running at AES 256 Encryption (the GS of the AF indicated 40bit in December 2014) but the signals are being suppressed by the separatist forces* (NUFS: 62) – Устаткування Motorola ідентифіковано як таке, що працює відповідно до алгоритму шифрування AES 256 (генштаб повітряних військ у грудні 2014 року назвав показник 40 біт), але сигнали придушуються сепаратистськими силами;

- joint operations centre ‘спільний операційний центр’: (A, 39) *Provision of NATO Doctrine, Implementation Guidance and Standards for Situational Awareness, ISR and operation of a Joint Operations Centre (JOC / SITCEN)* (NUFS: 63) – Надання Доктрини, керівництва по впровадженню і стандартів для ситуаційної обізнаності НАТО, ISR і експлуатації спільного операційного центру (JOC / SITCEN);

2) заміна дієприкметника минулого часу (Participle II) як явища, відсутнього в українській мові, українськомовним прикметником:

- IEDs (improvised explosive devices) ‘саморобні вибухові пристрої’: (A, 37) *In 2014 they had to deal with 32000 incidents involving explosives / IEDs, including EODs within the ATO, but also 600 explosives in public locations* (NUFS: 63) – У 2014 році вони повинні були мати справу з 32 000 інцидентів із застосуванням вибухових речовин / саморобних вибухових пристроїв, в

тому числі утилізацією вибухових речовин у зоні АТО, а також 600 вибухових речовин в громадських місцях;

- *armed conflict* ‘збройний конфлікт’: (А, 53) *A complicated case involves a system that generates imagery or location data for civilian use but that is also useful to the military during an armed conflict* (ТМ: 11) – Складний випадок – система, яка генерує зображення або дані про місцезнаходження для об’єктів цивільного використання, але також корисна для військових під час збройного конфлікту.

До синтаксичних заміни належать заміни на граматико-синтаксичному рівні словосполучення, зокрема:

1) заміна однини множиною:

- *border protection* ‘охорона кордонів’: (А, 16) *The State Border Guard Service of Ukraine is responsible for Border Protection and Control for Ukraine’s territory* (NUFS: 57) – Державна прикордонна служба України несе відповідальність за охорону кордонів і контроль за Українською територією;

- *military action* ‘військові дії’: (А, 44) *Any use or future use contributing to military action renders an object a military objective (Rule 38)* (ТМ: 8) – Будь-яке використання в теперішньому або в майбутньому, яке сприяє військовим діям, надає об’єкту статусу військової цілі (Правило 38);

- *party to the conflict* ‘сторони конфлікту’: (А, 58) *To acquire the required bandwidth, a party to the conflict may, subject to the Rules in this Manual, engage in network throttling of civilian (or governmental) systems or block network access by civilians in its own or enemy territory* (ТМ: 11) – Щоб здобути необхідну частину смуги пропускання, сторони конфлікту повинні згідно з Правилами в цьому Керівництві прийняти участь в мережевому дроселюванні цивільної (або урядової) системи або блоку мережевого доступу цивільних осіб на своїй власній або ворожій території;

- *superfluous injury* ‘надмірні ушкодження’: (А, 68) *It is prohibited to employ means or methods of cyber warfare that are of a nature to cause superfluous injury or unnecessary suffering* (ТМ: 15) – Забороняється

використовувати засоби або методи кібер-війни, які за своєю природою провокують надмірні ушкодження або надмірні страждання;

2) заміна множини однією, наприклад, *weapons* ‘зброя’: (А, 65) *International Group of Experts adopted the same approach by concluding that the general rules that determine the legality of weapons will also determine the lawfulness of cyber methods and means of warfare* (ТМ: 13) – Міжнародна група Експертів використала той самий підхід, прийшовши до висновку, що загальні правила, які визначають законність зброї, також визначають законність кібер-методів і засобів війни;

3) заміна синтаксичних зв’язків у рамках словосполучення, наприклад, *“dual-use” objects* ‘«подвійне призначення» об’єктів’: (А, 43) *The object and purpose of this Rule is to clarify the issue of “dual-use” objects, since it is often the case that civilian and military users share computers, computer networks, and cyber infrastructure* (ТМ: 8) – Об’єкт і мета цього Правила полягають у з’ясуванні питання про «подвійне призначення» об’єктів, оскільки часто трапляється так, що користувачі-цивільні і користувачі-військові поділяють комп’ютери, комп’ютерні мережі, і кібер-інфраструктуру.

Трансформація **додавання** носить пояснювальний характер та використовується для уточнення значення терміну:

- *military communications* ‘засоби військового зв’язку’: (А, 5) *The ship is fitted with legacy military communications (1 kW and 4 kW HF transceivers of Russian 1990’s manufacture) which are proven insecure (after a recent multinational exercise Russia published transcripts of communications from the UKR vessel to demonstrate their capability)* (NUFS: 53) – Корабель оснащений застарілими засобами військового зв’язку (1-кВт і 4-кВт високочастотними трансиверами виробництва РФ 1990р.), ненадійність яких було доведено після недавніх багатонаціональних навчань, коли Росія оприлюднила стенограми повідомлень, що надходили з судна України, щоб продемонструвати свої можливості;

- *naval forces* ‘військово-морські сили’: (A, 11) *The majority of the Naval Commands’ requirements centre on the long term restructuring and rebuilding of Ukrainian Naval Forces (NUFS: 54) – Більшість вимог Командного центру військово-морського флоту зосереджені на довгостроковій реструктуризації та реконструкції українських військово-морських сил.*

Трансформація **вилучення** застосовується для спрощення сприйняття терміну при перекладі або у випадках, коли покомпонентний переклад може стати надлишковим з семантичної точки зору:

- *protected civilians* ‘цивільні особи’: (A, 47) *Accordingly, an attacker is required to consider any expected harm to protected civilians or civilian objects or to clearly distinguishable civilian components of the military objective when determining whether an attack would be lawful (TM: 8) – Відповідно, атакуючий зобов'язаний розглядати будь-яку очікувану шкоду для цивільних осіб чи цивільних об'єктів або чітко помітних цивільних компонентів військової цілі, які знаходяться під захистом Правил, при визначенні того, чи буде атака законною;*

- *booby trap* ‘пастка’: (A, 74) *Both Protocols define a booby trap as “any device or material which is designed, constructed or adapted to kill or injure, and which functions unexpectedly when a person disturbs or approaches an apparently harmless object or performs an apparently safe act” (TM: 18) – Обидва протоколи визначають пастку як «будь-який пристрій або матеріал, який спроектовано, сконструйовано або пристосовано для того, щоб убити або поранити, і який спрацьовує несподівано, коли людина торкається або наближається до начебто нешкідливого предмета або виконує, вочевидь, безпечну дію».*

Таким чином, граматичні трансформації викликані граматичними розбіжностями між англійською та українською мовами та необхідністю модифікувати термін для спрощення його розуміння читачем.

3.5 Комплексне застосування перекладацьких трансформацій як засіб перекладу термінології військово-технічного дискурсу

Оскільки значна кількість термінів військово-технічного дискурсу має складні структуру та семантику, їх відтворення при перекладі вимагає застосування комплексу перекладацьких трансформацій, що дозволяє якомога точніше передати їх значення. Наступні поєднання перекладацьких трансформацій застосовуються при перекладі англійськомовної термінології військово-технічного дискурсу українською мовою:

1) граматичні заміни + вилучення:

- *border x-points* ‘прикордонні пункти’ (заміна іменника *border* прикметником ‘прикордонні’ та вилучення *x*): (A, 17) *Each division has between 50 and 200 personnel depending on the number of border x-points, and covers a 50-80km border length* (NUFS: 57) – Кожен підрозділ налічує приблизно від 50 до 200 осіб у залежності від кількості прикордонних пунктів та охоплює довжину кордону від 50 до 80 км;

- *organized armed enemy groups* ‘організовані озброєні групи’ (заміна дієприкметника минулого часу *organized* прикметником ‘організовані’ та вилучення *enemy*): (A, 80) *Denying foodstuffs to enemy armed forces or organized armed enemy groups does not violate this rule, even if the incidental effect affects civilians* (TM: 19) – Створення перепон для поставки продовольства до збройних сил супротивника або організованих озброєних груп не порушують цього правила, навіть якщо випадковий ефект впливає на цивільне населення;

- *land-based radar system* ‘наземні радарні системи’ (заміна іменника *radar* прикметником ‘радарні’ та вилучення *based*): (A, 86) *For example, consider a cyber capability to degrade an adversary’s land-based radar system* (TM: 24) – Розглянемо, наприклад, кібер-засіб, що використовується для погіршення роботи наземних радарних систем противника;

2) смисловий розвиток + граматична заміна:

- *shore relay station* ‘берегова ретрансляційна станція’ (заміна іменника *shore* прикметником ‘берегова’, заміна іменника *relay* прикметником ‘ретрансляційна’, смисловий розвиток *relay* → ‘ретрансляційна’): (A, 7) *The HARRIS Radio is currently employed for secure HF Data traffic (email) between ship and shore, with the shore relay station having a similar 5800HF 20W Radio but without amplification* (NUFS: 53) – Радіо «Гарріс» зараз використовуються для безпечної передачі високочастотних даних (електронна пошта) між судном і берегом, з береговою ретрансляційною станцією, що має аналогічне радіо 5800HF на 20Вт, але без посилення;

- *civilian population centres* ‘цивільні населені пункти’ (заміна іменника *population* прикметником ‘населені’ та модуляція *centres* → ‘пункти’): (A, 79) *As part of its campaign of starvation, it launches cyber operations for the exclusive purpose of disrupting transportation of food to civilian population centres and targets food processing and storage facilities in order to cause food stocks used by civilians to spoil* (TM: 19) – У рамках своєї кампанії з викликання голодування сторона запускає кібер-операції виключно з метою підризу транспортування харчових продуктів для цивільних населених пунктів, орієнтуючись на харчову промисловість та склади для того, щоб викликати виснаження запасів продовольства, яке використовується цивільними особами;

3) смисловий розвиток + додавання:

- *blue force* ‘положення дружніх сил’ (модуляція *blue* → ‘дружній’ та додавання ‘положення’): (A, 14) *This will fully equip the SOF Regiment (Man-Pack and Vehicular Mount) and also provide Falcon III C2 software and Blue Force Tacking capabilities* (NUFS: 56) – Ними був повністю обладнаний полк Сил Спеціальних Операцій (піхотні комплекти і комплекти для транспортних засобів), а також надане програмне забезпечення Фалькон III С2 і комплекси для відстеження положення дружніх сил;

- *incidental loss of civilian life* ‘випадкові жертви серед цивільного населення’ (смисловий розвиток *loss of life* → ‘жертви’, додавання населення)

‘населення’: (A, 87) *A cyber attack that may be expected to cause incidental loss of civilian life, injury to civilians, damage to civilian objects, or a combination thereof, which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated is prohibited* (TM: 27) – Кібератаки, які можуть викликати випадкові жертви серед цивільного населення, поранення цивільних осіб, заподіяння шкоди цивільним об'єктам або все вищеперераховане, які були б надмірним у співвідношенні до конкретної і прямої воєнної переваги, заборонені;

4) **додавання + вилучення:**

- *non-international armed conflict* ‘внутрішній (неміжнародний) конфлікт’ (додавання ‘внутрішній’, вилучення *armed*): (A, 73) *This Rule is derived from the Mines Protocol and Amended Mines Protocol. It reflects customary international law in both international and non-international armed conflict* (TM: 17) – Вони відображають міжнародне звичаєве право в міжнародних та внутрішніх (неміжнародних) конфліктах;

- *command and control* ‘командний пункт’ (додавання ‘пункт’, вилучення *control*): (A, 95) *For instance, consider a situation in which an attacker seeks to disrupt enemy command and control* (TM: 37) – Наприклад, розглянемо ситуацію, в якій атакуючий прагне пошкодити командний пункт супротивника;

5) **конкретизація + смисловий розвиток**, наприклад, *UAVs (unmanned aerial vehicle)* ‘БПЛА (безпілотний літальний апарат)’ (конкретизація *aerial* ‘літальний’ та смисловий розвиток *unmanned* → ‘безпілотний’): (A, 15) *The UKR Navy has made repeated requests for UAVs to the Armed forces GS without success despite ongoing European Reassurance Initiative (ERI) funding by US EUCOM to provide Tactical UAVs to the UKR Armed Forces* (NUFS: 56) – Військово-морський флот України звернувся з повторним проханнями про надання БПЛА Генеральному Штабу Збройних сил яке було відхлене, незважаючи на триваюче фінансування ініціативи створення Європейського

фонду підтримки (ERI) американським EUCOM для надання Тактичних БПЛА Збройним силам України;

б) **конкретизація + вилучення**, наприклад, *on-board radio room* ‘бортова радіорубка’ (вилучення *on* та конкретизація *room* ‘рубка’): (А, 8) *The user/operator interface is constrained to the on-board radio room (two bulk-head doors and passage of ~ 5 m from the frigate’s Combat Information Centre (CIC))* (NUFS: 53) – Інтерфейс користувача / оператора обмежений розташуванням бортової радіорубки (двоє дверей в переборках і коридор близько 5 м до інформаційного центру (КІЦ) бойового фрегата).

Таким чином, у процесі відтворення термінології військово-технічного дискурсу використовуються такі поєднання перекладацьких трансформацій, як «граматичні заміни + вилучення», «смісловий розвиток + граматична заміна», «смісловий розвиток + додавання», «додавання + вилучення», «транслітерація + граматичні заміни», «конкретизація + смісловий розвиток» та «конкретизація + вилучення».

Кількісна інформація щодо частотності окремих способів перекладу термінології у текстах військово-технічного дискурсу представлена у Додатку В. Найбільш частотні способи перекладу термінів військово-технічного дискурсу представлено на рис. 3.1.

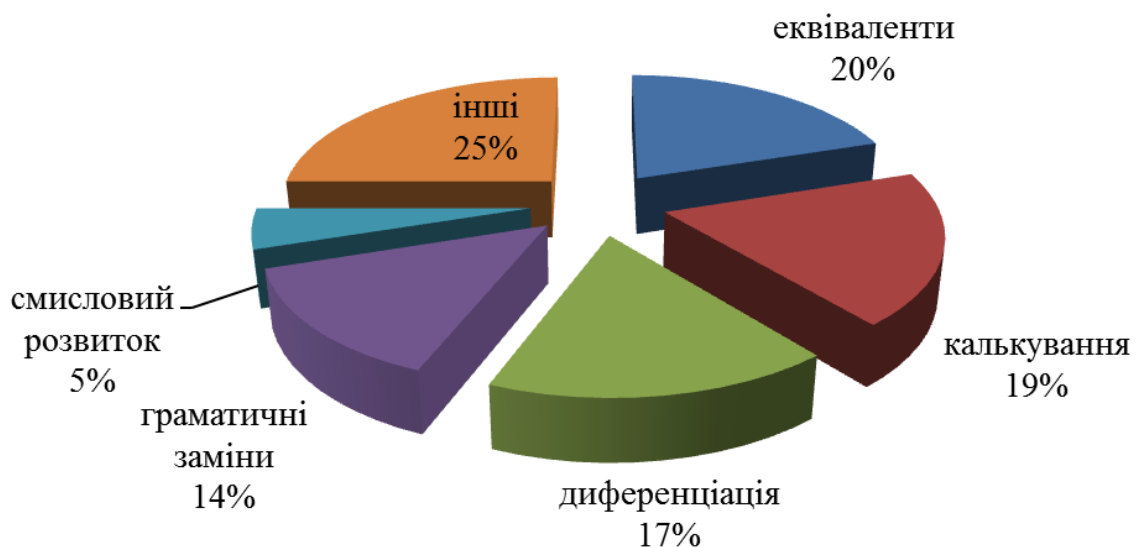

Рисунок 3.1. – Способи перекладу термінів військово-технічного дискурсу

Таким чином, найчастіше англійськомовна термінологія військово-технічного дискурсу відтворюється в українськомовних перекладах із застосуванням еквівалентів (20%), калькування (19%), диференціації (17%), граматичних замінів (14%) та смислового розвитку (5%).

Висновки до розділу 3

1. Використання еквівалентів (20%) як спосіб перекладу українською мовою англійськомовної термінології військово-технічного дискурсу доцільне у випадках однокомпонентних та деяких двокомпонентних термінів, які одночасно розвивалися в англійській та українській мовах на базі національних мов або ж традиційних мов наукового спілкування (грецька та латинська мови). Доцільність застосування цього способу перекладу зумовлена тим, що військова сфера у тому чи іншому вигляді здавна існує як в англійськомовних країнах, та і в Україні, і деякі базові терміни військово-технічного дискурсу розвивалися у цих країнах паралельно.

2. Лексичні трансформації (23%) доцільні при передачі в українськомовних перекладах тих термінів, що мають семантично прозору структуру та можуть бути зрозумілими з урахуванням їх звукової / графічної форми або через розуміння значення їх компонентів. Лексичні трансформації представлені калькуванням (19%), практичною транскрипцією (3%) та транслітерацією (1%).

3. Лексико-семантичні трансформації (27%) застосовуються у випадку перекладу термінів, компоненти яких є багатозначними або відповідники яких мають неточні межі при перекладі, у таких випадках доцільне уточнення, розширення, звуження або модифікація значення терміну або його компонента при перекладі. Наведена група трансформацій представлена диференціацією (17%), смисловим розвитком (5%), генералізацією (3%) та конкретизацією (2%).

4. Граматичні перекладацькі трансформації (19%) передбачають зміни на граматичному рівні термінологічної одиниці та викликані граматичними розбіжностями або різницею слововживання між мовою оригіналу та мовою перекладу. До граматичних трансформацій належать граматичні заміни (14%), додавання (2%), вилучення (2%) та транспозиція (1%).

5. Комплексне застосування перекладацьких трансформацій (11%) викликане тим, що значна кількість термінів військово-технічного дискурсу має складні структуру та семантику. У процесі відтворення термінології військово-технічного дискурсу використовуються такі поєднання перекладацьких трансформацій, як «граматичні заміни + вилучення» (3%), «смісловий розвиток + граматична заміна» (2%), «смісловий розвиток + додавання» (2%), «додавання + вилучення» (2%), «конкретизація + смісловий розвиток» (1%) та «конкретизація + вилучення» (1%).

ВИСНОВКИ

Термін – це мовний знак, що має дефініцію, є засобом пізнання довколишнього світу й головною пізнавальною одиницею фахової мови, підпорядковується як термінологічним, так і мовним законам, належить до певної терміносистеми, де займає своє місце й може мати системні відношення, здатний утворювати словотвірні деривати, відповідає сучасним літературним нормам мови. У свою чергу, військовий термін – це стандартна лексична або синтаксична номінативна одиниця з нейтральною конотацією, що позначає загальновійськове або військово-спеціальне науково-технічне поняття і функціонально закріплений за професійно-корпоративною областю військової справи конкретного суспільства і відповідною військовою сферою функціонування національної мови у військовому соціумі.

Переклад термінології передбачає аналіз контексту та споріднених текстів з метою визначення можливості добору еквіваленту терміну або з'ясування необхідності утворення терміну-неологізму, структурний та семантичний аналіз і власне переклад терміну.

Військово-технічний дискурс є прикладом інституційного дискурсу та визначається як регламентоване інституційне мовотворення, характерне для збройних сил в сукупності комунікативних реалізацій, які мають на меті виклад і опис нових відкриттів, теорій, гіпотез, учінь, для аналізу та подання технологій, і в єдності з соціокультурними, прагматичними, психологічними факторами, а також персуазивна функція переконання діяти або застосовувати військову техніку у відповідності до певних правил та норм. Військово-технічний дискурс включає інформаційні та регламентуючі тексти, основною лексичною характеристикою яких є наявність значної кількості термінологічних одиниць, аббревіатур і скорочень.

Семантичний аналіз дозволив виявити у текстах військово-технічного дискурсу дозволив виявити 13 основних груп термінів: «території, на яких здійснюються військові дії», «військові формування», «приміщення

військового призначення», «системи військового зв'язку», «військова техніка», «озброєння», «сфери військової діяльності», «військові дії», «результати військових дій», «військові стратегії і тактики», «цілі військових операцій», «цивільні об'єкти та особи» і «військові документи». Найбільш частотними є терміни, що належать до груп «військові формування» (24%), «військові дії» (22%), «результати військових дій» (10%), «озброєння» (9%), «військові стратегії і тактики» (7%), «системи військового зв'язку» (6%) та «приміщення військового призначення» (5%).

За структурним критерієм англійськомовні військово-технічні терміни поділяються на однокомпонентні, або терміни-слова, та багатокомпонентні, або термінологічні словосполучення. У текстах військово-технічного дискурсу найчастіше представлені багатокомпонентні терміни (67%), серед яких основну масу складають двокомпонентні (55%) лексичні одиниці. Основними схемами творення двокомпонентних термінів військово-технічного дискурсу є «прикметник + іменник» (34%) та «іменник + іменник» (18%). Серед багатокомпонентних також широко представлені трикомпонентні терміни (11%), більшість яких твориться за схемою «прикметник + іменник + іменник» (5%). Частка однокомпонентних термінів, або термінів-слів становить 33%. У цій групі найбільш розповсюджені таких засоби утворення термінів, як афіксація (12%) та переосмислення значення лексичних одиниць загальної літературної мови (10%) та аббревіація (7%).

Основними способами відтворення в українськомовних перекладах англійськомовних термінів військово-технічного дискурсу є, за частотністю, лексико-семантичні трансформації (27%), лексичні трансформації (23%), використання еквівалентів (20%), граматичні трансформації (19%) та комплексне застосування перекладацьких трансформацій (11%).

Лексико-семантичні трансформації передбачають перетворення на рівні значення лексичної одиниці, тому такі трансформації застосовуються у разі необхідності модифікації значення термінологічної одиниці або її компоненту відповідно до того, яка саме вона повинна розумітися читачем та

найчастіше представлені диференціацією (17%) і смисловим розвитком (5%). Застосування лексичних трансформацій дозволяє найбільш точно передати форму іншомовного терміну, роблячи її доступною для читача тексту перекладу, зокрема, це – калькування (19%). Висока частотність випадків віднайдення еквівалентів як зумовлена тим, що військова сфера у тому чи іншому вигляді здавна існує як в англійськомовних країнах, та і в Україні, і деякі базові терміни військово-технічного дискурсу розвивалися у цих країнах паралельно. Граматичні перекладацькі трансформації передбачають зміни на граматичному рівні термінологічної одиниці та представлені здебільшого граматичними замінами (14%). Комплексне застосування перекладацьких трансформацій викликане тим, що значна кількість термінів військово-технічного дискурсу має складні структуру та семантику. Найбільш частотним поєднанням перекладацьких трансформацій є «граматичні заміни + вилучення» (3%).

Аналіз частотності окремих перекладацьких трансформацій демонструє, що найчастіше англійськомовна термінологія військово-технічного дискурсу відтворюється в українськомовних перекладах із застосуванням еквівалентів (20%), калькування (19%), диференціації (17%), граматичних заміни (14%) та смислового розвитку (5%).

Перспективним напрямком подальших досліджень є аналіз термінології військово-технічного дискурсу у діахронному аспекті та порівняльний діахронний аналіз військово-технічної термінології. Окрім того, перспективним напрямом постає подальша розробка стратегій і тактик відтворення англійськомовної термінології військово-технічного дискурсу в українськомовних перекладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алипова Р. Теоретические аспекты изучения терминов // Terminology and Translation: Proceedings of the Remote International Conference (April 22, 2016). Mariupol, 2016. С. 14—25.
2. Аністратенко Л. С. Японська літературознавча термінологія: структурно-семантичні та текстуально-дискурсивні виміри. Дис. Київ, 2017. 224 с.
3. Ахманова О. С. Очерки по общей и русской терминологии. Москва: Учпедгиз, 1957. 295 с.
4. Бойко Б. Л., Корьякина Л. О. Проблемы перевода новых военных терминов (на материале немецкого языка). URL: <http://www.xn----8sbafmdvqdyf5bni1juc.xn--p1ai/images/2018/2/Boyko-Koryaykina-2018-2.pdf>.
5. Головин Б. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах. Москва: Высшая школа, 1987. 104 с.
6. Грегуль Г. Вимоги до юридичних термінів // Пробл. укр. термінології. Львів: Вид-во нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2008. URL: <https://pravo.studio/tehnika-ukrajini-yuridichna/pravila-vikoristannya-yuridichnih-73222.html>.
7. Гринев С. В. Введение в терминографию. Москва: Наука, 1995. 436 с.
8. Гуменюк Н. Информативність дискурсу науково-технічних текстів // Сучасні проблеми лінгвістичних досліджень. 2007. № 4.1. С. 302—303.
9. Данилевич А. А. Военная терминология современного английского языка. URL: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/96048/1/85-88.pdf>.
10. Дуброва А. В. Научно-технический дискурс и перевод (на материале английского и испанского языков). URL: <http://dspace.mspu.by/bitstream/123456789/2968/1.pdf>.

11. Дуброва Ю. Ю. Структурно-содержательная специфика многокомпонентных терминов (на материале военных документов). Дисс. Москва, 2015. Автореферат. 22 с.
12. Дуброва Ю. Ю. Особенности военного дискурса // Вестник Московского государственного лингвистического университета. 2013. № 5 (665). С. 165—167.
13. Зарбаилова А. В. Терминологические проблемы перевода текстов военной тематики // Вестник ВолГУ. 2015. Серия 9. № 13. С. 126—131.
14. Исеев Р. Р. К вопросу о дефиниции термина «Военно-техническая терминология» // Научно-информационный журнал армия и общество. 2012. С. 30—36.
15. Карасик В. И. О типах дискурса // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: сб. науч. тр. Волгоград: Перемена, 2000. С. 5—20.
16. Карасик В. И. Языковые круг: личность, концепты, дискурс. Москва: Гнозис, 2004. 390 с.
17. Кашкин В. Б. Сопоставительные исследования дискурса. URL: <http://kachkine.narod.ru/Articles2006/KashkinVB2005ContrDiscTambov.htm>.
18. Квитко И. С., Лейчик В. М., Кабанцев Г. Г. Терминоведческие проблемы редактирования. Львов: Вища школа, 1986. 150 с.
19. Ковтун О. В. Відтворення англомовної військової лексики українською мовою (на матеріалі документів НАТО) // Вісник КНЛУ. Серія Філологія. 2014. Т. 17. № 2. С. 77—85.
20. Комаристов В. А., Прокудина С. В. Некоторые особенности перевода терминов военно-морского флота США в зависимости от способов словообразования // Научное сообщество студентов: Междисциплинарные исследования: сб. ст. по мат. XXX междунар. студ. науч.-практ. конф. Новосибирск: Изд. АНС «СибАК», 2017. № 19 (30). С. 27—30.
21. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва: Высшая школа, 2001. 256 с.

22. Комиссаров В. Н., Рецкер Я. И., Тархов В. И. Пособие по переводу с английского языка на русский. Москва: Наука, 2012. 448 с.
23. Коровушкин В. П. Нестандартная лексика в английском и русском военных подъязыках (понятийный аппарат) // Вестник Оренбургского государственного университета. 2003. № 4. С. 53—59.
24. Кубрякова Е. С. Языкознание: на пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Москва: Языки славянских культур, 2004. 245 с.
25. Кудлаева А. Н. К вопросу о соотношении понятий «текст» и «дискурс». URL: <http://psychsocling.narod.ru/erkudl.htm>.
26. Кульчицька А. О. Переклад термінів. URL: http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Philologia/68479.doc.htm.
27. Кучинская Е. А., Ларченкова Е. В. К вопросу о жанрах военного англоязычного дискурса // Филологические науки. Вопросы теории и практики. 2017. № 5 (71): в 3-х ч. Ч. 1. С. 113—117.
28. Лейчик В. М. Термин и его определение // Терминоведение и терминография в индоевропейских языках. Владивосток: ДВО АН СССР, 1987. С. 135—144.
29. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Москва: Издательство ЛКИ, 2007. 256 с.
30. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. Москва: ИТДК: Гнозис. 2003. 280 с.
31. Матюшин И. М. Коммуникативная модель взаимодействия военнотерминологических систем (на материале русского и французского военных подъязыков). Дис. Москва, 1996. Автореферат. 21 с.
32. Мацак Ж. Г. Переклад термінів фінансової галузі українською мовою // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. 2008. № 1 (48). С. 167—171.
33. Мацюк Г. П. Про термінологізацію одиниць загальноживаної лексики // Мовознавство. 1984. № 5 (107). С. 68—71.

34. Медвідь М. В., Дембровська О. Б. Термін як елемент сучасної термінологічної системи. URL: http://elibrary.nubip.edu.ua/10199/1/Термін_як_елемент_сучасної_термінологічної_системи.pdf.
35. Нелюбин Л. Л., Дормидонтов А. А., Васильченко А. А. Военный перевод и его особенности: учебник военного перевода (общий курс). Москва: Воениздат, 1981. 379 с.
36. Олешков М. Ю. Системное моделирование институционального дискурса. Дисс. Нижний Тагил, 2007. Автореферат. 43 с.
37. Павлова О. Терміни, професіоналізми і номенклатурні знаки (до проблеми класифікації спеціальної лексики) // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2008. № 620. С. 49—54.
38. Пекарская Л. А. О принципах и методике анализа современной военной терминологии // Подготовка и использование научно-технических словарей в системе информационного обеспечения. Москва: Русский язык, 1986. С. 95—96.
39. Петрина О. С. Формування та функціонування англomовних та українських терміносистем банківської сфери. Дис. Львів, 2016. 202 с.
40. Петрова Т. О. Фітомеліоративна термінологія сучасної української мови та її відображення в термінологічному словнику комбінованого типу. Дис. Харків, 2016. 229 с.
41. Попович Р. Г., Вакуленко О. Л. Термінологічна варіантність у номінативному аспекті // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. 2004. № 17. С. 215—219.
42. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. 2-ге вид., доп. Київ: ВЦ «Київський університет», 1999. 308 с.
43. Пыриков Е. Г. Военная терминология как объект сопоставительных исследований // Функционирование системы языка в речи. Москва: Ид-во МГУ, 1989. С. 98—111.
44. Реформатский А. А. Что такое термин и терминология // Вопросы терминологии. Москва: Изд-во АН СССР, 1961. С. 46—54.

45. Романова О. О. Варіантність в українській швацькій термінології // Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки. 2012. № 27 (240). С. 73—76.
46. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики. Київ: Наук. думка, 1988. 240 с.
47. Сахаров Ю. А. Особенности передачи значения заимствованных французских терминов электромобилестроения на русский и английский языки // Филологические науки. Вопросы теории и практики. 2018. № 8 (86). Ч. 1. С. 182—185.
48. Сдобнова Ю. Н. Лингвистическое отображение современных социальных тенденций в институциональном дискурсе вооруженных сил Франции. Дисс. Москва, 2014. Автореферат. 24 с.
49. Сдобнова Ю. Н. Некоторые дискурсивные особенности современной военной терминосистемы вооруженных сил Франции // Вестник Московского государственного лингвистического университета. 2014. № 10 (696). С. 195—209.
50. Симоненко Л. О. Термін у загальномовних словниках // Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія. Леонідові Сидоровичу Паламарчукові. Київ: КММ, 2013. С. 218—225
51. Стрелковский Г. М. Теория и практика военного перевода: немецкий язык. Москва: Воениздат, 1979. 272 с.
52. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: Вопросы теории. Москва: Наука, 1989. 246 с.
53. Тихонова Е. В., Белов Д. Н. Профессиональная компетентность военного переводчика (на материале китайского языка) // Молодой ученый. 2015. №14. С. 525—528.
54. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 160 с.

55. Хадыева З. М., Зубовский М. С. Военная терминология в арабском языке // Вестник Омского государственного педагогического университета. Гуманитарные исследования. 2015. № 3 (7). С. 61—63.
56. Циткина Ф. А. Терминология и перевод (к основам сопоставительного терминоведения). Львів: Вища школа, 1988. 156 с.
57. Чернявская В. Е. Дискурс как объект лингвистических исследований. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГУЭФ, 2001. 162 с.
58. Шевчук В. Н. Военно-терминологическая система в статике и динамике. Дисс. Москва, 1985. 488 с.
59. Щербакова О. Л. Дискурс і текст як об'єкти лінгвістики // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. 2014. Кн. 2. С. 294—297.
60. Юсупова Т. С. Структурные особенности военного дискурса // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. 2009. Т. 11. № 4 (4). С. 1055—1057.
61. Юсупова Т. С. Функционально-стилистические и прагматические характеристики англоязычного военного дискурса. Дисс. Самара, 2010. 190 с.
62. Яковлева Т. А., Сулова Л. В. Особенности перевода экономической терминологии с английского языка на русский. URL: <https://scienceforum.ru/2018/article/2018001209>.
63. Яценко Н. О. Формування назв військового одягу в українській мові. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. 179 с.
64. Aleksandrova O. V. On the Problem of Contemporary Discourse in Linguistics // Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences. 2017. Vol. 3. P. 298—302.
65. Dolgaya T. F. Theoretical terminology regarding principles, technical and oilfield language vocabulary analysis // Грамота. 2010. № 3 (7). С. 10—12.
66. Faber Benítez P. The cognitive shift in terminology and specialized translation // MonTI. 2009. Vol. 1. P. 107—134.
67. Fairclough N. The language of critical discourse analysis: reply to Michael Billig. Discourse Society. 2008. Vol. 19. P. 810—814.

68. Gauton R., Taljard E., De Schryver G.-M. Towards Strategies for Translating Terminology into all South African Languages: A Corpus-based Approach // TAMA 2003 South Africa: Conference Proceedings / ed. by G.-M. De Schryver. Pretoria: (SF)² Press, 2003. P. 81—88.

69. Georgieva V. Systematization Of Military Terminology: Mission (Im)Possible? URL: https://www.researchgate.net/publication/274711085_systematization_of_military_terminology_mission_impossible.

70. Li J. Intertextuality and national identity: discourse of national conflicts in daily newspapers in the United States and China. Discourse Society. 2009. Vol. 20. P. 85.

71. Metea I.-G. Military Terminology — Meanings and Grammar Approach // International conference Knowledge-Based Organization. 2017. Vol. 23 (1). P. 200—204.

72. Newmark P. A Textbook of translation. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press, 1988. 293 p.

73. Pecheux M. The verities of the Palice. Linguistics, semantics, philosophy. Paris: Maspero, 1975. 226 p.

74. Temmerman R. Towards New Ways of Terminology Description: The Sociocognitive-Approach. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2000. 258 p.

75. Unvar S., Rahimi A. A Critical Discourse Analysis of Discursive Structures in a Political Text // International Journal of Science and Advanced Technology. 2013. Vol. 3. No. 3. 12—20.

76. Wilson A. Military Terminology and the English Language. URL: <http://homes.chass.utoronto.ca/~cpercy/courses/6362-WilsonAdele.htm>.

77. Zanon N. T. A University Handbook on Terminology and Specialized Translation. Oleiros: Netbiblo, 2011. 115 p.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

(АСЛТ) — Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. URL: <http://www.classes.ru/grammar/174.Akhmanova/> .

(ВТСУМ) — Великий тлумачний словник сучасної української мови / упор. В. Т. Бусел. Київ: Перун, 2005. 1728 с. URL: <https://www.abbyu.store/all-products/dictionaries/uk/Search/uk-uk/?searchMode=Interpretations>.

(СІС) — Словник іншомовних слів / ред. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ: Наук. думка, 2000. 680 с.

(СЛТ) — Словник літературознавчих термінів. URL: <http://www.ukrlit.vn.ua/info/dict/8feoh.html>.

(ТПС) — Толковый пограничный словарь. URL: <http://www.twirpx.com/file/1093934>.

(DOD) — DOD Dictionary of Military Terminology: As of February 2019. URL: <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf>.

(GMT) — Glossary of Military Terms & Slang. URL: <https://www.military.com/join-armed-forces/>.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

(NUFS) — Scott P., Lockwood S. NATO Ukraine C4 Feasibility Study – Final Report. Brussels: NATO Headquarters, 2016. 133 p.

(ТМ) — Tallinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare / prepared by the International Group of Experts at the Invitation of the NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. 282 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Терміни англійськомовного військово-технічного дискурсу та їх
переклад українською мовою**

№ з/п	Приклад вживання терміну в англійськомовному реченні	Переклад українською мовою
1.	<i>Since the illegal <u>annexation</u> of Crimea by Russia, the Ukrainian Navy command staff are have no dedicated HQ facilities and they are currently hosted by Land Command South in Odessa (NUFS: 52)</i>	Через незаконну <u>анексію</u> Криму Росією український командний склад військово-морського флоту не має ніяких спеціалізованих технічних засобів та штаб-квартири, і зараз він переміщений до наземного командування оперативного командування «Південь» – до Одеси (переклад наш — В.К.).
2.	<i>The building was built for a different purpose and is not well suited as a <u>Command Centre</u> (NUFS: 52).</i>	Будівля була побудована для інших цілей і не дуже добре підходить для використання в якості <u>командного центру</u> .
3.	<i>The ship is an operationally capable multi-role <u>Frigate</u> (NUFS: 53).</i>	Судно являє собою багатоцільовий <u>фрегат</u> з широкими функціональними можливостями.
4.	<i>There are some maintenance issues and resupply of <u>munitions</u> is currently impossible as the service suppliers are based in Russia (NUFS: 53).</i>	Наявні деякі проблеми, які зараз унеможливають технічне обслуговування і поповнення запасу <u>боєприпасів</u> , оскільки сервісні постачальники послуг

		розташовані в Росії.
5.	<i>The ship is fitted with legacy <u>military communications</u> (1 kW and 4 kW HF transceivers of Russian 1990's manufacture) which are proven insecure (after a recent multinational exercise Russia published transcripts of communications from the UKR vessel to demonstrate their capability) (NUFS: 53).</i>	Корабель оснащений застарілими засобами військового зв'язку (1-кВт і 4-кВт високочастотними трансиверами виробництва РФ 1990р.), ненадійність яких було доведено після недавніх багатонаціональних навчань, коли Росія оприлюднила стенограми повідомлень, що надходили з судна України, щоб продемонструвати свої можливості.
6.	<i>Urgent information is sent via encoded Morse, using off-line <u>one-time pad</u> (very secure, but painstakingly slow) (NUFS: 53).</i>	Термінова інформація передається за допомогою азбуки Морзе з використанням оффлайнового <u>шифру Вернама</u> (спосіб дуже безпечний, однак занадто повільний).
7.	<i>The HARRIS Radio is currently employed for secure HF Data traffic (email) between ship and shore, with the <u>shore relay station</u> having a similar 5800HF 20W Radio but without amplification (NUFS: 53).</i>	Радіо «Гарріс» зараз використовуються для безпечної передачі високочастотних даних (електронна пошта) між судном і берегом, з <u>береговою ретрансляційною станцією</u> , що має аналогічне радіо 5800HF на 20Вт, але без посилення.
8.	<i>The user/operator interface is constrained to the <u>on-board radio</u></i>	Інтерфейс користувача / оператора обмежений розташуванням

	<i>room (two bulk-head doors and passage of ~ 5 m from the frigate's Combat Information Centre (CIC)) (NUFS: 53).</i>	<u>бортової радіорубки</u> (двоє дверей в переборках і коридор близько 5 м до інформаційного центру (КІЦ) бойового фрегата).
9.	<i>The Navy has plans and aspirations for a network of mobile and fixed ground-based sensors, plus Over-the-Horizon (OTH) Radar, to provide <u>coverage</u> out into the Black Sea (NUFS: 53).</i>	Військово-морський флот має плани і прагнення щодо створення мережі мобільних і стаціонарних датчиків наземного базування, а також ОТН ¹ -радару, щоб забезпечити оборону в Чорному морі.
10.	<i>The UKR Navy proposes the unification of existing sensors from Navy, SBGS and should and for additional <u>mobile sensors</u> (Navy) to be deployed along the coast (NUFS: 53).</i>	ВМС України пропонують об'єднання існуючих датчиків ВМФ, ДПСУ і додаткових <u>мобільних датчиків</u> ВМС, які будуть розгорнуті уздовж узбережжя.
11.	<i>The majority of the Naval Commands' requirements centre on the long term restructuring and rebuilding of Ukrainian <u>Naval Forces</u> (NUFS: 54).</i>	Більшість вимог Командного центру військово-морського флоту зосереджені на довгостроковій реструктуризації та реконструкції українських <u>військово-морських сил</u> .
12.	<i>It also covers requirements of the Marines (<u>SOF</u>) where limited information is as yet available (NUFS: 54).</i>	Це також охоплює вимоги щодо морської піхоти (<u>військ спецпризначення</u>), стосовно стану яких інформація поки що не доступна.

¹ ОТН (Over the Horison) – надгоризонтний.

13.	<i>UKR Navy wants support for <u>SA</u> / <u>Recognised Surface Picture (RSP)</u> / <u>RMP Management and visualization</u> (NUFS: 55).</i>	Український флот хоче підтримки <u>ситуаційної обізнаності (SA)</u> / розпізнання зображення землі (RSP) / управління розпізнаним зображенням морської поверхні і візуалізації.
14.	<i>This will fully equip the SOF Regiment (Man-Pack and Vehicular Mount) and also provide Falcon III C2 software and <u>Blue Force Tacking capabilities</u> (NUFS: 56).</i>	Ними був повністю обладнаний полк Сил Спеціальних Операцій (піхотні комплекти і комплекти для транспортних засобів), а також надане програмне забезпечення Фалькон III C2 і комплекси для відстеження положення дружніх сил.
15.	<i>The UKR Navy has made repeated requests for <u>UAVs</u> to the Armed forces GS without success despite ongoing <u>European Reassurance Initiative (ERI)</u> funding by US EUCOM to provide Tactical UAVs to the UKR Armed Forces (NUFS: 56).</i>	Військово-морський флот України звернувся з повторним проханнями про надання БПЛА Генеральному Штабу Збройних сил яке було відхлене, незважаючи на триваюче фінансування ініціативи створення Європейського фонду підтримки (ERI ²) американським EUCOM для надання Тактичних БПЛА Збройним силам України.
16.	<i>The State Border Guard Service of Ukraine is responsible for <u>Border Protection and Control for Ukraine's</u></i>	Державна прикордонна служба України несе відповідальність за <u>охорону кордонів</u> і контроль за

² ERI (European Reassurance Initiative) – Європейський фонд підтримки

	<i>territory (NUFS: 57).</i>	Українською територією.
17.	<i>Each division has between 50 and 200 personnel depending on the number of <u>border x-points</u>, and covers a 50-80km border length (NUFS: 57).</i>	Кожен підрозділ налічує приблизно від 50 до 200 осіб у залежності від кількості <u>прикордонних пунктів</u> та охоплює довжину кордону від 50 до 80 км.
18.	<i>A total of 7000 Km of border needs to be protected. Of this only 170 km of automated border surveillance systems have been installed (Optical Electronic Surveillance System OESS), operated and sustained at border to Transnistria (<u>a breakaway state</u> located mostly on a strip of land between the River Dniester and the eastern Moldovan border with Ukraine) (NUFS: 57).</i>	В цілому захисту підлягають 7000 км кордону. З цієї кількості лише на 170 км були встановлені автоматизовані системи спостереження за кордоном (Оптико-Електронні системи відеоспостереження OESS), які експлуатуються і обслуговуються на кордоні з Придністров'ям (<u>самопроголошена держава</u> , яка розташована головним чином на смузі землі між рікою Дністер і східним кордоном Молдови з Україною).
19.	<i>In the ATO the SBGS currently provide most of information about border incursions to the ATO/MoD (<u>eyes on the ground</u>) (NUFS: 57).</i>	Зараз Державна прикордонна служба України в зоні АТО забезпечує надання більшої частини інформації про перетин лінії розмежування силам АТО / Міністерству оборони (<u>розвідка</u>).
20.	<i>The SBGS are testing a new tool to manage incidents (e.g. information on <u>Border incursions</u>) which may</i>	В ДПСУ тестують новий інструмент для управління інцидентами (наприклад,

	<i>potentially integrate with their SA tool (NUFS: 58).</i>	інформація про <u>прикордонні вторгнення</u>), які потенційно можуть інтегруватися з її інструментом для роботи з SA.
21.	<i>The Odessa Region covers the disputed Transnistria/Moldova and Romanian borders and the Ukraine <u>Territorial Waters</u> and Exclusive Economic Zone in the Black Sea (NUFS: 58).</i>	Сектор Одеса охоплює конфлікт за кордон Придністров'я, Молдови і Румунії і <u>територіальні води</u> України та виняткову економічну зону в Чорному морі.
22.	<i>The <u>Coastguard</u> (Sea Guard) Division was able to save approximately 90% of its assets, but the majority of the personnel returned to Crimea (NUFS: 59).</i>	Підрозділу <u>берегової охорони</u> (Морська охорона) вдалося зберегти приблизно 90% своїх активів, але більшість співробітників повернулися до Криму.
23.	<i>The Coastguard has no organic Intel capability with al <u>intelligence</u> coming from the Land Forces HQ (NUFS: 59).</i>	Берегова охорона не має можливості органічної інтелектуальної співпраці з <u>розвідкою</u> штабу сухопутних військ.
24.	<i>The system is capable of tracking <u>ground targets</u> (from animal/human to vehicles) and air targets up to 300m (NUFS: 60).</i>	Система здатна відстежувати <u>наземні цілі</u> (від тварин / людини до транспортних засобів) і повітряних цілей до 300 м.
25.	<i>When potential incursions are identified the team cue the <u>Rapid Reaction Unit</u> to investigate (NUFS: 60).</i>	Коли потенційні вторгнення визначені, <u>команди швидкого реагування</u> вирушають для проведення оперативних заходів.

26.	<i>The capabilities demonstrated by the SBGS were considerably more developed than those observed at AF GS and other security (NUFS: 60).</i>	Можливості, які демонструються в ДПСУ, є значно розвиненішими, аніж можливості <u>генштабу</u> Збройних сил України і інших служб із забезпечення безпеки.
27.	<i><u>Border patrols</u> are up to 100 km away from Division HQ (NUFS: 60).</i>	<u>Прикордонні патрулі</u> розташовані на відстані до 100 км від штаб-квартири.
28.	<i>The National Guard was the former <u>Interior Troops</u> of UKR, and was officially formed in 13 March 2014 (note the UKR Interior Troops have been in place since 1992) (NUFS: 61).</i>	Національна гвардія являє собою колишні <u>внутрішні війська</u> України і була офіційно сформована 13 березня 2014 року (зверніть увагу, що українські внутрішні війська сформовані у 1992 році).
29.	<i>The National Guard performs 18 <u>regular peacetime tasks</u> with separate units not committed to the ATO (NUFS: 61).</i>	Національна гвардія виконує 18 <u>регулярних завдань мирного часу</u> з окремими одиницями, що не беруть участь в АТО.
30.	<i>Approximately 5000 National Guard troops are currently in the ATO AOR. This represents 5 Battalions strength units and 2 <u>Tank Companies</u> (NUFS: 61).</i>	Близько 5000 військовослужбовців Національної гвардії зараз перебувають у зоні АТО. Це – 5 батальйонів і 2 танкові роти.
31.	<i>The Motorola equipment was identified as running at AES 256 Encryption (the GS of the AF indicated 40bit in December 2014) but the signals are being suppressed</i>	Устаткування Motorola ідентифіковано як таке, що працює відповідно до алгоритму шифрування AES 256 (генштаб повітряних військ у грудні 2014

	<i>by the <u>separatist forces</u> (NUFS: 62).</i>	року назвав показник 40 біт), але сигнали придушуються <u>сепаратистськими</u> силами.
32.	<i>The National Guard <u>soldiers</u> are then reverting to cell phones GSM which is easily intercepted and located (NUFS: 62).</i>	<u>Солдати</u> Національної гвардії потім повернулися до використання мобільних телефонів стандарту GSM, які легко перехоплюються і вистежуються.
33.	<i>A to visit the <u>OPCEN</u> was declined as it was indicated that staff could answer any questions (NUFS: 62).</i>	Відвідування <u>операційного центру</u> було відхилене, оскільки зазначалося, що співробітники можуть відповісти на будь-які питання.
34.	<i>Based on the <u>briefing</u> received and discussions conducted, there appears to be only a basic OPCEN or SITCEN at the National Guard HQ with limited C2 capabilities (NUFS: 62).</i>	На підставі проведених <u>брифінгу</u> і обговорень, було визначено, що в штабі Національної гвардії є тільки основний операційний або ситуаційний центр з обмеженими можливостями C2.
35.	<i>The State Emergency Service of Ukraine (SESU) is responsible for state policy in the sphere of <u>civil defence</u>, and the protection of the population and territory from any emergency situations, preventing such situations and reacting to them (NUFS: 63).</i>	ДСНС України відповідає за державну політику в галузі <u>цивільної оборони</u> та захисту населення і території від будь-яких надзвичайних ситуацій, запобігання таким ситуаціям і реагування на них.
36.	<i>It is responsible for providing <u>emergency services</u> such as</i>	Вона несе відповідальність за забезпечення <u>аварійно-</u>

	<i>ambulances, fire brigade etc.</i> (NUFS: 63)	рятувальних служб, таких як машини швидкої допомоги, пожежні команди і т.д.
37.	<i>In 2014 they had to deal with 32000 incidents involving explosives / <u>IEDs</u>, including EODs within the ATO, but also 600 explosives in public locations</i> (NUFS: 63).	У 2014 році вони повинні були мати справу з 32 000 інцидентів із застосуванням вибухових речовин / <u>саморобних вибухових пристроїв</u> , в тому числі утилізацією вибухових речовин у зоні АТО, а також 600 вибухових речовин в громадських місцях.
38.	<i>The MFA needs the capability to share <u>classified material</u> and conduct secure communications between its offices in Kiev, and its embassies, permanent missions and consulates around the world</i> (NUFS: 63).	МЗС потребує можливості спільного використання <u>засекречених матеріалів</u> і створення захищеного зв'язку між своїми офісами в Києві, а також посольствами, постійними представництвами і консульствами по всьому світу.
39.	<i>Provision of NATO Doctrine, Implementation Guidance and Standards for Situational Awareness, ISR and operation of a <u>Joint Operations Centre</u> (JOC / SITCEN)</i> (NUFS: 63).	Надання Доктрини, керівництва по впровадженню і стандартів для ситуаційної обізнаності НАТО, ISR ³ і експлуатації <u>спільного операційного центру</u> (JOC / SITCEN).
40.	<i>UKR Armed Forces have limited experience of working within a NATO-led <u>operational environment</u></i>	Українські Збройні сили мають обмежений досвід роботи в рамках <u>оперативного середовища НАТО</u> .

³ ISR (Intelligence, Surveillance and Reconnaissance) – Розвідка, спостереження і підтримка

	(NUFS: 71).	
41.	<i>The Ukrainian Government and Ministry of Defence is currently in the process of restructuring and modernizing their Armed Forces and Defence and <u>Security Agencies</u></i> (NUFS: 71).	Український уряд і Міністерство оборони зараз в процесі реструктуризації і модернізації збройних сил та <u>силових структур</u> .
42.	<i>An object used for both civilian and military purposes – including computers, computer networks, and cyber infrastructure – is <u>a military objective</u></i> (TM: 8).	Об'єкт, що використовується як для цивільного, так і для військового призначення, у тому числі комп'ютери, комп'ютерні мережі, і кібер-інфраструктура, є <u>військовим об'єктом</u> .
43.	<i>The object and purpose of this Rule is to clarify the issue of “<u>dual-use</u>” <u>objects</u>, since it is often the case that civilian and military users share computers, computer networks, and cyber infrastructure</i> (TM: 8).	Об'єкт і мета цього Правила полягають у з'ясуванні питання про <u>«подвійне призначення» об'єктів</u> , оскільки часто трапляється так, що користувачі-цивільні і користувачі-військові поділяють комп'ютери, комп'ютерні мережі, і кібер-інфраструктуру.
44.	<i>Any use or future use contributing to <u>military action</u> renders an object a <u>military objective</u></i> (Rule 38) (TM: 8).	Будь-яке використання в теперішньому або в майбутньому, яке сприяє <u>військовим діям</u> , надає об'єкту статусу військової цілі (Правило 38).
45.	<i>As a matter of law, status as a <u>civilian object</u> and <u>military objective</u></i>	З точки зору законодавства, статуси <u>цивільного об'єкта</u> і

	<i>cannot coexist; an object is either one or the other (TM: URL).</i>	військової цілі не можуть співіснувати; об'єкт може бути або одним, або іншим.
46.	<i>This principle confirms that all dual-use objects and facilities are <u>military objectives</u>, without qualification (TM: 8).</i>	Цей принцип стверджує, що всі об'єкти подвійного призначення і споруди є <u>військовими цілями</u> , без кваліфікації.
47.	<i>Accordingly, an attacker is required to consider any expected harm to <u>protected civilians</u> or civilian objects or to clearly distinguishable civilian components of the military objective when determining whether an attack would be lawful (TM: 8).</i>	Відповідно, атакуючий зобов'язаний розглядати будь-яку очікувану шкоду для <u>цивільних осіб</u> чи цивільних об'єктів або чітко помітних цивільних компонентів військової цілі, які знаходяться під захистом Правил, при визначенні того, чи буде атака законною.
48.	<i>The planned <u>cyber attack</u> will be conducted against the facility's cooling system in order to cause the facility to overheat, and thereby damage the servers it contains (TM: 8).</i>	Планована <u>кібератака</u> буде проводитися проти системи охолодження об'єкта для того, щоб викликати перегрів об'єкту, і, таким чином, пошкодити сервери, які він містить.
49.	<i>It may be impossible to know over which part of the network <u>military transmissions</u>, as distinct from civilian ones, will pass (TM: 9).</i>	Може бути неможливо дізнатися, якою частиною мережі надходять <u>військові передачі</u> , а якою – цивільні.
50.	<i>Although an attacker may not know with certainty which roads will be travelled by enemy <u>military forces</u></i>	Хоча атакуючий не може бути впевненим у тому, якою дорогою будуть здійснюватися

	<i>(or which road will be taken if another is blocked), so long as it is reasonably likely that a road in the network may be used, the network is a military objective subject to attack (TM: 9).</i>	переміщення ворожих <u>військових сил</u> (або яка дорога буде обрана, якщо інша заблокована), поки є досить імовірним те, що дорога в мережі може використовуватися військовими, мережа вважається військовим об'єктом, що може бути атакований.
51.	<i>Recent conflicts have highlighted the use of social networks for military purposes. For example, Facebook has been used for the organization of armed resistance operations and Twitter for the transmission of <u>information of military value</u> (TM: 9).</i>	Останні конфлікти підкреслили важливість використання соціальних мереж для військових цілей. Наприклад, Facebook використовувався для організації збройних операцій опору, а Twitter – для передачі <u>інформації військового значення</u> .
52.	<i>The internet is used heavily for civilian <u>emergency response</u>, civil defence, disaster relief, and law enforcement activities (TM: 10).</i>	Інтернет активно використовується для цивільного <u>надзвичайного реагування</u> , цивільної оборони, ліквідації наслідків стихійних лих і діяльності правоохоронних органів.
53.	<i>A complicated case involves a system that generates imagery or location data for civilian use but that is also useful to the military during an <u>armed conflict</u> (TM: 11).</i>	Складний випадок – система, яка генерує зображення або дані про місцезнаходження для об'єктів цивільного використання, але також корисна для військових під час <u>збройного конфлікту</u> .

54.	<i>For instance, the system may provide precise real-time information regarding ship, including <u>warship</u>, location (TM: 11).</i>	Наприклад, система може надавати точну інформацію в режимі реального часу про розташування судна, у тому числі <u>військового корабля</u> .
55.	<i>For instance, it would clearly be lawful to alter the position data of vessels, although the requirement of “<u>due regard</u>” would apply vis-à-vis merchant vessels and neutral warships (TM: 11).</i>	Наприклад, очевидно, що законною б була зміна даних позиції судів, хоча вимога « <u>належної уваги</u> » застосовується до торгових суден і нейтральних військових кораблів.
56.	<i>The notion of dual-use targeting must be distinguished from the question of whether civilian objects may be <u>requisitioned</u>, or otherwise used, for military purposes (TM: 11).</i>	Поняття таргетингу подвійного використання слід відрізнити від питання про те, чи можуть цивільні об'єкти бути <u>реквізовані</u> або іншим способом використовувані для військових цілей.
57.	<i>Consider the case of military forces requiring more network bandwidth to conduct <u>military operations</u> (TM: 11).</i>	Розглянемо випадок, коли військові сили потребують смуги мережі великої пропускну здатності для проведення <u>військових операцій</u> .
58.	<i>To acquire the required bandwidth, <u>a party to the conflict</u> may, subject to the Rules in this Manual, engage in network throttling of civilian (or governmental) systems or block network access by civilians in its own</i>	Щоб здобути необхідну частину смуги пропускання, <u>сторони конфлікту</u> повинні згідно з Правилами в цьому Керівництві прийняти участь в мережевому дроселюванні цивільної (або

	<i>or enemy territory (TM: 11).</i>	урядової) системи або блоку мережевого доступу цивільних осіб на своїй власній або ворожій території.
59.	<i>However, the party may not acquire network bandwidth, whether governmental or private, through actions on <u>neutral territory</u> or involving neutral platforms outside belligerent territory (Rules 91 and 92) (TM: 11).</i>	Тим не менш, сторона не може отримати пропускну здатність мережі, урядової або приватної, через дії на <u>нейтральній території</u> або з залученням нейтральних платформ за межами території бойових дій (Правила 91 і 92).
60.	<i>It does not bear on the issue of whether or not destruction, damage, <u>capture</u>, or neutralization of the object will yield a definite military advantage (TM: 11).</i>	Воно не вирішує питання про те, чи дасть конкретну військову перевагу знищення, пошкодження, <u>захоплення</u> , або нейтралізація об'єкту.
61.	<i>All other questions with regard to qualification as a military objective are addressed through application of the requirement to take precautions in <u>attack</u> (Rules 52-58) (TM: 11).</i>	Всі інші питання стосовно кваліфікації в якості військової цілі вирішуються шляхом застосування вимоги вжити заходів обережності при <u>атаці</u> (Правила 52-58).
62.	<i>What is required is sufficiently reliable information that would lead a reasonable <u>commander</u> to conclude the enemy is using the potential target for military purposes, that is, to make an effective contribution to military action (TM: 12).</i>	Потрібна досить достовірна інформація, яка надасть можливість розумному <u>командуючому</u> перемогти ворога, використовуючи потенційну ціль для військових цілей, тобто, зробити ефективний внесок у

		військові дії.
63.	<i>It must be recalled that formerly civilian objects that have become military objectives through use will revert to being civilian as soon as the <u>military use ceases</u> (TM: 12).</i>	Слід нагадати, що цивільні об'єкти, які стають військовими цілями за критерієм використання, повертаються до цивільного стану, як тільки <u>військове використання</u> припиняється.
64.	<i>However, in the Nuclear Weapons Advisory Opinion, the International Court of Justice affirmed that “the established principles and rules of humanitarian law... appl[y] to all forms of <u>warfare</u>, and to all kinds of weapons, those of the past, those of the present and those of the future” (TM: 13).</i>	Однак в Консультативному висновку щодо Ядерної зброї Міжнародний суд ООН підтвердив, що «встановлені принципи і правила гуманітарного права... прийнятні до всіх форм <u>війни</u> і до всіх видів зброї, будь ті з минулого, теперішнього чи з майбутнього».
65.	<i>International Group of Experts adopted the same approach by concluding that the general rules that determine the legality of <u>weapons</u> will also determine the lawfulness of cyber methods and means of warfare (TM: 13).</i>	Міжнародна група Експертів використала той самий підхід, прийшовши до висновку, що загальні правила, які визначають законність <u>зброї</u> , також визначають законність кібер-методів і засобів війни.
66.	<i>Consider the case of an Unmanned Combat Aerial System (UCAS) armed with <u>cluster munitions</u> (TM: 13).</i>	Розглянемо випадок Антенної Системи Бойових Безпілотників (АСББ), озброєних <u>касетними боеприпасами</u> .
67.	<i>For the purposes of this Manual, <u>cyber weapons</u> are cyber means of</i>	Для цілей цього Керівництва, <u>кібер-зброя</u> є кібер-засобом

	<i>warfare that are by design, use, or intended use capable of causing either (i) injury to, or death of, persons; or (ii) damage to, or destruction of objects, that is, causing the consequences required for qualification of a cyber operation as an attack (Rule 30) (TM: 14).</i>	ведення війни, який за конструкцією, поточним або передбачуваним використанням здатні викликати ушкодження або смерть осіб або пошкодження чи знищення об'єктів, тобто, викликає наслідки, які кваліфікуються як кібератака (Правило 30).
68.	<i>It is prohibited to employ means or methods of cyber warfare that are of a nature to cause <u>superfluous injury</u> or <u>unnecessary suffering</u> (TM: 15).</i>	Забороняється використовувати засоби або методи кібер-війни, які за своєю природою провокують <u>надмірні ушкодження</u> або <u>надмірні страждання</u> .
69.	<i>This Rule applies only to injury or suffering caused to combatants, members of organized armed groups, and civilians directly participating in <u>hostilities</u> (TM: 16).</i>	Це правило застосовується тільки щодо ушкоджень або страждань, заподіяних воюючим сторонам, членам організованих озброєних груп і цивільним особам, які безпосередньо беруть участь у <u>бойових діях</u> .
70.	<i>Any <u>incidental harm</u> to them caused during an attack would be governed by the rule of proportionality and the requirement to take precautions in attack (Rules 51 to 58) (TM: 16).</i>	Будь-яка <u>випадкова шкода</u> , заподіяна в ході атаки, буде регулюватися за правилом пропорційності і вимогою взяти заходів обережності при атаці (Правила з 51 по 58).
71.	<i>In other words, <u>superfluous injury</u> and <u>unnecessary suffering</u> are not to be equated with the notion of</i>	Іншими словами, надмірні ушкодження і <u>надмірні страждання</u> не повинні бути

	<i>incidental injury to civilians</i> (TM: 16).	прирівняні до поняття випадкового поранення цивільних осіб.
72.	<i>The term “superfluous injury or unnecessary suffering” refers to a situation in which a weapon or a particular use of a weapon aggravates suffering without providing any further <u>military advantage</u> to an attacker</i> (TM: 16).	Термін «надмірні ушкодження або надмірні страждання» відноситься до ситуації, в якій зброя або конкретне використання цієї зброї посилює страждання без надання будь-якої подальшої <u>військової переваги</u> для атакуючого.
73.	<i>This Rule is derived from the Mines Protocol and Amended Mines Protocol. It reflects customary international law in both international and <u>non-international armed conflict</u></i> (TM: 17).	Вони відображають міжнародне звичаєве право в міжнародних та <u>внутрішніх (неміжнародних) конфліктах</u> .
74.	<i>Both Protocols define a <u>booby trap</u> as “any device or material which is designed, constructed or adapted to kill or injure, and which functions unexpectedly when a person disturbs or approaches an apparently harmless object or performs an apparently safe act”</i> (TM: 18).	Обидва протоколи визначають <u>пастку</u> як «будь-який пристрій або матеріал, який спроектовано, сконструйовано або пристосовано для того, щоб убити або поранити, і який спрацьовує несподівано, коли людина торкається або наближається до начебто нешкідливого предмета або виконує, вочевидь, безпечну дію».
75.	<i>The alternative view is that only <u>tangible equipment</u> may constitute a device for the purposes of this Rule</i>	Альтернативна точка зору полягає в тому, що в цілях цього правила тільки <u>матеріальне обладнання</u>

	(TM: 18).	може являти собою пристрій.
76.	<i>Second, to qualify as cyber booby traps, codes or malware must be “designed, constructed, or adapted to kill or <u>injure</u>” (TM: 18).</i>	По-друге, щоб кваліфікуватися як кібер-пастка, коди або шкідливі програми повинні бути «спроектовані, сконструйовані або пристосовані для того, щоб убити або <u>поранити</u> ».
77.	<i>For the purposes of this Manual, the term “<u>starvation</u>” means deliberately depriving a civilian population of nourishment (including water) with a view to weakening or killing it (TM: 19).</i>	Для Цілей цього Керівництва термін « <u>голодування</u> » означає свідоме позбавлення цивільного населення харчування (у тому числі води) з метою його ослаблення або знищення.
78.	<i>For the Rule to be breached, starvation must be a <u>tactic</u> deliberately employed by one of the parties to the conflict against the civilian population (TM: 19).</i>	Щоб правило було порушене, голодування повинне бути <u>тактикою</u> , свідомо обраною щодо цивільного населення однією зі сторін конфлікту.
79.	<i>As part of its campaign of starvation, it launches cyber operations for the exclusive purpose of disrupting transportation of food to <u>civilian population centres</u> and targets food processing and storage facilities in order to cause food stocks used by civilians to spoil (TM: 19).</i>	У рамках своєї кампанії з викликання голодування сторона запускає кібер-операції виключно з метою підриву транспортування харчових продуктів для <u>цивільних населених пунктів</u> , орієнтуючись на харчову промисловість та склади для того, щоб викликати виснаження запасів продовольства, яке використовується цивільними

		особами.
80.	<i>Denying foodstuffs to enemy armed forces or <u>organized armed enemy groups</u> does not violate this rule, even if the incidental effect affects civilians (TM: 19).</i>	Створення перепон для поставки продовольства до збройних сил супротивника або <u>організованих озброєних груп</u> не порушують цього правила, навіть якщо випадковий ефект впливає на цивільне населення.
81.	<i>This Rule is based on the various prohibitions on <u>belligerent reprisal</u> set forth in the Geneva Conventions, the relevant provisions of which are discussed below (TM: 20).</i>	Це Правило засноване на різних заборонах щодо <u>військових розправ</u> , викладених в Женевських конвенціях, відповідні положення яких будуть розглянуті нижче.
82.	<i>As dealt with in this Manual, <u>belligerent reprisals</u> are distinct from <u>countermeasures</u> (Rule 9) (TM: 20).</i>	На відміну від <u>контрзаходів</u> , репресалії відбуваються тільки під час збройного конфлікту, проводяться тільки у відповідь на порушення закону збройних конфліктів і можуть дозволяти використання збройних сил.
83.	<i>Nevertheless, the International Group of Experts agreed that it is incontrovertible that reprisals using cyber means are prohibited if undertaken against the wounded, sick, <u>shipwrecked</u>, <u>medical personnel</u>, <u>medical units</u>, <u>medical establishments</u>, or <u>medical transports</u>, <u>chaplains</u>; <u>prisoners of</u></i>	Тим не менш, Міжнародна група експертів вирішила, що неспростовним є той факт, що репресалії з використанням кіберзасобів забороняються, якщо вони чиняться проти поранених, хворих, потерпілих корабельну аварію, медичного персоналу, медичних формувань, медичних

	<p><i>war; and interned civilians and civilians in the hands of an adverse party to the conflict who are protected by Geneva Convention IV, or their property (TM: 20).</i></p>	<p>установ, чи медичного транспорту, капеланів, <u>військовополонених</u>; інтернованих цивільних осіб і цивільних осіб в полоні супротивної сторони в конфлікті, які знаходяться під захистом Женевської конвенції IV, або їх майна.</p>
84.	<p><i>With regard to belligerent reprisals other than against the persons and objects enumerated in this Rule, the ICRC <u>Customary IHL Study</u> concludes that to be lawful reprisals: (1) may only be taken in reaction to a prior serious violation of the law of armed conflict and only for the purpose of inducing the adversary to comply with the law; (2) may only be carried out as a measure of last resort when no other lawful measures to induce the adversary to respect the law exist; (3) must be proportionate to the original violation; (4) must be approved by the highest level of government; and (5) must cease as soon as the adversary complies with the law (TM: 20).</i></p>	<p>Що стосується репресалій, що не спрямовані проти осіб і об'єктів, перерахованих у цьому Правилі, Дослідження Червоного Хреста з <u>міжнародного звичаєвого гуманітарного права</u> приходять до висновку, що законними репресалії можуть бути лише тоді, коли вони: (1) прийняті у відповідь на попереднє серйозне порушення закону про збройні конфлікти з метою спонукати противника виконувати закон; (2) застосовані тільки в якості крайньої інстанції, коли немає інших законних заходів спонукати противника поважати закон; (3) є відповідними до визначеного порушення; (4) схвалені на найвищому урядовому рівні; і (5) припинені, як тільки противник почав дотримуватися</p>

		закону.
85.	<i>Consider a situation in which the armed forces of State A are <u>bombing</u> military medical facilities in State B, which is not a Party to Additional Protocol I (TM: 20).</i>	Розглянемо ситуацію, в якій збройні сили держави А <u>бомблять</u> військові медичні установи держави Б, яка не є Стороною Додаткового протоколу І.
86.	<i>For example, consider a cyber capability to degrade an adversary's <u>land-based radar system</u> (TM: 24).</i>	Розглянемо, наприклад, кіберзасіб, що використовується для погіршення роботи <u>наземних радарних систем</u> противника.
87.	<i>A cyber attack that may be expected to cause <u>incidental loss of civilian life</u>, injury to civilians, damage to civilian objects, or a combination thereof, which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated is prohibited (TM: 27).</i>	Кібератаки, які можуть викликати <u>випадкові жертви серед цивільного населення</u> , поранення цивільних осіб, заподіяння шкоди цивільним об'єктам або все вищеперераховане, які були б надмірним у співвідношенні до конкретної і прямої воєнної переваги, заборонені.
88.	<i>Incidental death or injury to civilians, or damage or destruction of civilian objects, is often termed "<u>collateral damage</u>" (TM: 27).</i>	Випадкові смерті чи ушкодження цивільних осіб або ж пошкодження або руйнування цивільних об'єктів часто називають « <u>супутніми пошкодженнями</u> ».
89.	<i>As this Rule makes clear, the fact that civilians or civilian objects suffer harm during a cyber attack on a <u>lawful military objective</u> does not</i>	Це Правило чітко говорить, що той факт, що під час кібератаки <u>законної військової цілі</u> цивільним особам або цивільним об'єктам, не

	<i>necessarily render said attack unlawful per se (TM: 27).</i>	обов'язково робить вказану атаку незаконною як таку.
90.	<i>However, as stated in the AMW Manual, excessiveness “is not a matter of counting civilian <u>casualties</u> and comparing them to the number of enemy combatants that have been put out of action” (TM: 29).</i>	Проте, як зазначено в Керівництві з ведення протиповітряних та протиракетних бойових дій, надмірність – «це не питання підрахунку <u>жертв</u> серед цивільного населення і порівняння їх з кількістю ворожих бойових одиниці, яких було виведено з ладу».
91.	<i>For instance, a cyber operation could occur in conjunction with another form of military action, such as a cyber attack on an installation’s <u>air defence radar</u> during conventional strikes on that installation (TM: 29).</i>	Наприклад, кібер-операція може відбутися в поєднанні з іншою формою бойових дій, таких як кібератака на установки <u>ППО РЛС</u> під час звичайних ударів по цій установці.
92.	<i>Similarly, a single cyber attack might be planned to convince the enemy that a particular target set is going to be the focus of forthcoming attacks, thereby causing the enemy to misdirect its <u>defensive measures</u> (TM: 29).</i>	Так само, запланованою може бути одна кібератака, метою якої буде переконати супротивника, що військова ціль поставатиме об'єктом майбутніх атак, тим самим змушуючи противника неправильно організувати свої <u>оборонні заходи</u> .
93.	<i>As noted in Article 49(3) of Additional Protocol I, the provisions on <u>precautions</u> “apply to any land,</i>	Як зазначається в Статті 49 (3) Додаткового протоколу I, положення про <u>запобіжні заходи</u>

	<i>air or sea warfare which may affect the civilian population, individual civilians or civilian objects on land</i> (TM: 32).	«застосовуються до будь-яких бойових дій на землі, у повітрі або в морі, які можуть вплинути на цивільне населення, цивільних осіб або цивільні об'єкти на суходолі.
94.	<i>For the Rule to apply the options must be more than mere possibilities; they must be reasonable with regard to such factors as practicality, <u>military viability</u>, and technological prospect of success</i> (TM: 37).	Для застосування цього Правила можливі варіанти повинні бути більше, ніж просто можливостями; вони повинні бути розумними з урахуванням таких факторів, як практичність, <u>військова життєздатність</u> та технологічна перспектива успіху.
95.	<i>For instance, consider a situation in which an attacker seeks to disrupt enemy <u>command and control</u></i> (TM: 37).	Наприклад, розглянемо ситуацію, в якій атакуючий прагне пошкодити <u>командний пункт</u> супротивника.
96.	<i>For instance, in some cases, such as the placement of <u>a logic bomb</u> as part of a rootkit, there may be many opportunities to cancel or suspend an attack</i> (TM: 38).	В деяких випадках, наприклад, при розміщенні <u>логічної бомби</u> в руткіті, може бути багато можливостей скасувати або призупинити атаку.
97.	<i>The requirement of “constant care” in Rule 52 implies a duty to take ‘all feasible measures’ to determine whether an attack should be cancelled or suspended. An example is <u>monitoring the operation</u></i>	Вимога щодо «постійної турботи», викладена в Статті 52, стосується обов'язку прийняти «всі можливі заходи», щоб визначити, чи слід відмінити або зупинити атаку. Приклад – <u>моніторинг операції</u> .

	(TM: 38).	
98.	<i>State A must suspend its cyber attack until it can satisfy itself that the attack would be proportionate, for example by conducting further <u>reconnaissance</u> in order to ascertain the likely harm to the civilian population that will be caused by the disabling of the emergency services communication system (TM: 39).</i>	Держава повинна призупинити свою кібератаку до тих пір, поки вона не зможе переконатися в тому, що вона буде пропорційною, наприклад, шляхом проведення додаткової <u>розвідки</u> з метою визначення ймовірної шкоди цивільному населенню, яка буде викликана відключенням системи зв'язку аварійних служб.
99.	<i>Other <u>warning</u> techniques may also be effective in giving warning of a cyber attack (TM: 40).</i>	Інші методи <u>оповіщення</u> також можуть поставати ефективними засобами оповіщення про кібератаку.
100.	<i>In the conduct of hostilities involving cyber operations, it is prohibited to kill or injure an adversary by resort to <u>perfidy</u> (TM: 44).</i>	При веденні військових дій, що передбачають проведення кібероперацій, забороняється вбивати або ранити супротивника, вдаючись до <u>підступності</u> .

**Тематичні групи військових термінів у текстах
військово-технічного дискурсу**

Тематичні групи	Кількість	Частка
території, на яких здійснюються військові дії	3	3%
військові формування	24	24%
приміщення військового призначення	5	5%
системи військового зв'язку	6	6%
військова техніка	3	3%
озброєння	9	9%
сфери військової діяльності	2	2%
військові дії	22	22%
результати військових дій	10	10%
військові стратегії і тактики	7	7%
цілі військових операцій	4	4%
цивільні об'єкти та особи	2	2%
військові документи	3	3%
Загалом:	100	100%

**Способи відтворення англійськомовної термінології
військово-технічного дискурсу в українськомовних перекладах**

Способи перекладу	Кількість	Частка
1. Еквіваленти	20	20%
2. Лексичні трансформації	23	23%
практична транскрипція	3	3%
транслітерація	1	1%
калькування	19	19%
3. Лексико-семантичні трансформації	27	27%
генералізація	3	3%
диференціація	17	17%
конкретизація	2	2%
смісловий розвиток	5	5%
4. Граматичні трансформації	19	19%
транспозиція	1	1%
граматичні заміни	14	14%
додавання	2	2%
вилучення	2	2%
5. Комплекс трансформацій	11	11%
граматичні заміни + вилучення	3	3%
смісловий розвиток + граматична заміна	2	2%
смісловий розвиток + додавання	2	2%
додавання + вилучення	2	2%
конкретизація + смісловий розвиток	1	1%
конкретизація + вилучення	1	1%
Загалом:	100	100%

SUMMARY

This qualifying master paper deals with the structural and semantic specifics of English military and technical discourse terminology and ways of translating it into Ukrainian.

The **topicality** of the research is determined by the lack of the studies of the terminology of the military and technical discourse over the last decades, the importance of determining the structural and semantic characteristics of military and technical discourse terminology and means of its translating into Ukrainian.

The aim of the qualifying master paper is to determine the structural and semantic features of the terminology of English military and technical discourse and ways of its translating into Ukrainian.

Achieving this aim involves solving a number of research **objectives**:

- to consider terminology as a language phenomenon and a translation issue;
- to define the concept and characterize the linguistic specificity of military and technical discourse;
- to analyze thematic groups of military terms in the texts of military and technical discourse;
- to explore the structural parameters of military terms in military and technical discourse texts;
- to highlight the use of equivalents as a way of rendering the terms of military and technical discourse in translation;
- to present lexical, lexical and semantic, and grammatical transformations as a means of representing the terminology of military and technical discourse in translation;
- to characterize the complex application of translation transformations as means of translating the terminology of military and technical discourse.

The object of the study is the terminology of English military and technical discourse in the source language and in the Ukrainian translation.

The subject of the research is structural and semantic features of terminology of English military and technical discourse, and selection of equivalents and translation transformations as ways of its translation into Ukrainian.

The following **methods** were applied in the course of the research:

- continuous sampling method for selecting illustrative material of the research;
- descriptive method as a means of interpreting the basic characteristics of a terminological unit;
- methods of structural and semantic analysis as a means of linguistic characterization of the terminology of military and technical discourse;
- methods of translation analysis in the study of ways of rendering the terminology of the English military and technical discourse in Ukrainian;
- quantitative calculations to summarize the information obtained.

The scientific novelty of the conducted research is as follows: the work for the first time in domestic linguistics synthesized the concept of military and technical discourse, determined structural and semantic parameters of the terms of the military and technical discourse, and considered the selection of equivalents and translation transformations as ways of rendering military technical texts in translation.

The practical value of the obtained in the paper results is that the linguistic characterization of the terms of the military and technical discourse contributes to the theory of terminology and lexicology of the English language, as well as to the study of Languages for Special Purposes. The translation analysis of terminology is a contribution to the Theory and Practice of Translation.

The research materials can be used in the process of teaching English Lexicology, Terminology, Discourse Analysis and Translation Studies (professionally oriented translation).

The structure of qualifying master paper. The qualifying master paper consists of an introduction, three chapters with conclusions to each of them, general conclusions, three bibliographic lists, three annexes and the summary.

A term is a linguistic sign that has a definition, is a means of cognition of the surrounding world and the main cognitive unit of the professional language, complies with both terminological and linguistic laws, belongs to a specific terminological system, where it is used, and can have systemic relations capable of forming words, meets the modern literary standards of the language. In turn, **a military term** is a standard lexical or syntactic unit with a neutral connotation, denoting a common military or specific military scientific and technical concept and functionally assigned to the professional field of military affairs of a particular society and the corresponding military sphere.

Translation of terminology involves the analysis of the relevant discourse and related texts in order to determine the possibility of choosing the equivalent of a term or to clarify the need for the formation of the novel term in the SL, the need for structural and semantic analysis and identifying ways of translating terms.

The military and technical discourse is an example of an institutional discourse and is defined as regulated institutional language creation characteristic of the armed forces in the complex of communicative realizations aiming at the presentation and description of new discoveries, theories, hypotheses, teachings, for the analysis and presentation of technologies, and functions for pragmatic, psychological factors, as well as for the persuasion to act or apply military equipment in accordance with certain rules and regulations. The military and technical discourse includes informational and regulatory texts, the main lexical characteristic feature of this type of discourse is the presence of a considerable number of terminological units, abbreviations and acronyms.

The semantic analysis revealed that the terms in the texts of the military and technical discourse can be divided into 13 **thematic groups**: “territories in which military operations occur”, “military formations”, “buildings for military purposes”, “military communication systems”, “military equipment” , “weapons”,

“spheres of military activity”, “hostilities”, “results of hostilities”, “military strategies and tactics”, “objectives of military operations”, “civilian objects and persons” and “military documents”. The most frequent are the terms belonging to the groups “military formations” (24%), “hostilities” (22%), “results of hostilities” (10%), “weapons” (9%), “military strategies and tactics” (7%), “military communication systems” (6%) and “buildings for military purposes” (5%).

According to **the structural criterion**, the texts of military and technical discourse most often include multi-component terms (67%), among which the most frequent are two-component (55%) lexical units. The basic schemes for creating two-component terms in military and technical discourse are “adjective + noun” (34%) and “noun + noun” (18%). Among the multi-component ones are also three-component terms (11%), the majority of which are created according to the scheme “adjective + noun + noun” (5%). The share of one-component terms is 33%. The most commonly used terms in this group there are those formed by affixation (12%), by rethinking the meaning of the lexical units of common literary language (10%), and by abbreviating (7%).

The main means of rendering English terminology of the military and technical discourse in Ukrainian translations are, by frequency, lexical and semantic transformations (27%), lexical transformations (23%), the use of equivalents (20%), grammatical transformations (19%), and the complex use of translation transformations (11%).

The lexical and semantic transformations are transformations at the level of the lexical unit meaning, so such transformations are applied when it is necessary to modify the meaning of the terminological unit or its component according to what it is to be understood by the reader and most often represented by differentiation (17%) and sense development (5%). The use of **lexical transformations** allows conveying the form of a foreign language unit most accurately, making it understandable for the recipient of the translated text, in particular, it is loan translation (19%). The high frequency of **equivalents** is caused by the fact that the military sphere in one form or another has long existed in both

English-speaking countries and in Ukraine, and some basic terms of military and technical discourse have developed in these countries in parallel. **The grammatical translation transformations** imply changes at the grammatical level of the terminological unit and are represented mostly by grammatical replacements (14%). **The complex application of translation transformations** is caused by the fact that a considerable number of terms of military and technical discourse have complex structure and semantics. The most frequent combination of translation transformations is “grammatical replacement + omission” (3%).

The analysis of the frequency of individual translation transformations reveals that the English terminology of military and technical discourse is most often rendered in Ukrainian translations using **equivalents** (20%), **loan translation** (19%), **differentiation** (17%), **grammatical replacements** (14%) and **sense development** (5%).

A promising area of further research is the analysis of the terminology of military and technical discourse in the diachronic aspect and the comparative diachronic analysis of military and technical terminology. In addition, further development of strategies and tactics for rendering English terminology of military and technical discourse in Ukrainian translations is a promising direction of further research into this subject.